



Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

TECHNISCH RAPPORT FINANCIËLE KWALITEIT

DE STAAT VAN HET ONDERWIJS 2023

Mei 2023

1 Inhoud

1	Inhoud	2
2	Inleiding	4
3	Databronnen, methoden en definities	5
3.1	Databronnen.....	5
3.1.1	<i>Financiële verantwoording (XBRL)</i>	5
3.1.2	<i>Referentieramingen leerlingaantallen</i>	5
3.1.3	<i>Funciemix gegevens</i>	5
3.2	Methoden	5
3.2.1	<i>Beschrijvende statistieken</i>	5
3.3	Definities.....	6
3.3.1	<i>Financiële kengetallen</i>	6
3.3.2	<i>Mogelijk bovenmatig eigen vermogen</i>	6
4	Financiële positie van de instellingen	8
4.1	Primair onderwijs	8
4.1.1	<i>Referentieramingen</i>	8
4.1.2	<i>Kengetallen</i>	12
4.1.3	<i>Baten en lasten</i>	14
4.1.4	<i>Balans en staat van baten en lasten in miljoenen (speciaal) basisonderwijs</i>	18
4.2	(Voortgezet) speciaal onderwijs.....	20
4.2.1	<i>Referentieramingen</i>	20
4.2.2	<i>Kengetallen</i>	23
4.2.3	<i>Baten en lasten</i>	24
4.2.4	<i>Balans en staat van baten en lasten in miljoenen (voortgezet) speciaal</i> <i>onderwijs</i>	27
4.3	Voortgezet onderwijs	29
4.3.1	<i>Referentieramingen</i>	29
4.3.2	<i>Kengetallen</i>	32
4.3.3	<i>Baten en lasten</i>	34
4.3.4	<i>Balans en staat van baten en lasten in miljoenen voortgezet onderwijs</i> ..	38
4.4	Samenwerkingsverbanden passend onderwijs.....	40
4.4.1	<i>Referentieramingen</i>	40
4.4.2	<i>Kengetallen</i>	41
4.4.3	<i>Primaire afdrachten</i>	43
4.4.4	<i>Secundaire afdrachten</i>	45
4.4.5	<i>Balans en staat van baten en lasten in miljoenen</i> <i>samenwerkingsverbanden primair onderwijs</i>	47
4.4.6	<i>Balans en staat van baten en lasten in miljoenen</i> <i>samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs</i>	49
4.5	Middelbaar beroepsonderwijs	51
4.5.1	<i>Referentieramingen</i>	51
4.5.2	<i>Kengetallen</i>	55
4.5.3	<i>Baten en lasten</i>	57
4.5.4	<i>Balans en staat van baten en lasten in miljoenen Middelbaar Beroeps</i> <i>Onderwijs</i>	60
4.6	Hoger beroepsonderwijs	61

4.6.1	Referentieramingen	61
4.6.2	Kengetallen	62
4.6.3	Baten en lasten	64
4.6.4	Balans en staat van baten en lasten in miljoenen hoger beroepsonderwijs	67
4.7	Wetenschappelijk onderwijs	69
4.7.1	Referentieramingen	69
4.7.2	Kengetallen	70
4.7.3	Baten en lasten	72
4.7.4	Balans en staat van baten en lasten in miljoenen wetenschappelijk onderwijs	74
5	Financieel beleid van de instellingen	76
5.1	Verschillen tussen begroting en resultaat	76
5.2	Onderzoek reserves	79
5.2.1	De omvang van het MBEV in de verschillende onderwijssectoren	81
6	VOG's en financiële herstelopdrachten	86
6.1	Verklaring omtrent gedrag (VOG)	86
6.2	Financiële herstelopdrachten en stimuleringspunten	86

2 Inleiding

Dit is het technisch rapport dat ten grondslag ligt aan de financiële analyses van de Staat van het Onderwijs 2023. In dit rapport staat de verantwoording van de onderzoeksgegevens. Dit technisch rapport is ingedeeld in 2 hoofdonderwerpen:

1. De financiële posities van onderwijsinstellingen
2. Het financiële beleid van onderwijsinstellingen

In eerdere jaren publiceerde de Inspectie van het Onderwijs jaarlijks 2 rapportages over de staat van het onderwijs: de "Financiële Staat van het Onderwijs", en de reguliere "Staat van het Onderwijs", waarbij de laatste zich vooral richtte op zaken rond onderwijskwaliteit. Vanaf vorig jaar worden deze rapportages geïntegreerd in het rapport "De Staat van het Onderwijs". In dit technische rapport worden de financiële analyses beschreven. De analyses over financiële gegevens zijn gebaseerd op de gegevens tot en met boekjaar 2021.

In dit rapport besteden we aandacht aan de financiële posities van onderwijsinstellingen, en geven we een beeld van hoe financieel gezond de onderwijs sectoren zijn. Verder geven we inzicht in de ontwikkelingen rond de vermogensposities van onderwijsinstellingen. Daarbij is er specifiek aandacht voor de verschillen tussen de begrotingen en het resultaat, en de daarmee gerelateerde toe- en afnames van het eigen vermogen. In aansluiting op eerdere jaren wordt ook dit jaar ingegaan op de ontwikkelingen rond de mogelijk bovenmatige vermogens van onderwijsbesturen.

3 Databronnen, methoden en definities

3.1 Databronnen

3.1.1 Financiële verantwoording (XBRL)

De financiële verantwoordingsgegevens worden jaarlijks door DUO ter beschikking gesteld, en zijn afkomstig uit de jaarrekeningen van de schoolbesturen, aangeleverd in XBRL. Deze cijfers zijn aangevuld met de jaarrekeningen van 2017 tot 2021. Daarmee ontstaat een meerjarig perspectief.

DUO werkt met een groepering in haar databestanden. Een schoolbestuur kan van groepering veranderen bij een fusie. Wanneer een schoolbestuur van groepering verandert, dan veranderen ook de cijfers van eerdere jaren. Dit kan ertoe leiden dat de cijfers van dit rapport kleine afwijkingen kunnen vertonen met het vorige technisch rapport. Het aantal besturen dat wordt genoemd bij de tabellen en figuren in dit rapport is gebaseerd op de gegevens van DUO. Schoolbesturen hebben dit jaar een nieuw XBRL-portaal gebruikt. Sommige besturen hebben in dit nieuwe portaal afwijkende cijfers ingevuld. DUO heeft de volgende disclaimer geplaatst bij de cijfers:

https://duo.nl/open_onderwijsdata/databestanden/onderwijs-algemeen/financiele-cijfers/verantwoording-xbrl.jsp

Dit jaar zijn er additionele dataleveringen gedaan door DUO. De laatste levering was medio december 2022. Normaliter is de laatste levering op 1 september. Een aantal schoolbesturen heeft deze periode gebruikt om hun gegevens in de XBRL-portal aan te vullen. Hierdoor kan het gebeuren dat er afwijkingen zijn met de financiële cijfers die eerder aan de Tweede Kamer gecommuniceerd zijn.

3.1.2 Referentieramingen leerlingaantallen

Rapportage en prognoses over leerlingaantallen op macroniveau worden jaarlijks ter beschikking gesteld door OCW. Deze data zijn publiek toegankelijk op:

<https://www.ocwincijfers.nl/actueel/nieuws/2022/5/23/publicatie-referentieramingen-2022>

3.1.3 Functiemix gegevens

Rapportage over personeelsgegevens worden jaarlijks gepubliceerd. Deze data zijn uitgesplitst per sector publiek toegankelijk op:

https://duo.nl/open_onderwijsdata/databestanden/

3.2 Methoden

3.2.1 Beschrijvende statistieken

In dit technisch rapport wordt gebruik gemaakt van verschillende beschrijvende statistieken, zoals aantallen studenten, en financiële kengetallen.

3.3 Definities

3.3.1 Financiële kengetallen

3.3.1.1 Rentabiliteit

Bij Rentabiliteit gaat het om het resultaat dat overblijft als alle uitgaven van alle inkomsten worden afgetrokken. Dat bedrag wordt gedeeld door het totaalbedrag aan inkomsten en levert een waarde op. Als een bestuur meer heeft uitgegeven dan er geld binnenkwam, levert dat een negatief resultaat op en daarmee ook een negatieve rentabiliteit. Een negatieve rentabiliteit is niet per se zorgelijk, zolang er maar voldoende vermogen overblijft. Rentabiliteit zegt als het ware iets over het "kasboek" en niet over een eventuele "spaarrekening". De Inspectie van het Onderwijs hanteert als grenswaarde 0%.

$$\text{rentabiliteit} = (\text{resultaat} / (\text{totaal van baten} + \text{financiële baten})) * 100$$

3.3.1.2 Solvabiliteit

De solvabiliteit geeft aan of een bestuur in staat is om op korte en langere termijn aan haar betalings- en aflossingsverplichtingen te voldoen. Dat moet blijken uit de verhouding tussen het eigen vermogen en het totaal vermogen. Met eigen vermogen bedoelen we het verschil tussen de bezittingen (inclusief specifieke spaarpotjes, zogenoemde 'voorzieningen') en de schulden van het schoolbestuur. Met totaal vermogen bedoelen we het eigen vermogen met daarbij opgeteld het vreemd vermogen; geld dat het bestuur heeft geleend. Als er weinig eigen vermogen is en/of er sprake is van veel geleend geld, dan heeft dat een negatieve invloed op de score op de solvabiliteit. De Inspectie van het Onderwijs houdt een grenswaarde aan van 0,30.

$$\text{solvabiliteit}(2) = (\text{eigen vermogen} + \text{voorzieningen}) / \text{totaal van passiva}$$

3.3.1.3 Liquiditeit

De liquiditeit geeft aan of een schoolbestuur in staat is om op korte termijn aan de betalingsverplichtingen te voldoen. Dat zijn bijvoorbeeld aflossingen op leningen, salarissen, huisvestingslasten, enz. Om dit te kunnen bepalen wordt gekeken naar geld dat het bestuur nog tegoed heeft en wat het bestuur op de bank heeft staan. Die optelsom wordt vervolgens gedeeld door de kortlopende schulden van het bestuur. De Inspectie van het Onderwijs houdt verschillende grenswaarden aan, afhankelijk van het balanstotaal van het schoolbestuur varieert het tussen 0,75 en 1,0.

$$\text{liquiditeit} = \text{totaal van vlottende activa} / \text{kortlopende schulden}$$

3.3.2 Mogelijk bovenmatig eigen vermogen

3.3.2.1 Formule bij onderwijsinstellingen

Bij de bepaling van dat normatief eigen vermogen kijken we allereerst naar de materiële vaste activa die gefinancierd moeten worden. Daarbij geldt een onderscheid tussen gebouwen en de resterende vaste activa. Gebouwen zijn grote investeringen die niet vaak voorkomen en waar je lang op afschrijft. De boekwaarde geeft een vertekend beeld van de toekomstige financieringsbehoefte. De resterende materiële vaste activa betreft kleinere investeringen per keer en in de loop van de tijd schrijf je deze wisselend af en koop je tussendoor weer nieuwe bij. Dat betekent dat er over het geheel een gelijkmatig patroon is. In bedrijfseconomische termen heet dat een ideaalcomplex. In dat geval is de boekwaarde wel geschikt als referentie. Daarnaast is voor bepaling van het normatief eigen vermogen de

risicobuffer belangrijk. In navolging van de eerdere onderzoeken, is die voor het overgrote deel van de instellingen bepaald op 5% van de totale baten plus financiële baten. Voor kleinere instellingen (beneden 12 miljoen) is een geleidelijk oplopende schaal op basis van logaritmische interpolatie bepaald tot een opslag van 10% bij instellingen met een omzet van 3 miljoen. Onder die 3 miljoen is de buffer bepaald op een vast bedrag van 300.000 euro. De optelsom van de berekende financieringsbehoefte en de berekende risicobuffer resulteert in het normatief eigen vermogen. Dit wordt vergeleken met het feitelijk (publiek) eigen vermogen. Een overschot kan een indicatie zijn van bovenmatig vermogen. Het verschil wordt verder omgerekend in een kengetal dat de eventuele overmaat relatief uitdrukt (EV/normEV). Zie voor meer informatie over de signaleringswaarde en de rekentool om waarmee deze bepaald kan worden

<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/toezicht-op-financieel-beheer/toezicht-op-publiek-eigen-vermogen>

- 3.3.2.2 Formule bij samenwerkingsverbanden passend onderwijs
- Het uitgangspunt bij de swv'en passend onderwijs was in eerste instantie dezelfde formule als bij onderwijsinstellingen. Maar er zijn verschillen tussen schoolbesturen en swv'en, die direct al leiden tot een vereenvoudiging. Zo heeft een samenwerkingsverband normaal gesproken geen tot weinig vaste activa en derhalve is er geen financieringsbuffer nodig. Bovendien zijn swv'en niet aan te merken als economisch zelfstandige instellingen (commissie-Don, 2009). Daardoor zijn de risico's geringer en volstaat een buffer van 3,5% voor bepaling van het normatief eigen vermogen.

4 Financiële positie van de instellingen

In dit technische rapport wordt een beeld geschetst van hoe de Nederlandse onderwijsinstellingen er het afgelopen jaar financieel voor stonden en welke ontwikkeling daarin te zien is. Goed (financieel) beleid door de onderwijsbesturen is van belang voor de continuïteit van de instelling, en daarmee ook voor de kwaliteit van het onderwijs.

In de volgende paragrafen bespreken we de verschillende onderwijssectoren en de samenwerkingsverbanden (swv) passend onderwijs aan de hand van een standaard set kengetallen die we als inspectie hanteren om risico's voor de financiële continuïteit van een instelling op te sporen. Per sector geven we de kengetallen van de afgelopen jaren weer en waar beschikbaar, ook de projecties voor de komende jaren. Daarnaast beschrijven we de belangrijkste inkomstenbronnen en uitgavenposten voor de verschillende onderwijssectoren.

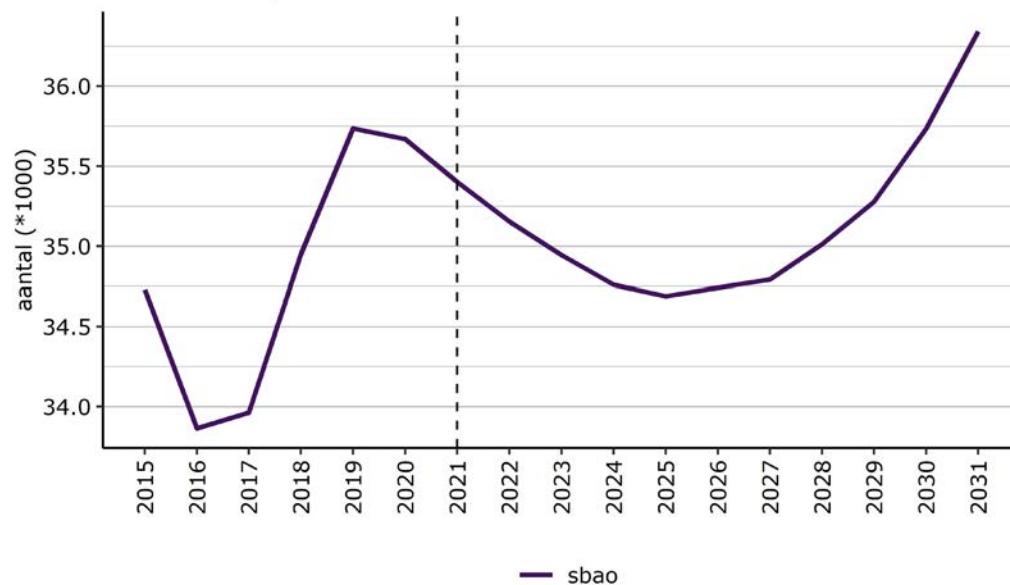
4.1 Primair onderwijs

4.1.1 Referentieramingen

Het primair onderwijs (po) is de grootste onderwijssector. Het omvat naast het basisonderwijs (bao) ook speciaal basisonderwijs (sbao). In totaal krijgen in het primair onderwijs ongeveer 1,4 miljoen leerlingen onderwijs (figuur 4.1 en figuur 4.2). Het aantal leerlingen daalt in het regulier basisonderwijs al een aantal jaren en deze daling zet zich in de nabije toekomst voort. Volgens de referentieraming van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW, 2022) neemt het leerlingaantal vanaf ongeveer 2025 weer toe.



Figuur 4.2: Ontwikkeling van het aantal leerlingen in het speciaal basisonderwijs



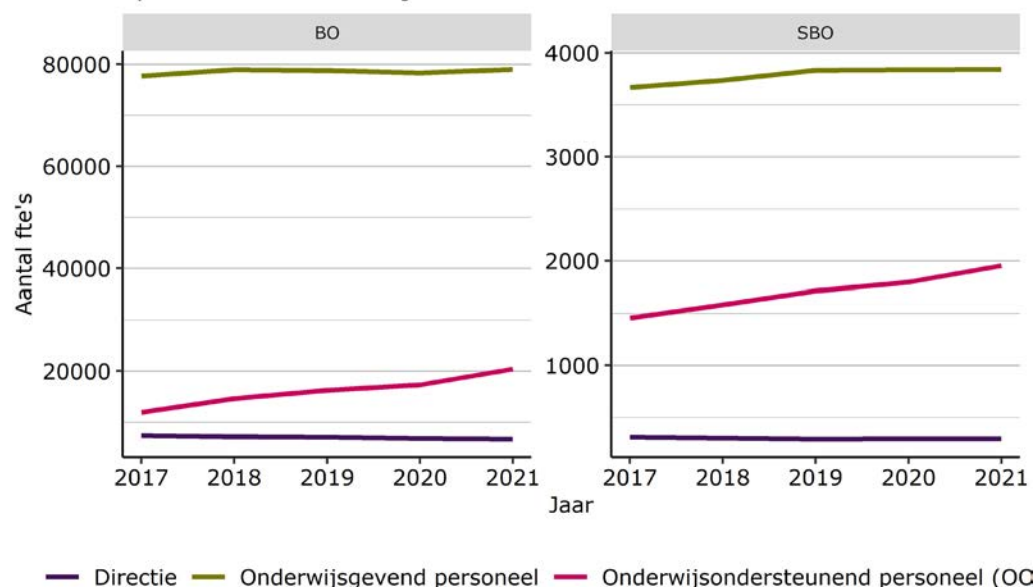
Tabel 4.1: Referentieramingen in het primair onderwijs in duizenden

Jaar	ba	sba
2015	1.443	35
2016	1.427	35
2017	1.414	35
2018	1.406	35
2019	1.397	35
2020	1.386	35
2021	1.371	35
2022	1.360	35
2023	1.349	35
2024	1.343	35
2025	1.347	35
2026	1.351	35
2027	1.360	35
2028	1.372	35
2029	1.389	35
2030	1.411	35
2031	1.434	35

In het regulier basisonderwijs werd het onderwijs verzorgd door ongeveer 79 duizend fte onderwijzend personeel (leraren), 20 duizend fte aan onderwijsondersteunend personeel, en 6,8 duizend fte directie (figuur 4.3). In het speciaal basisonderwijs wordt het onderwijs verzorgd door ongeveer 3,8 duizend fte onderwijzend personeel (leraren), 1,8 duizend fte aan onderwijsondersteunend personeel, en bijna 300 fte directie.

In beide sectoren valt te zien dat het aantal fte onderwijsondersteunend personeel sterkt stijgt (met 3.000 fte), terwijl het aantal fte directie juist daalt. Het aantal fte onderwijzend personeel blijft relatief stabiel.

Figuur 4.3: Ontwikkeling van het aantal fte's in het regulier en speciaal basisonderwijs

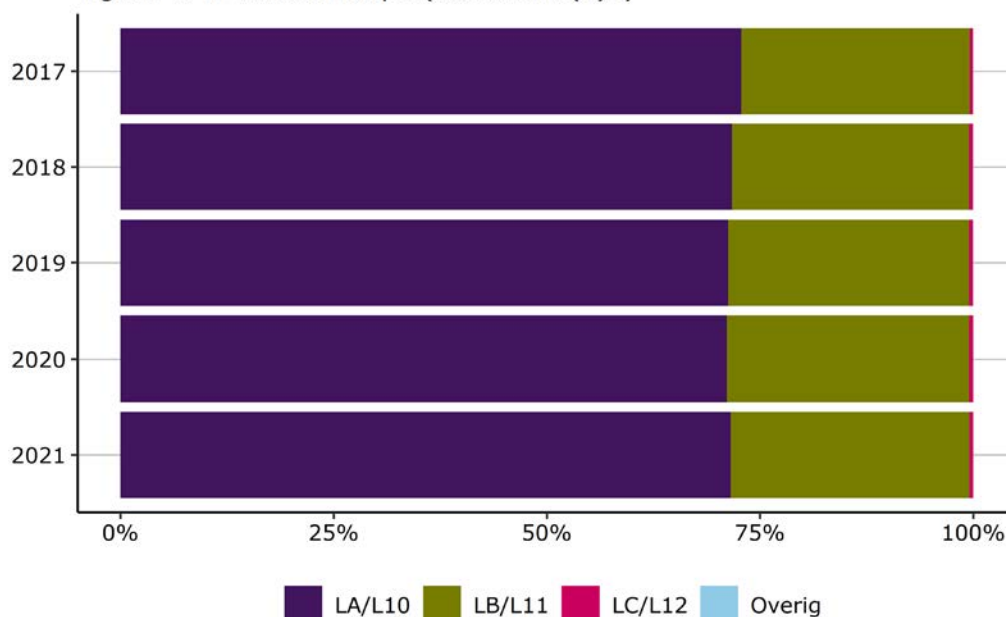


Tabel 4.2: Ontwikkeling van het aantal fte's in het regulier en speciaal basisonderwijs

	functiegroep	2017	2018	2019	2020	2021
bao	Directie	7.355	7.121	7.042	6.824	6.695
	Onderwijsgevend personeel	77.658	78.904	78.752	78.292	78.995
	Onderwijsondersteunend personeel (OOP/OBP)	11.911	14.605	16.253	17.289	20.368
sba0	Directie	308	299	293	294	294
	Onderwijsgevend personeel	3.667	3.735	3.831	3.838	3.842
	Onderwijsondersteunend personeel (OOP/OBP)	1.454	1.581	1.713	1.797	1.953

In de volgende figuur is de ontwikkeling van de verdeling van functieschalen te zien in het primair onderwijs. Er valt weinig ontwikkeling waar te nemen in de functiemix. Nog steeds is circa driekwart van de leerkrachten ingedeeld in schaal 10. In het in april 2022 afgesloten onderhandelaarsakkoord voor het primair onderwijs is afgesproken dat de beloning in primair- en voortgezet onderwijs per 1 januari 2022 gelijk wordt aan elkaar. Dat betekent schaal L10 overgaat naar LB, L11 naar LC, etc. Daarmee wijzigt in 2022 de verdeling over de schalen.

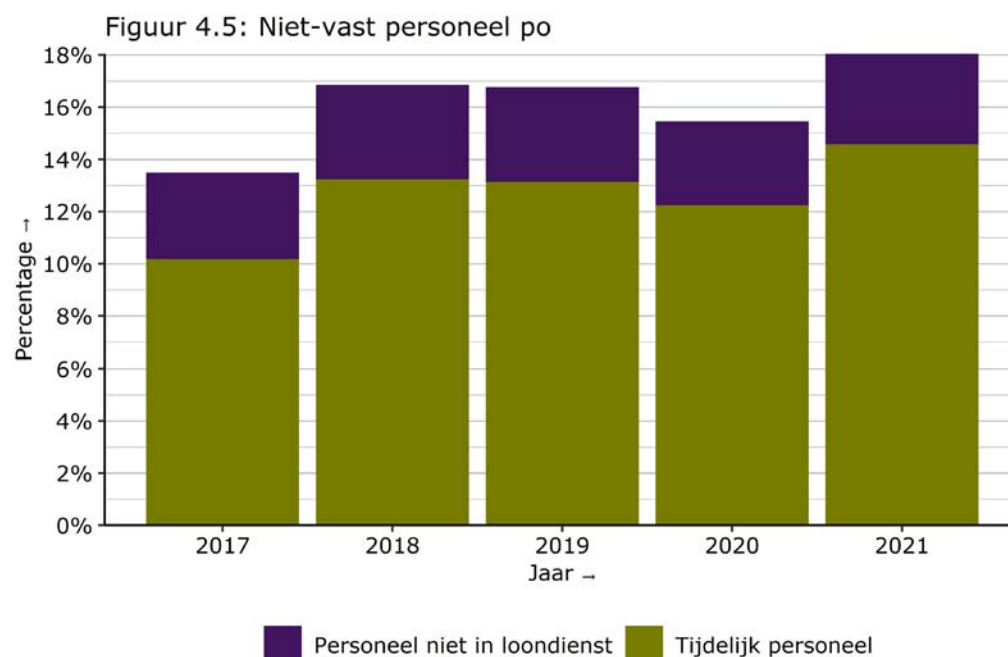
Figuur 4.4: Functiemix po (exclusief s(b)o)



Tabel 4.3: Functiemix po (exclusief s(b)o)

	2017	2018	2019	2020	2021
LA/L10	72,8	71,7	71,3	71,1	71,6
LB/L11	26,8	27,8	28,3	28,4	28,0
LC/L12	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4
Overig	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

In het volgende figuur is de ontwikkeling van de niet-vast personeel te zien in het primair onderwijs ten opzichte van totale personeelslasten. Tijdelijk personeel is personeel dat geen vast contract heeft bij de instelling waar ze werkt. Het aandeel tijdelijk personeel neemt geleidelijk toe vanaf 2017 (10,2%) tot en met 2019 (13,1%). Na een daling in 2020 zien we in 2021 weer een stijging van 2,4% van het aandeel tijdelijk personeel naar 14,6%). Het personeel niet in loondienst is redelijk stabiel gebleven, het varieert in de periode 2017 t/m 2021 tussen 3,2 en 3,5%.



Tabel 4.4: Niet-vast personeel po

	niet-vast personeel	2017	2018	2019	2020	2021
po	Tijdelijk personeel	10,2	13,2	13,1	12,2	14,6
	Personeel niet in loondienst	3,3	3,6	3,6	3,2	3,5

4.1.2 Kengetallen

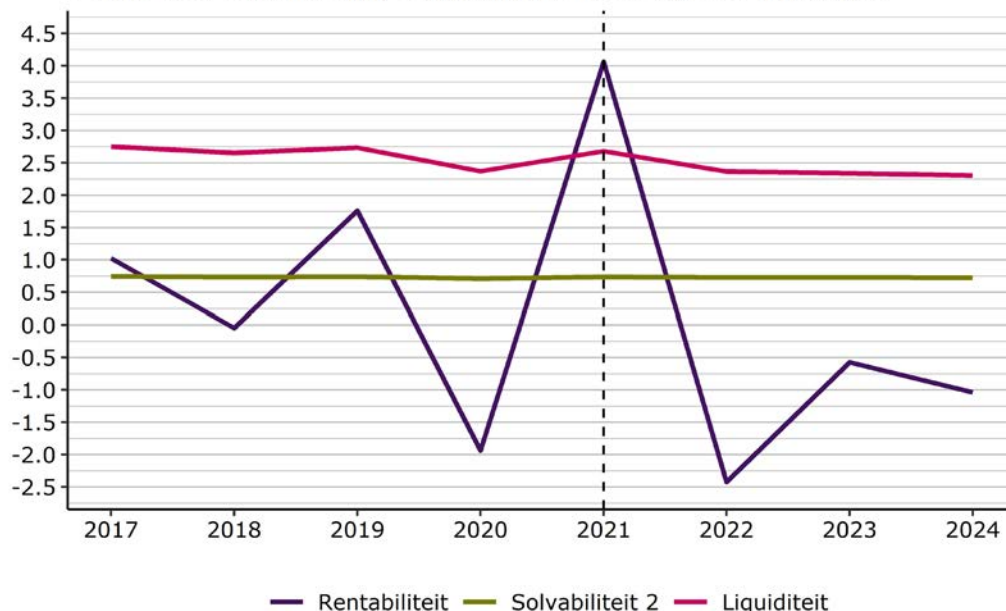
De sector ontving in 2021 ongeveer 10,7 miljard euro aan rijksbijdragen. Dit bedrag is overigens voor een klein deel bedoeld voor andere sectoren die deel uitmaken van de betreffende besturen. Dit zijn bijvoorbeeld vo-scholen die onder een po bestuur vallen. Figuur 4.6 geeft de kengetallen voor de sector weer.

In figuur 4.6 is te zien dat de rentabiliteit van de sector zich in de periode 2017 tot 2020 daalt van 1,02 naar -1,94%. De gerealiseerde rentabiliteit in 2021 laat een trendbreuk zien en bedroeg 4,06%. Dat is positiever dan werd voorzien in de Staat van het Onderwijs 2022 (Inspectie van het Onderwijs, 2022). Daar werd een rentabiliteit voorspeld van -1,2%. De piek in 2021 is voor een belangrijk deel het gevolg van de middelen in het kader van Nationaal Programma Onderwijs (NP-Onderwijs) (8,5 miljard in totaal) die in 2021 aan de besturen zijn overgemaakt en die nog niet volledig zijn uitgeput. Scholen in het primair onderwijs ontvangen via het NP-Onderwijs 700 euro per leerling in het schooljaar 2021-2022. Het verklaart ook waarom de voorziene rentabiliteit voor 2022 met -2,42% een stuk negatiever ligt dan vorig jaar nog voor 2022 werd verwacht (-0,56%). Het is de verwachting dat besturen in 2022 extra uitgaven gaan doen in het kader van de NP-Onderwijsmiddelen die ze reeds in 2021 ontvingen.

Over de periode van 2017 tot 2021 laat de solvabiliteit een stabiele gezonde financiële situatie zien, met gemiddelde waarden rond de 0,71 en 0,74%. De (s)bo-besturen voorspellen voor de komende jaren dat de solvabiliteit zal stabiliseren rond de 0,73. Daarmee ligt de gemiddelde solvabiliteit ook in de prognoses nog ver boven de signaleringswaarde (0,3) die de inspectie hanteert.

In 2021 was de liquiditeit 2,68%. Deze zal volgens de prognose licht afnemen naar 2,3% in 2024. Daarmee ligt deze echter nog steeds ver boven de signaleringswaarde van 0,75.

Figuur 4.6: Ontwikkeling kengetallen (speciaal) basisonderwijs



Tabel 4.5: Ontwikkeling kengetallen (speciaal) basisonderwijs

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Rentabiliteit	1,02	-0,05	1,76	-1,94	4,06	-2,42	-0,57	-1,04
Solvabiliteit 2	0,74	0,74	0,74	0,71	0,74	0,73	0,73	0,72
Liquiditeit	2,75	2,65	2,73	2,37	2,68	2,37	2,34	2,30
Aantal besturen	930	899	877	852	830	819	817	817

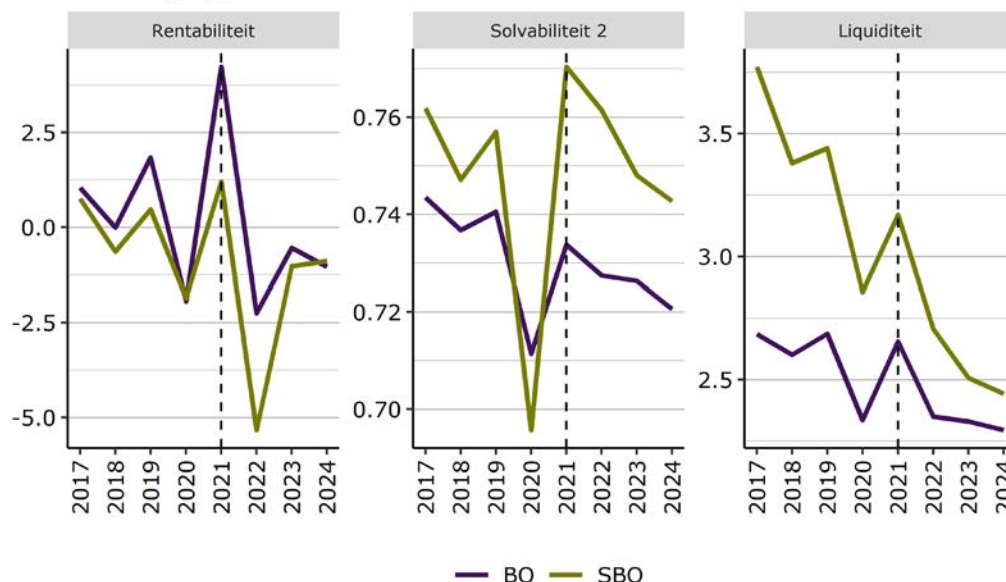
Het kan ook inzichtelijk zijn om deze analyses te herhalen voor verschillende typen (s)bao besturen. In figuur 4.7 zijn de kengetallen uitgesplitst naar speciaal basisonderwijs besturen en regulier basisonderwijs besturen.

Onderwijsinstellingen zijn niet gericht op winst, en streven daardoor in principe naar een rentabiliteit van 0%. Eerder benoemden we al de sterke stijging in rentabiliteit van 2020 naar 2021. Wat opvalt aan figuur 4.7 is dat de eerder benoemde stijging in rentabiliteit voor beide groepen besturen zichtbaar is.

De solvabiliteit van de verschillende soorten bo-besturen is onderling relatief vergelijkbaar.

De sbao besturen hebben een aanmerkelijk hogere liquiditeit dan de bao besturen. Het is wel te zien dat de liquiditeitscijfers van sbao-besturen meer beweegt naar de liquiditeit van bao-besturen.

Figuur 4.7: Ontwikkeling kengetallen (speciaal) Basisonderwijs per instellingstype



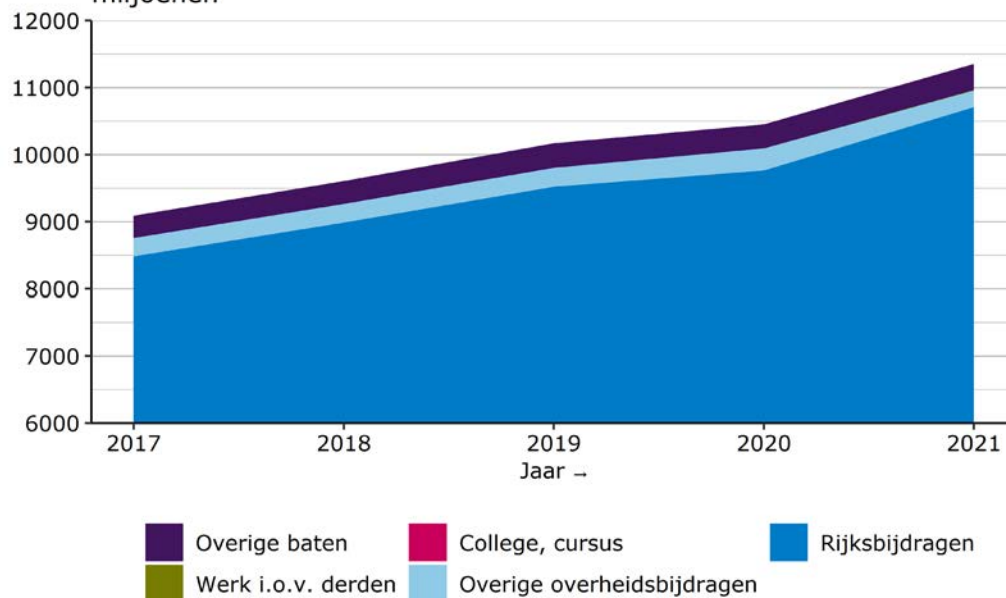
Tabel 4.6: Ontwikkeling kengetallen (speciaal) basisonderwijs per instellingstype

	groepering	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Rentabiliteit	BO	1,04	-0,01	1,83	-1,94	4,23	-2,25	-0,55	-1,05
	SBO	0,76	-0,65	0,47	-1,86	1,20	-5,33	-1,03	-0,89
Solvabiliteit 2	BO	0,74	0,74	0,74	0,71	0,73	0,73	0,73	0,72
	SBO	0,76	0,75	0,76	0,70	0,77	0,76	0,75	0,74
Liquiditeit	BO	2,69	2,60	2,69	2,33	2,66	2,35	2,33	2,30
	SBO	3,77	3,38	3,44	2,86	3,17	2,71	2,51	2,44
Aantal besturen	BO	889	862	842	818	796	786	784	784
	SBO	41	37	35	34	34	33	33	33

4.1.3 Baten en lasten

Het totaal aan baten steeg in 2021 ten opzichte van 2020 met 910 miljoen euro voor het bao en sbao tezamen. Het totaal van deze groepen is te zien in figuur 4.8. De baten van de instellingen bestaan voor het grootste deel uit rijksbijdragen. De stijging van de totale baten is dan ook bijna volledig te danken aan de rijksbijdragen. Deze stijging betreft, naast eerder genoemde NP-Onderwijsmiddelen, ook de loon- en prijsbijstellingen die door OCW in de lumpsum (bekostiging van scholen door de overheid) zijn verwerkt en die onder meer samenhangen met cao- en prijsontwikkelingen.

Figuur 4.8: Ontwikkeling baten in het (speciaal) basisonderwijs in miljoenen

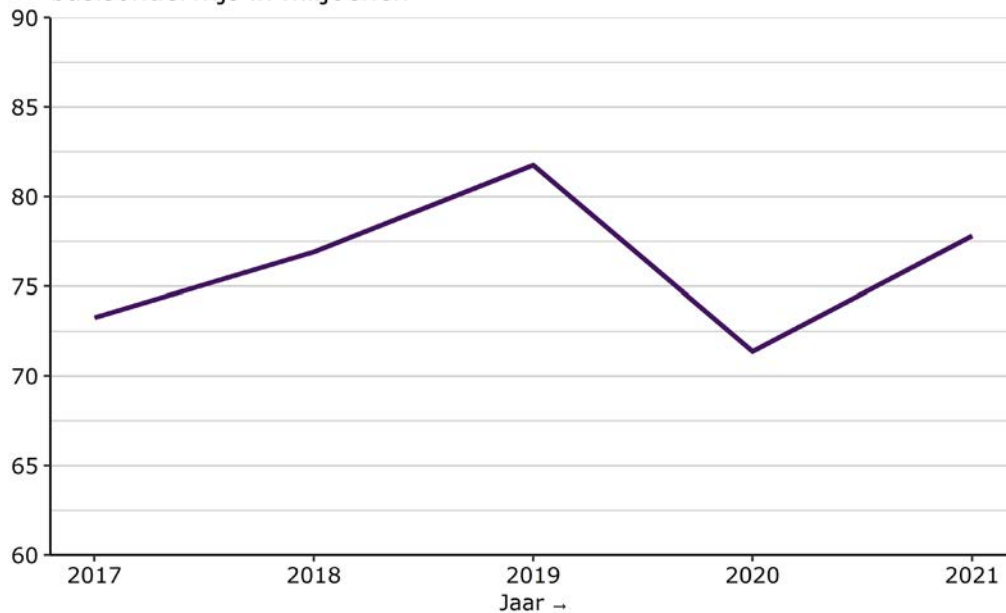


Tabel 4.7: Ontwikkeling baten in het (speciaal) basisonderwijs in miljoenen

	2017	2018	2019	2020	2021
Werk i.o.v. derden	0,1	0,2	0,2	0,2	6,8
Rijksbijdragen	8.481,0	8.983,6	9.520,1	9.763,5	10.716,5
Overige overheidsbijdragen	275,6	280,2	283,5	328,4	249,9
College, cursus	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overige baten	332,6	340,6	366,8	361,6	390,8

In bovenstaande tabel is ook te zien dat de post "werk in opdracht voor derden" is toegenomen met 6,6 miljoen euro. Dit betreft voornamelijk scholen die actief zijn in sbo. Onder de post "overige baten" vallen ook de ouderbijdrages. In figuur 4.9 richten we ons specifiek op dit deel van de overige baten. Hieronder vallen bijdrages die ouders doen voor bijvoorbeeld excursies, de kerstviering en andere voorzieningen en activiteiten. In figuur 4.9 valt te zien dat de ouderbijdrages in 2021 gestegen zijn.

Figuur 4.9: Ontwikkeling ouderbijdragen in het (speciaal) basisonderwijs in miljoenen

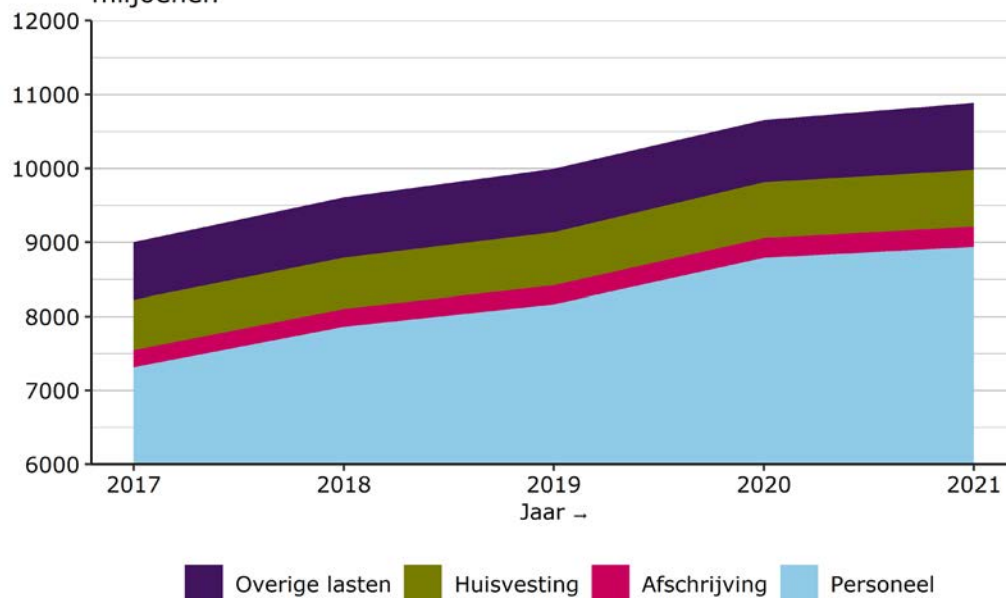


Tabel 4.8: Ontwikkeling ouderbijdragen in het (speciaal) basisonderwijs in miljoenen

	2017	2018	2019	2020	2021
ouderbijdragen	73,2	76,9	81,8	71,4	77,8

Als we kijken naar de uitgaven van de (s)bao besturen (figuur 4.10) dan vormen de personeelslasten zoals gebruikelijk het grootste deel daarvan. De personeelslasten stegen in 2021 ten opzichte van 2020 met 155 miljoen in het bao en sbao. Het overige deel van de lasten zijn huisvestingslasten, afschrijvingen en overige lasten. De toename in rijksbijdragen is dus hoger vergeleken met de toename in personeelslasten. De overige lasten stegen met 69 miljoen. Het totaal van de baten is toegenomen met 910 miljoen euro.

Figuur 4.10: Ontwikkeling lasten in het (speciaal) basisonderwijs in miljoenen



Tabel 4.9: Ontwikkeling lasten in het (speciaal) basisonderwijs in miljoenen

	2017	2018	2019	2020	2021
Personeel	7.314,2	7.861,6	8.163,5	8.787,6	8.943,1
Afschrijving	233,5	239,6	256,3	267,8	275,4
Huisvesting	680,1	692,4	718,4	756,6	767,4
Overige lasten	774,8	813,9	857,6	842,2	910,5

4.1.4

Balans en staat van baten en lasten in miljoenen (speciaal) basisonderwijs

Onderstaande tabellen geven de balans en staat van baten en lasten weer voor regulier basisonderwijs en sbao

Tabel 4.10: Baten en lasten in miljoenen in het (speciaal) basisonderwijs

	2017	2018	2019	2020	2021	Vershil 21-20
Rijksbijdragen	8.481	8.984	9.520	9.763	10.716	953
Overige overheidsbijdragen	276	280	284	328	250	-78
Coll., cursus etc. geld	0	0	0	0	0	0
Baten werk in opdracht	0	0	0	0	7	7
Overige baten	333	341	367	362	391	29
Totaal van baten	9.089	9.605	10.171	10.454	11.364	910
Personeelslasten	7.314	7.862	8.163	8.788	8.943	155
Afschrijvingen	234	240	256	268	275	7
Huisvestingslasten	680	692	718	757	767	10
Overige lasten	775	814	858	842	911	69
Doorbet. schoolbesturen	1	1	2	1	1	0
Totaal van lasten	9.004	9.609	9.998	10.655	10.897	242
Saldo baten en lasten	85	-4	173	-201	467	668
Gerealiseerde herwaardering	0	0	0	0	0	0
Financiele baten	13	6	11	7	0	-7
Financiele lasten	5	6	5	8	0	-8
Financiele baten en lasten	8	0	6	-1	0	1
Resultaat	93	-5	179	-203	461	664
Belastingen	0	0	0	0	0	0
Resultaat uit deelnemingen	0	1	0	0	0	0
Resultaat na belastingen	93	-4	179	-203	461	664
Aantal besturen	930	899	877	852	830	-22

Tabel 4.11: Balans in miljoenen in het (speciaal) basisonderwijs

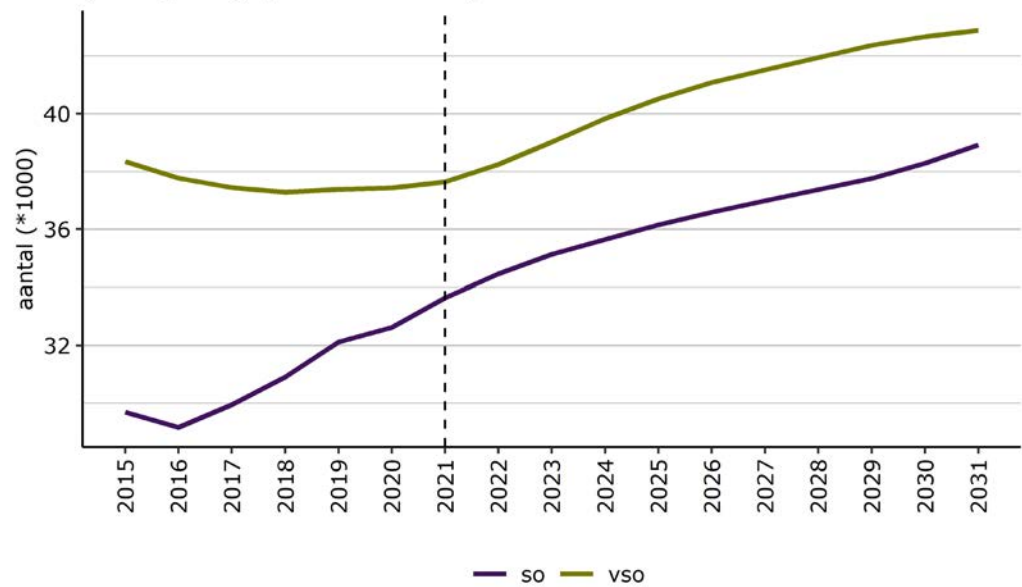
	2017	2018	2019	2020	2021	Verschil 21-20
Immateriele vaste activa	0	0	0	0	0	0
Gebouwen terreinen	336	344	388	436	491	55
Inventaris resterende	1.039	1.095	1.153	1.178	1.195	17
Materiele vaste activa	1.375	1.440	1.541	1.614	1.686	72
Financiele vaste activa	236	227	203	194	160	-34
Totaal van vaste activa	1.611	1.667	1.744	1.808	1.846	38
Voorraden	0	0	0	0	0	0
Vorderingen	657	698	745	764	771	7
Liquide middelen	2.286	2.276	2.434	2.359	2.838	479
Totaal van vlottende activa	2.967	3.000	3.207	3.152	3.644	492
Totaal van activa	4.578	4.666	4.952	4.959	5.490	531
Eigen vermogen	2.790	2.777	2.952	2.739	3.185	446
Voorzieningen	620	665	720	784	853	69
Langlopende schulden	90	94	105	107	91	-16
Kortlopende schulden	1.078	1.131	1.174	1.330	1.359	29
Totaal van passiva	4.578	4.666	4.952	4.959	5.490	531

4.2 (Voortgezet) speciaal onderwijs

4.2.1 Referentieramingen

In totaal kregen in het (voortgezet) speciaal onderwijs (hierna (v)so) ongeveer 73 duizend leerlingen onderwijs (figuur 4.11). De prognose is dat het aantal leerlingen (v)so zal toenemen na 2021, naar 82 duizend leerlingen in 2031.

Figuur 4.11: Ontwikkeling van het aantal leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs

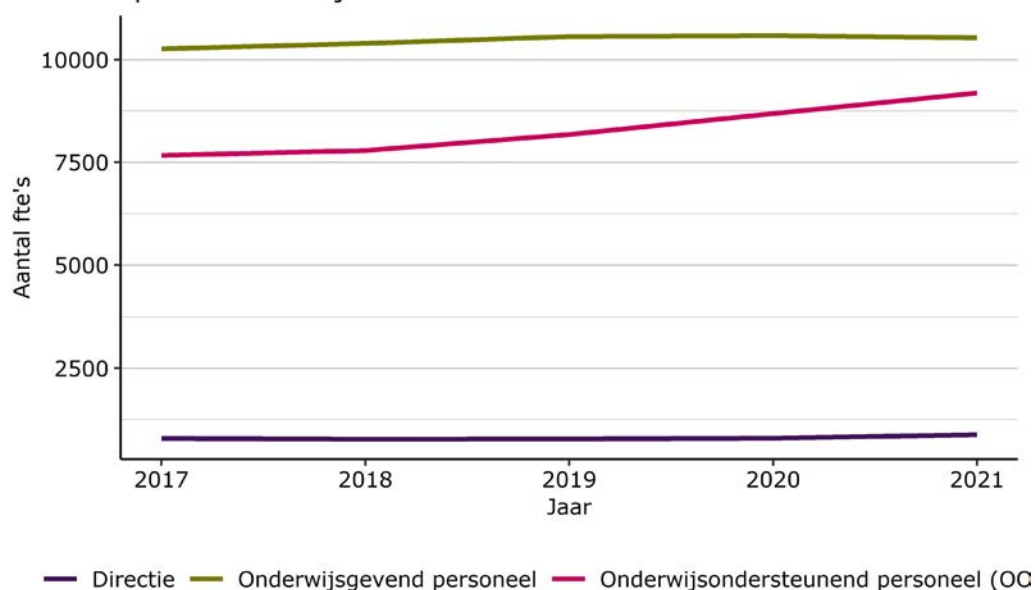


Tabel 4.12: Ontwikkeling van het aantal leerlingen in het (voortgezet) Speciaal Onderwijs in duizenden

Jaar	so	(v)so
2015	30	38
2016	29	38
2017	30	37
2018	31	37
2019	32	37
2020	33	37
2021	34	38
2022	34	38
2023	35	39
2024	36	40
2025	36	40
2026	37	41
2027	37	42
2028	37	42
2029	38	42
2030	38	43
2031	39	43

Het (voortgezet) speciaal onderwijs werd in 2021 verzorgd door ongeveer 10,5 duizend fte onderwijzend personeel (leraren), 9,2 duizend fte aan onderwijsondersteunend personeel, en 876 fte directie (figuur 4.12). In het (v)so neemt vooral het aantal onderwijsondersteunend personeel toe van 8686 in 2020 naar 9193 in 2021.

Figuur 4.12: Ontwikkeling van het aantal fte's in het (voortgezet) speciaal onderwijs

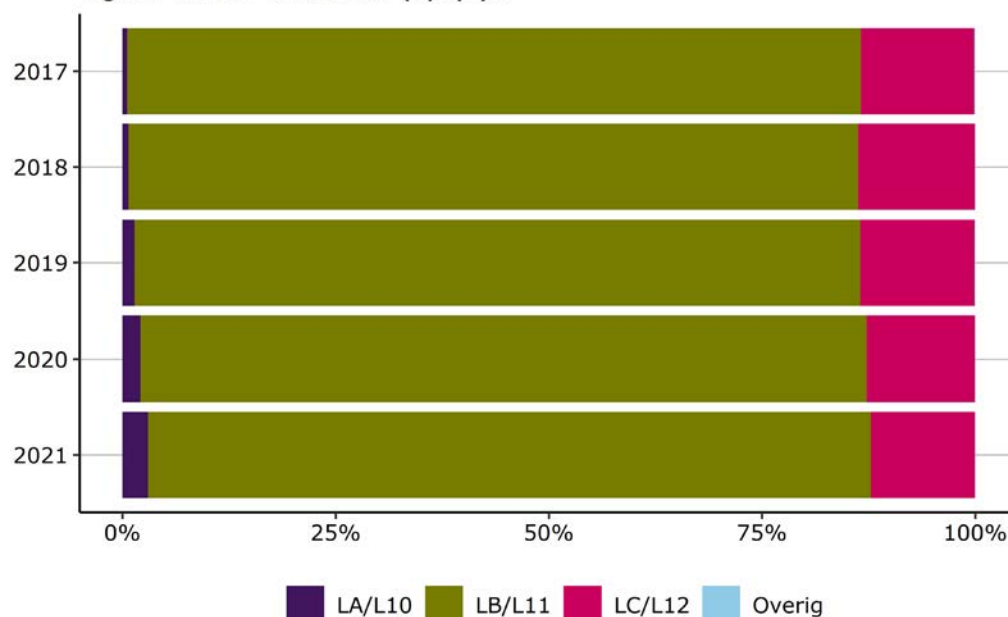


Tabel 4.13: Ontwikkeling van het aantal fte's in het (voortgezet) speciaal onderwijs

	functiegroep	2017	2018	2019	2020	2021
(v)so	Directie	791	768	777	798	876
	Onderwijsgevend personeel	10.266	10.401	10.564	10.584	10.539
	Onderwijsondersteunend personeel (OOP/OBP)	7.673	7.787	8.181	8.686	9.193

In het volgende figuur is de ontwikkeling van de verdeling van functieschalen te zien in het (voortgezet) speciaal (basis) onderwijs. Uit de figuur blijkt dat de afgelopen 5 jaar het aantal medewerkers in de laagste schaal telkens licht toeneemt en die in de hoogste schaal jaarlijks licht afneemt. In het in april 2022 afgesloten onderhandelaarsakkoord voor het primair onderwijs (die ook geldt voor het (v)so is afgesproken dat de beloning in primair- en voortgezet onderwijs per 1 januari 2022 gelijk wordt aan elkaar. Dat betekent schaal L10 overgaat naar LB, L11 naar LC, etc. Daarmee wijzigt in 2022 de verdeling over de schalen.

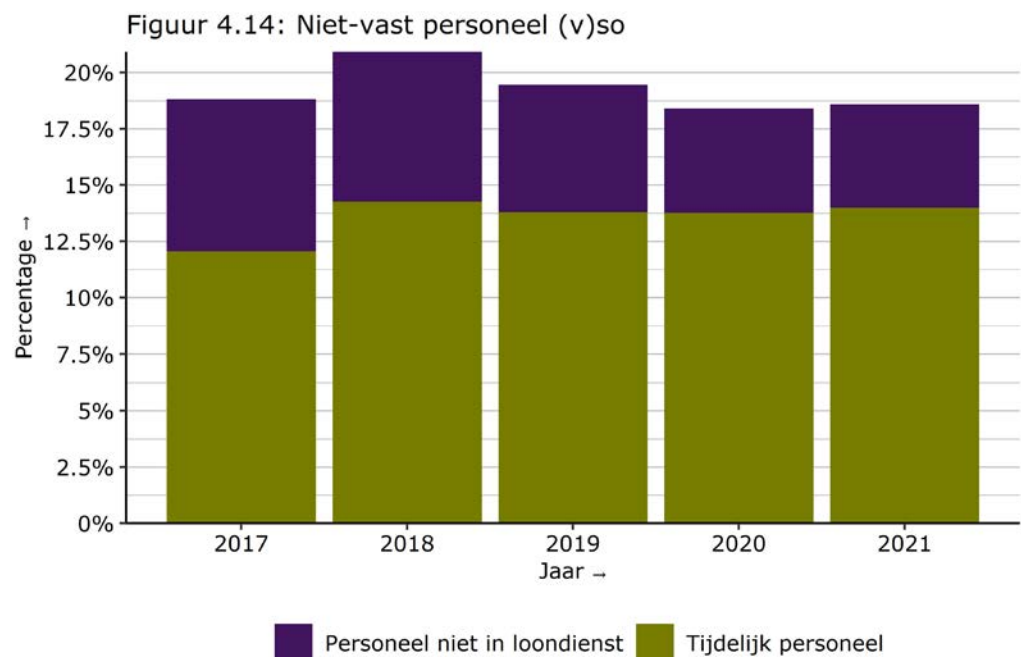
Figuur 4.13: Functiemix (v)s(b)o



Tabel 4.14: Functiemix (v)s(b)o

	2017	2018	2019	2020	2021
LA/L10	0,6	0,7	1,4	2,1	3,0
LB/L11	86,0	85,6	85,1	85,2	84,8
LC/L12	13,3	13,7	13,4	12,7	12,2
Overig	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0

In het volgende figuur is de ontwikkeling van de niet-vast personeel te zien in het (voortgezet) speciaal onderwijs. Tijdelijk personeel is personeel dat geen vast contract heeft bij de instelling waar ze werkt. Het aandeel tijdelijk personeel is in 2021 (14%) ongeveer gelijk gebleven met de periode 2018 t/m 2020. Het personeel niet in loondienst laat sinds 2017 een afname zien. In 2017 was het 6,7% en in 2021 is het afgenomen naar 4,6%. Er is relatief gezien minder personeel in loondienst bij besturen actief in de sector (voortgezet) speciaal onderwijs.



Tabel 4.15: Niet-vast personeel (v)so

	niet-vast personeel	2017	2018	2019	2020	2021
(v)so	Tijdelijk personeel	12,1	14,3	13,8	13,8	14,0
	Personeel niet in loondienst	6,7	6,7	5,7	4,6	4,6

4.2.2 Kengetallen

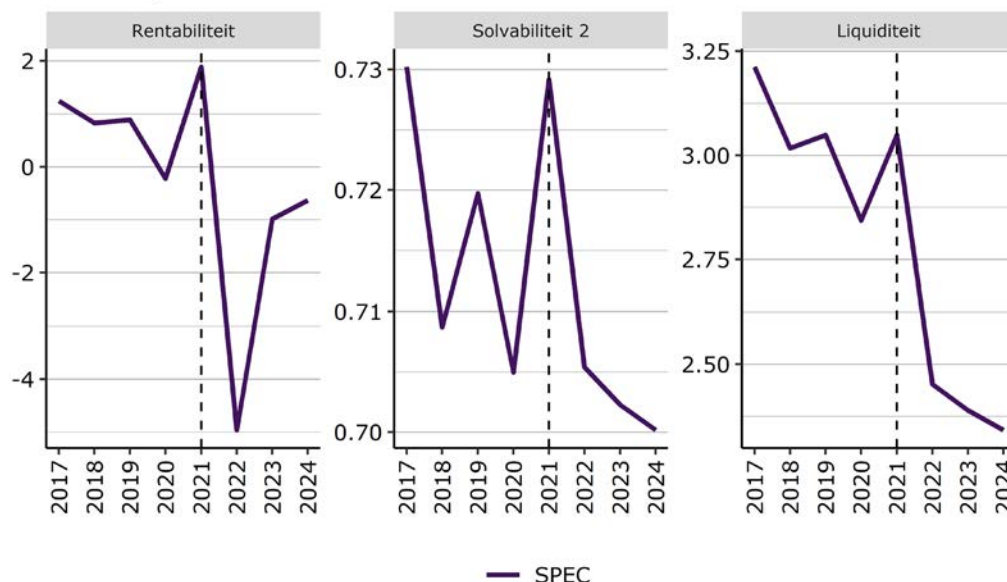
De sector ontving in 2021 ongeveer 1,2 miljard euro aan rijksbijdragen. Dit bedrag is wederom voor een klein deel bedoeld voor andere sectoren die deel uitmaken van de betreffende besturen. Dit zijn bijvoorbeeld regulier basisonderwijs-scholen die onder (v)so besturen vallen. Figuur 4.15 geeft de kengetallen voor de sector weer.

In figuur 4.15 is te zien dat de rentabiliteit van de totale sector in 2021 is toegenomen tot 1,89% waar ze vorig jaar nog verwachtten een rentabiliteit van -1,62 te kennen. Voor 2022 wordt een rentabiliteit voorspeld van -4,96%. Vorig jaar verwachtten de besturen voor 2022 een minder ongunstige rentabiliteit van -0,91. Waarschijnlijk is ook hier de ontvangst van NP-Onderwijsmiddelen in 2021 en de besteding ervan in 2022 een mogelijke verklaring voor de onvoorziene rentabiliteitsscores van zowel 2021 als 2022.

De solvabiliteit laat in 2021 en verder een stabiele gezonde financiële situatie zien, met gemiddelde waarden tussen de 0,70 en 0,73%. Daarmee valt de solvabiliteit nog steeds binnen een gezonde bandbreedte.

Tussen 2017 en 2021 is de liquiditeit van de sector gedaald van 3,21% in 2017 naar 3,05% in 2021. De verwachting is dat de liquiditeit verder zal dalen in de toekomst, naar 2,34% in 2024. Daarmee ligt deze echter nog steeds ver boven de signaleringswaarde van 0,75.

Figuur 4.15: Ontwikkeling kengetallen (voortgezet) Speciaal Onderwijs



Tabel 4.16: Ontwikkeling kengetallen (voortgezet) Speciaal Onderwijs

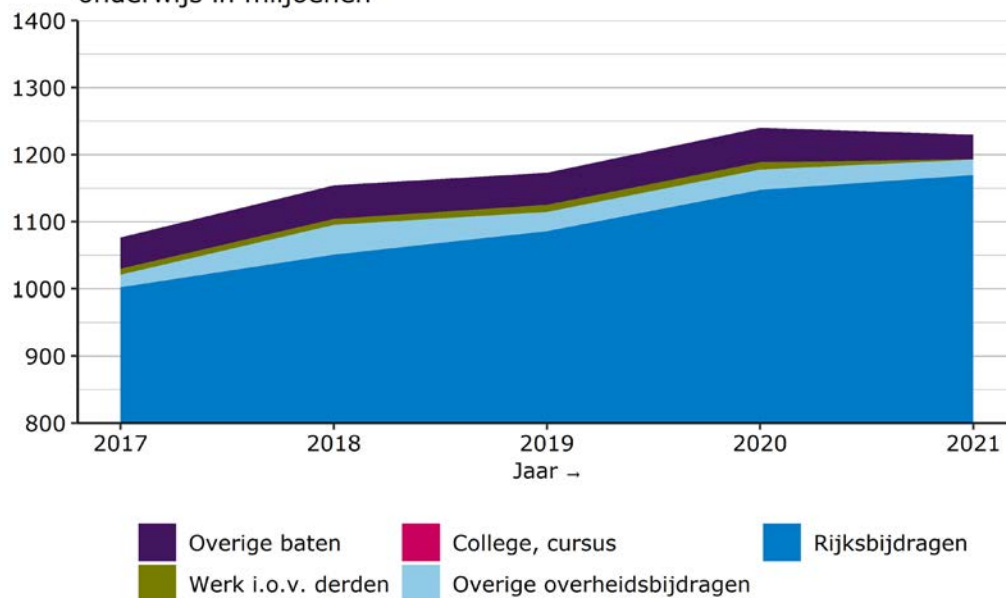
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Rentabiliteit	1,24	0,83	0,89	-0,22	1,89	-4,96	-0,99	-0,63
Solvabiliteit 2	0,73	0,71	0,72	0,70	0,73	0,71	0,70	0,70
Liquiditeit	3,21	3,02	3,05	2,84	3,05	2,45	2,39	2,34
Aantal besturen	66	66	62	59	55	54	54	54

4.2.3

Baten en lasten

De baten en lasten van de sector vso zijn in 2021 lager dan in 2020. Dit wordt verklaard doordat er 3 vso-besturen in 2020 zijn opgenomen, die niet meer zijn opgenomen in de cijfers van 2021. De scholen van 2 besturen zijn namelijk onderdeel geworden van besturen in de sector po. En de scholen van het derde bestuur zijn gesloten in het najaar van 2020. Het totaal aan baten nam in 2021 ten opzichte van 2020 af met 10 miljoen voor het (v)so (figuur 4.16).

Figuur 4.16: Ontwikkeling baten in het (voortgezet) speciaal onderwijs in miljoenen

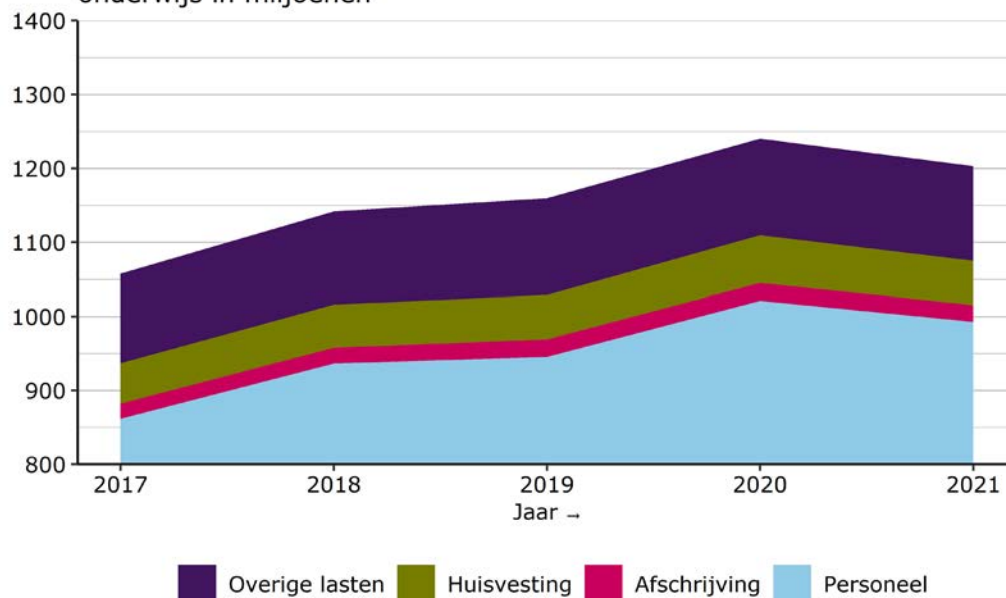


Tabel 4.17: Ontwikkeling baten in het (voortgezet) speciaal onderwijs in miljoenen

	2017	2018	2019	2020	2021
Werk i.o.v. derden	8,9	8,8	10,5	10,8	0,4
Rijksbijdragen	1.002,0	1.050,8	1.085,8	1.147,2	1.169,5
Overige overheidsbijdragen	18,8	44,5	28,7	30,6	23,1
College, cursus	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overige baten	46,5	50,2	47,8	51,6	36,6

Als we kijken naar de uitgaven van de (v)so besturen (figuur 4.17) dan vormen de personeelslasten ook hier het grootste deel. De personeelslasten zijn in 2021 ten opzichte van 2020 overigens afgenomen met 28 miljoen euro. Dit is echter een vertekend beeld, want in 2020 zijn er 4 besturen die in de cijfers 2020 zijn opgenomen, maar niet in de cijfers 2021. Deze besturen zijn namelijk onderdeel geworden van besturen in de sector po. Bij een vergelijking van de cijfers 2020 met 2021 zonder deze besturen is er sprake van een stijging van de personeelslasten. Deze stijging ligt in lijn met de toename van het aantal fte's (waarbij ook deze besturen buiten beschouwing zijn gelaten).

Figuur 4.17: Ontwikkeling lasten in het (voortgezet) speciaal onderwijs in miljoenen



Tabel 4.18: Ontwikkeling lasten in het (voortgezet) speciaal onderwijs in miljoenen

	2017	2018	2019	2020	2021
Personeel	861,9	936,8	945,7	1.021,2	992,7
Afschrijving	20,3	21,0	23,4	23,8	22,5
Huisvesting	54,8	58,3	60,0	64,4	60,0
Overige lasten	120,6	125,8	130,4	130,7	127,8

4.2.4 *Balans en staat van baten en lasten in miljoenen (voortgezet) speciaal onderwijs*

Onderstaande tabellen geven de balans en staat van baten en lasten weer voor het (voortgezet) speciaal onderwijs

Tabel 4.19: Baten en lasten in miljoenen in het (voortgezet) speciaal onderwijs

	2017	2018	2019	2020	2021	Vershil 21-20
Rijksbijdragen	1.002	1.051	1.086	1.147	1.170	23
Overige overheidsbijdragen	19	45	29	31	23	-8
Coll., cursus etc. geld	0	0	0	0	0	0
Baten werk in opdracht	9	9	11	11	0	-11
Overige baten	47	50	48	52	37	-15
Totaal van baten	1.076	1.154	1.173	1.240	1.230	-10
Personeelslasten	862	937	946	1.021	993	-28
Afschrijvingen	20	21	23	24	23	-1
Huisvestingslasten	55	58	60	64	60	-4
Overige lasten	121	126	130	131	128	-3
Doorbet. schoolbesturen	6	3	3	2	2	0
Totaal van lasten	1.063	1.145	1.163	1.242	1.205	-37
Saldo baten en lasten	13	9	10	-2	24	26
Gerealiseerde herwaardering	0	0	0	0	0	0
Financiële baten	1	1	1	0	0	0
Financiële lasten	1	1	1	1	0	-1
Financiële baten en lasten	0	0	0	-1	0	1
Resultaat	13	10	10	-3	23	26
Belastingen	0	0	0	0	0	0
Resultaat uit deelnemingen	0	0	0	0	0	0
Resultaat na belastingen	13	10	10	-3	23	26
Aantal besturen	66	66	62	59	55	-4

Tabel 4.20: Balans in miljoenen in het (voortgezet) speciaal onderwijs

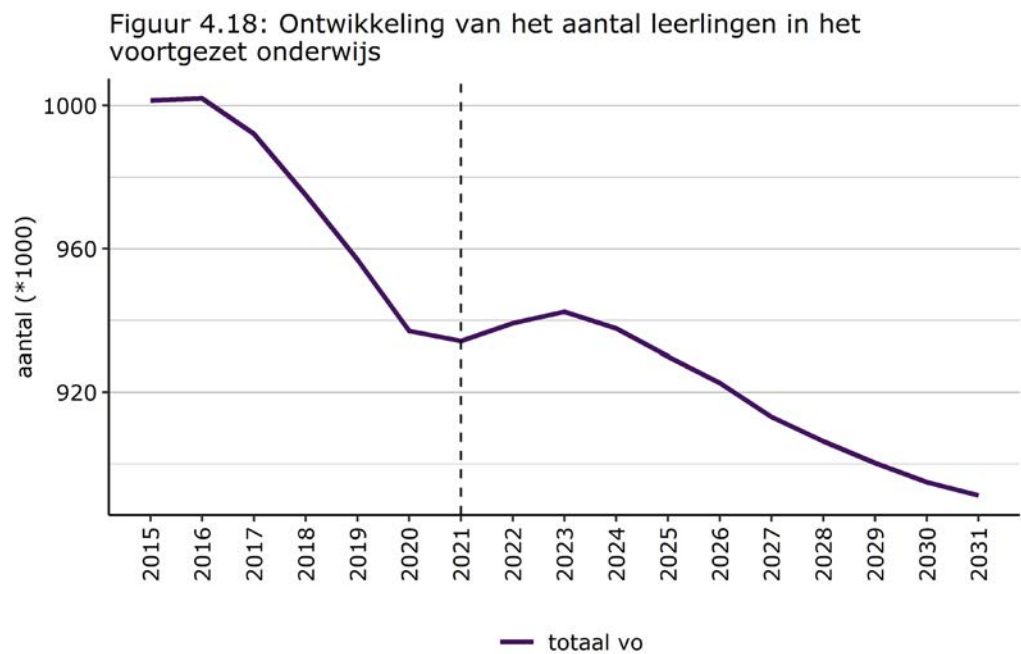
	2017	2018	2019	2020	2021	Vershil 21-20
Immateriele vaste activa	0	0	0	0	0	0
Gebouwen terreinen	72	75	75	73	69	-4
Inventaris resterende	67	68	73	78	83	5
Materiele vaste activa	139	144	148	150	152	2
Financiële vaste activa	6	8	7	6	6	0
Totaal van vaste activa	145	152	155	157	158	1
Voorraden	0	0	0	0	0	0
Vorderingen	104	114	107	102	101	-1
Liquide middelen	280	307	319	333	329	-4
Totaal van vlottende activa	389	427	430	443	438	-5
Totaal van activa	535	579	585	600	596	-4
Eigen vermogen	332	348	360	359	368	9
Voorzieningen	58	63	61	64	67	3
Langlopende schulden	23	27	23	21	18	-3
Kortlopende schulden	121	141	141	156	144	-12
Totaal van passiva	535	579	585	600	596	-4

4.3 Voortgezet onderwijs

Het voortgezet onderwijs (vo) omvat het praktijkonderwijs, vmbo, havo en vwo. In het vo waren er in 2021 ruim 930 duizend leerlingen.

4.3.1 Referentieramingen

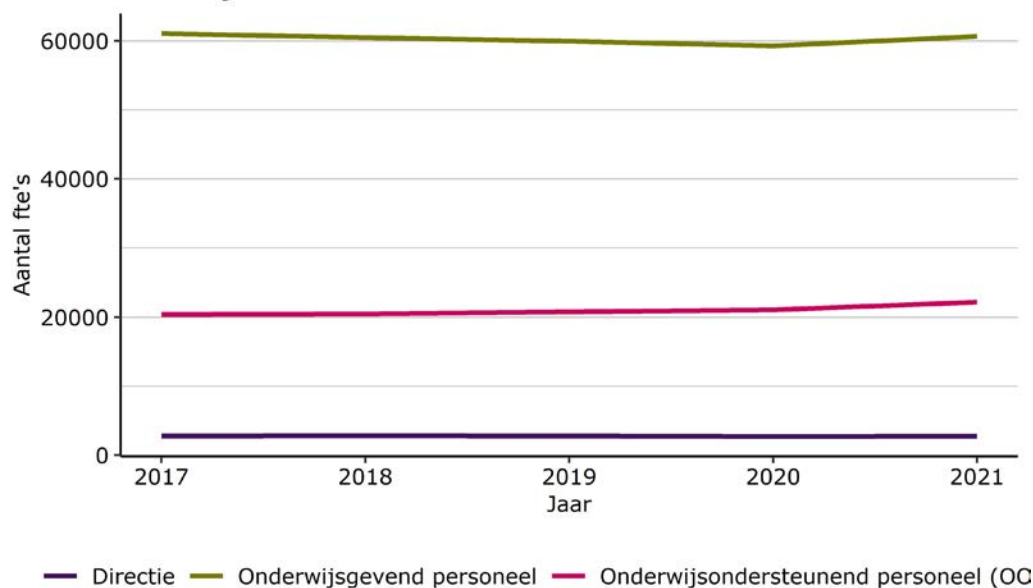
Sinds 2017 daalt het aantal leerlingen in het vo ieder jaar licht, zoals blijkt uit figuur 4.18. Na een stijging in 2022 en 2023 zet deze daling de komende jaren door, tot na 2031 (daarna wordt overigens weer een stijging verwacht). In 2031 zijn er naar verwachting ongeveer 43 duizend leerlingen minder in het vo dan in 2021.



Tabel 4.21: Referentieramingen in het voortgezet onderwijs in duizenden

Jaar	vo 1-2	vmbo 3+	havo/vwo 3	havo/vwo 4+	pro	vavo vo	totaal vo
2015	409	221	94	241	30	6	1.001
2016	406	220	94	246	30	6	1.002
2017	394	215	97	249	30	7	992
2018	384	210	95	250	29	7	975
2019	377	202	94	249	29	6	957
2020	372	190	94	248	30	3	937
2021	378	185	92	246	30	5	934
2022	379	186	94	246	30	5	939
2023	378	188	95	245	30	6	942
2024	372	189	94	247	30	6	938
2025	363	188	95	249	30	6	930
2026	360	184	92	250	30	6	923
2027	359	179	91	248	30	6	913
2028	357	176	92	244	30	6	906
2029	355	175	91	243	30	6	900
2030	352	174	91	242	30	6	895
2031	351	173	90	241	30	6	891

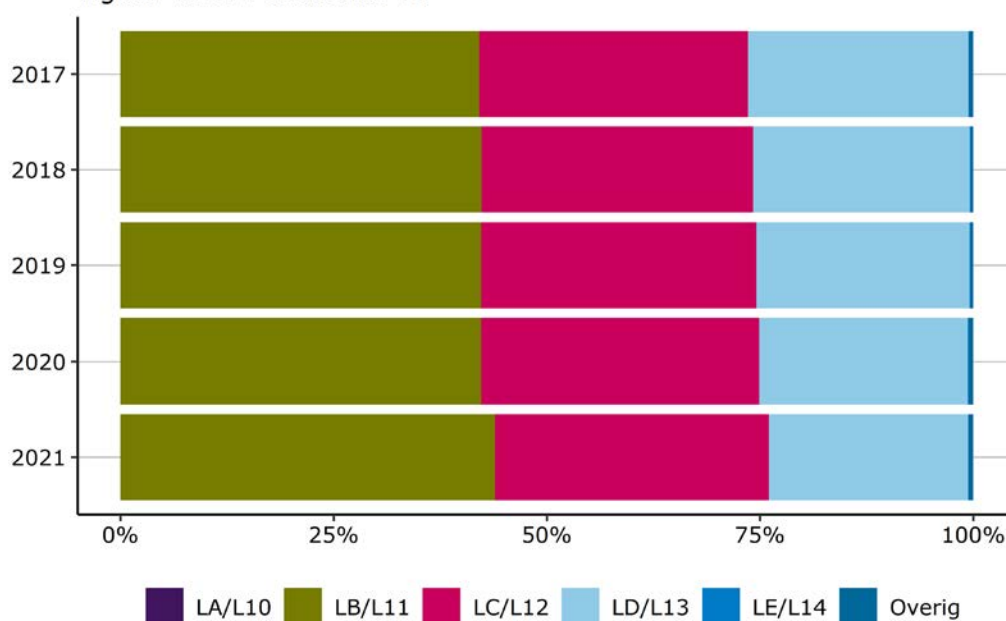
Het voortgezet onderwijs wordt verzorgd door ongeveer 60 duizend fte onderwijzend personeel (leraren), 22 duizend fte aan onderwijsondersteunend personeel, en 2,7 duizend fte directie (figuur 4.19). Bij de fte's in de directies is een lichte stijging te zien. Het aantal fte's van onderwijsgevendenden steeg met bijna 1.400. Bij het onderwijs ondersteunend personeel is in 2021 ook een stijging te zien is ten opzichte van 2020, een stijging van ruim 1.100 fte.

Figuur 4.19: Ontwikkeling van het aantal fte's in het voortgezet onderwijs

Tabel 4.22: Ontwikkeling van het aantal fte's in het voortgezet onderwijs

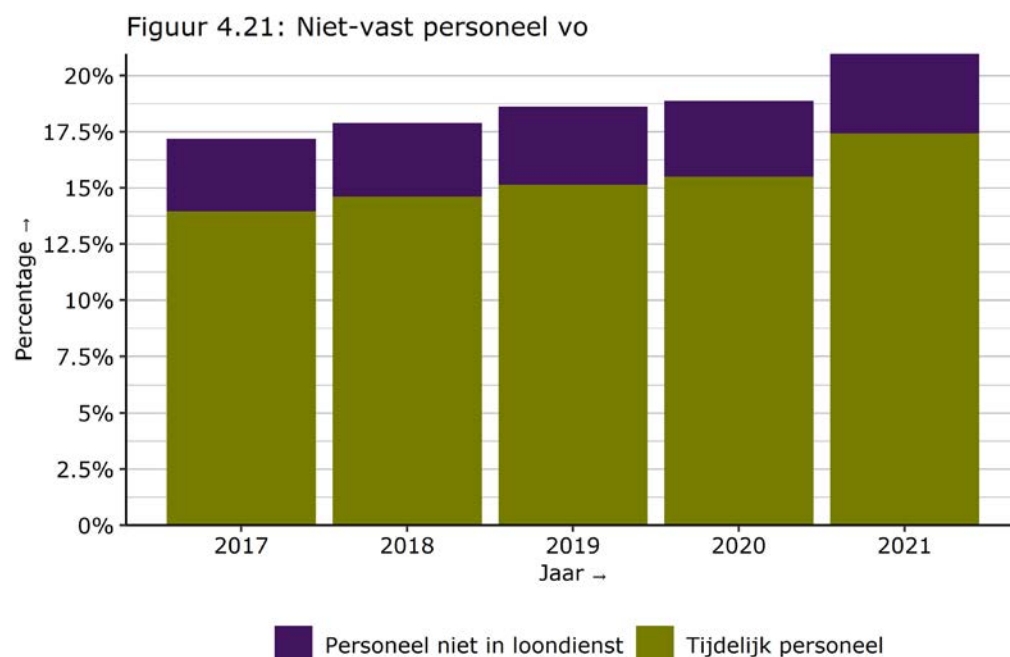
	functiegroep	2017	2018	2019	2020	2021
VO	Directie	2.798	2.803	2.779	2.699	2.727
	Onderwijsgevend personeel	61.085	60.536	59.984	59.322	60.698
	Onderwijsondersteunend personeel (OOP/OBP)	20.434	20.521	20.800	21.067	22.206

In het volgende figuur is de ontwikkeling van de verdeling van functieschalen te zien in het voortgezet onderwijs. Ook in het voortgezet onderwijs zien we een stabilisatie en worden medewerkers gemiddeld genomen niet hoger ingeschaald.

Figuur 4.20: Functiemix vo**Tabel 4.23: Functiemix vo**

	2017	2018	2019	2020	2021
LA/L10	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
LB/L11	42,1	42,3	42,3	42,3	43,9
LC/L12	31,5	31,8	32,2	32,6	32,1
LD/L13	25,9	25,4	25,0	24,5	23,4
LE/L14	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Overig	0,4	0,3	0,3	0,5	0,5

In het volgende figuur is de ontwikkeling van de niet-vast personeel te zien in het voortgezet onderwijs. We zien een stijging van tijdelijk personeel van 14% in 2017 naar 17,4% in 2021. Er is dus meer tijdelijk personeel in dienst bij vo besturen. De personeel niet in loondienst is stabiel gebleven met 3,6%.



Tabel 4.24: Niet-vast personeel vo

	niet-vast personeel	2017	2018	2019	2020	2021
vo	Tijdelijk personeel	14,0	14,6	15,1	15,5	17,4
	Personeel niet in loondienst	3,2	3,3	3,5	3,4	3,6

4.3.2 Kengetallen

De sector ontving in 2021 als geheel ongeveer 9,5 miljard euro aan rijksbijdragen. Dit bedrag is ook hier voor een klein deel bedoeld voor andere sectoren die deel uitmaakten van de vo-besturen. Dit zijn bijvoorbeeld po-scholen en mbo opleidingen die onder vo besturen vallen. Figuur 4.22 geeft de kengetallen voor de sector weer.

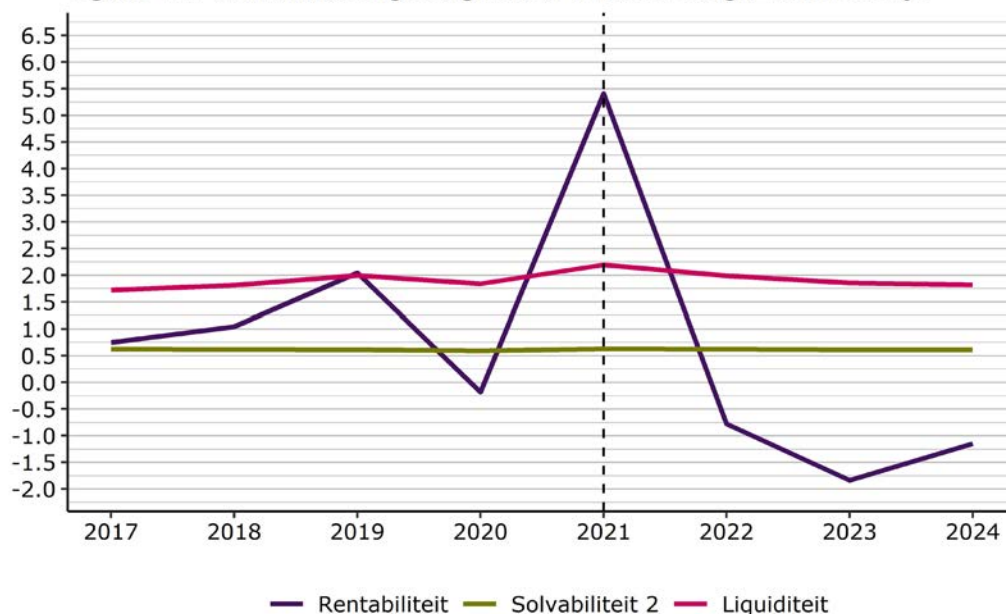
De afgelopen jaren hebben de vo besturen steeds een positief resultaat geboekt. Tussen 2017 en 2019 steeg de rentabiliteit van 0,75 naar 2,04. In 2020 daalde de gerealiseerde rentabiliteit echter aanzienlijk, naar een waarde van -0,18. In 2021 is vervolgens een fors hogere rentabiliteit gerealiseerd, van 5,38% waar vorig jaar nog een negatieve rentabiliteit werd verwacht van -1,28. Dit komt onder andere door de NP-Onderwijsmiddelen die vo-besturen hebben ontvangen in 2021. Voor de komende jaren zijn de prognoses van de rentabiliteit negatief, met een verwachte daling naar -1,14% in 2024.

De gerealiseerde exploitatieresultaten zijn terug te zien in de ontwikkeling van de gemiddelde solvabiliteit van de vo besturen. Het eigen vermogen steeg van 2020 naar 2021, met ongeveer 591 miljoen. Deze stijging is mede veroorzaakt door de ontvangen NP-Onderwijsmiddelen die nog niet volledig zijn uitgeput. De voorzieningen stegen ook in 2021 ten opzichte van 2020, met ongeveer 64 miljoen. De solvabiliteit daalde tussen 2017 en 2020 van 0,62 naar 0,59. In 2021 steeg de solvabiliteit naar 0,63 en in de prognoses neemt het geleidelijk af naar 0,61 in 2024.

Tussen 2017 en 2021 steeg de liquiditeit van vo besturen van 1,72 tot 2,19. Vanaf 2022 wordt er weer een daling verwacht, naar een waarde van 1,82 in 2024. De

inspectienorm voor liquiditeit varieert tussen de 0,75 en 1,5, afhankelijk van de grootte van het bestuur.

Figuur 4.22: Ontwikkeling kengetallen in het voortgezet onderwijs



Tabel 4.25: Ontwikkeling kengetallen in het voortgezet onderwijs

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Rentabiliteit	0,75	1,04	2,04	-0,18	5,38	-0,78	-1,83	-1,14
Solvabiliteit 2	0,62	0,62	0,61	0,59	0,63	0,62	0,61	0,61
Liquiditeit	1,72	1,81	1,99	1,84	2,19	1,99	1,85	1,82
Aantal besturen	287	284	282	277	264	256	255	255

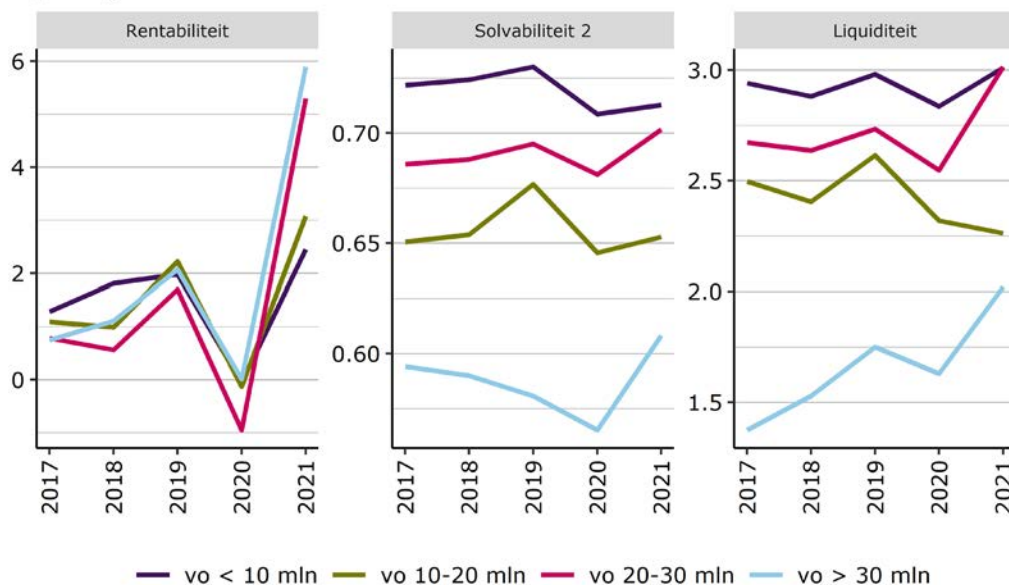
Het is zinvol om de kengetallen ook uit te splitsen naar de grootte van vo besturen. In figuur 4.23 zijn deze uitgesplitst in 4 groepen, gebaseerd op de omvang van de baten.

Een opvallende verandering is te zien in de rentabiliteit. We zien dat de eerder genoemde sterke daling in rentabiliteit in alle groepen besturen sterk zichtbaar is. Ongeacht de grootte van de besturen laat de vo-sector een positieve rentabiliteit zien over 2021, waarbij de grotere besturen een hogere rentabiliteit laten zien dan de kleinere besturen.

Wanneer we kijken naar de solvabiliteit dan valt op te maken dat de groep grootste besturen (baten groter dan 30 miljoen) een lagere solvabiliteit realiseren dan de andere besturen.

Los van de groep waarvan de baten tussen 10 en 20 miljoen zijn, zien we bij de liquiditeit in 2021 een stijging bij alle groepen.

Figuur 4.23: Ontwikkeling kengetallen in het voortgezet onderwijs per type



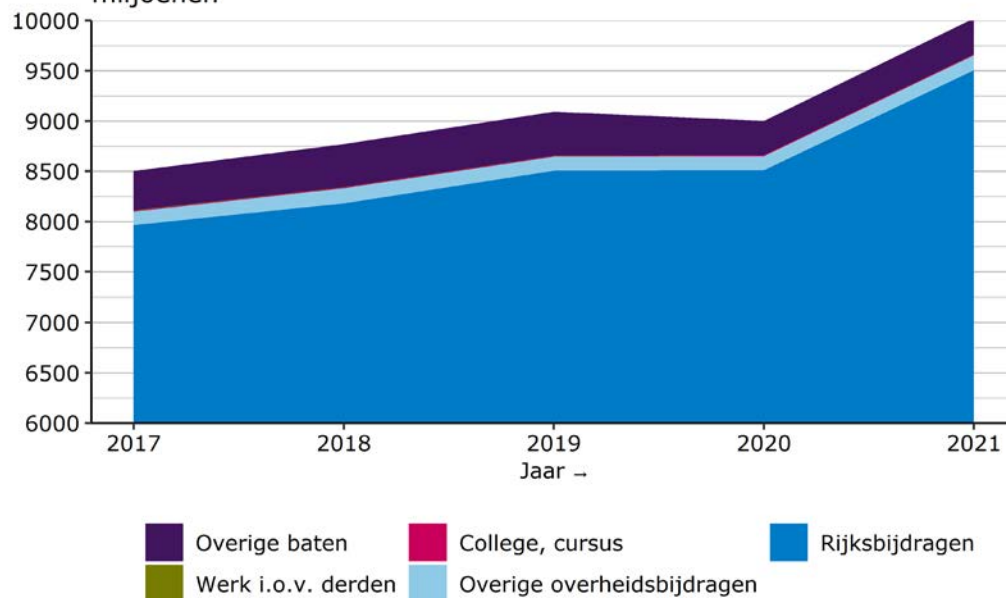
Tabel 4.26: Ontwikkeling kengetallen in het voortgezet onderwijs per type

	categorie_baten_ vo	2017	2018	2019	2020	2021
Rentabiliteit	vo < 10 mln	1,28	1,81	1,97	-0,06	2,44
	vo 10-20 mln	1,09	0,99	2,22	-0,13	3,07
	vo 20-30 mln	0,78	0,56	1,69	-0,95	5,29
	vo > 30 mln	0,74	1,11	2,07	0,01	5,89
Solvabiliteit 2	vo < 10 mln	0,72	0,72	0,73	0,71	0,71
	vo 10-20 mln	0,65	0,65	0,68	0,65	0,65
	vo 20-30 mln	0,69	0,69	0,69	0,68	0,70
	vo > 30 mln	0,59	0,59	0,58	0,57	0,61
Liquiditeit	vo < 10 mln	2,94	2,88	2,98	2,84	3,01
	vo 10-20 mln	2,50	2,40	2,61	2,32	2,26
	vo 20-30 mln	2,67	2,64	2,73	2,55	3,01
	vo > 30 mln	1,37	1,53	1,75	1,63	2,02
Aantal besturen	vo < 10 mln	40	44	46	46	47
	vo 10-20 mln	70	70	70	71	71
	vo 20-30 mln	57	57	57	57	57
	vo > 30 mln	86	87	87	87	88

4.3.3 Baten en lasten

Figuur 4.24 laat zien dat de totale baten in 2021 met 1,024 miljard euro zijn toegenomen men ten opzichte van 2020. Deze stijging is vrijwel volledig toe te schrijven aan een stijging in de rijksbijdragen. Deze stijging is mede veroorzaakt door de uitkering van NP-Onderwijsmiddelen aan schoolbesturen en de uitgekeerde loon- en prijsbijstelling vanuit het ministerie van OCW.

Figuur 4.24: Ontwikkeling baten in het voortgezet onderwijs in miljoenen

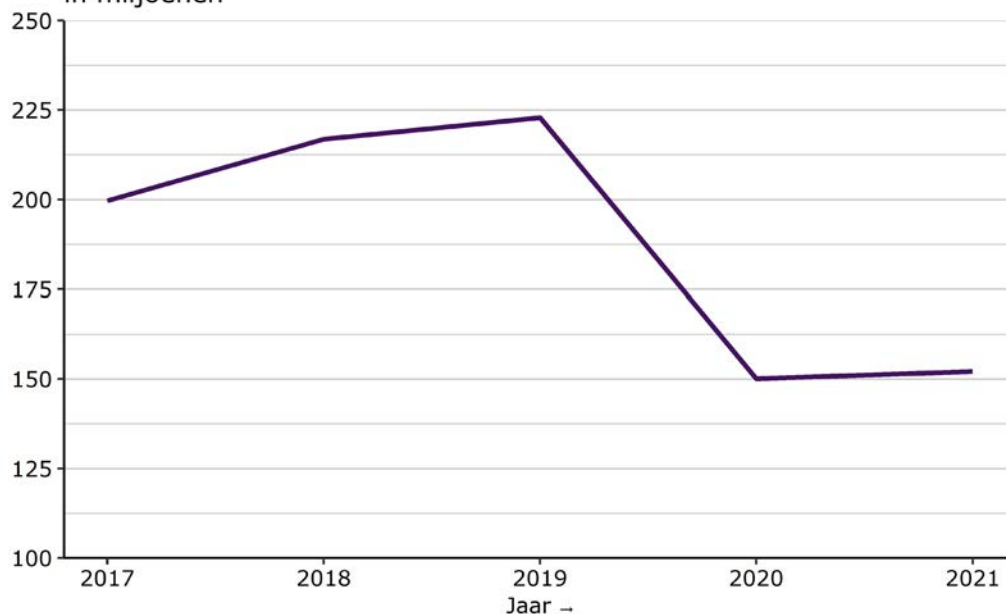


Tabel 4.27: Ontwikkeling baten in het voortgezet onderwijs in miljoenen

	2017	2018	2019	2020	2021
Werk i.o.v. derden	4,5	4,3	3,2	0,8	0,6
Rijksbijdragen	7.965,0	8.182,1	8.507,3	8.511,8	9.513,1
Overige overheidsbijdragen	133,8	150,1	137,6	140,9	145,0
College, cursus	8,8	8,8	9,8	9,6	9,9
Overige baten	392,4	425,0	435,8	338,1	355,9

Onder de post "overige baten" vallen onder andere de ouderbijdragen. Deze kunnen we apart inzichtelijk maken. Daarin valt te zien dat de eerder genoemde daling in overige baten voor een belangrijk deel valt toe te schrijven aan een verandering in de ouderbijdragen. Deze zijn in 2021 ongeveer gelijk gebleven aan 2020 sterk gedaald (figuur 4.25).

Figuur 4.25: Ontwikkeling ouderbijdragen in het voortgezet onderwijs in miljoenen

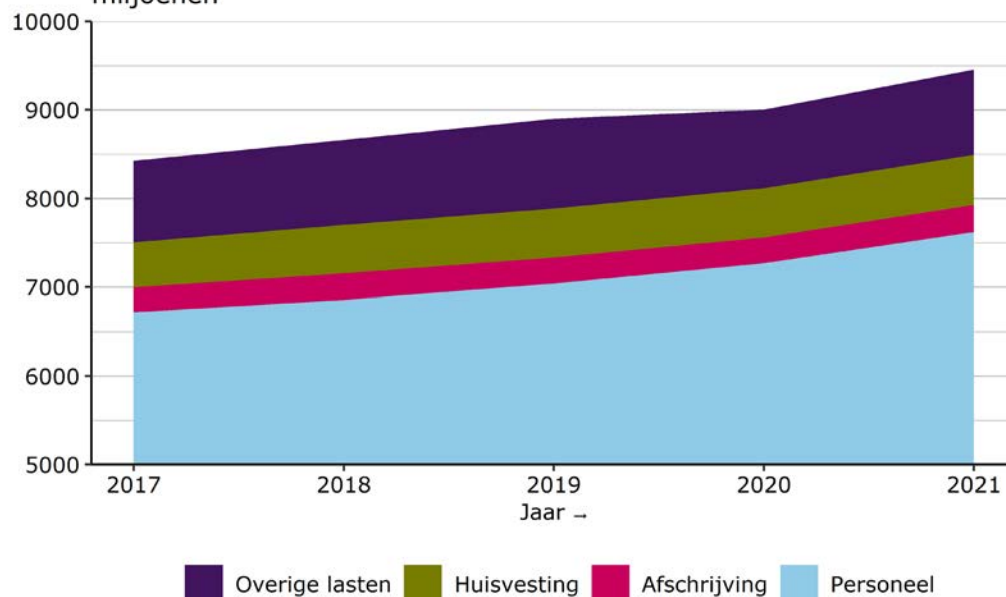


Tabel 4.28: Ontwikkeling ouderbijdragen in het voortgezet onderwijs in miljoenen

	2017	2018	2019	2020	2021
ouderbijdragen	199,6	216,8	222,9	150,1	152,1

De totale lasten van de vo-besturen stegen in 2021 ten opzichte van 2020 met 466 miljoen euro (figuur 4.26). Dit komt hoofdzakelijk door een stijging in de personeelslasten van 357 miljoen euro, wat grotendeels het gevolg is van het toegenomen aantal fte's, al dan niet in het kader van inzetten van NP-Onderwijsmiddelen.

Figuur 4.26: Ontwikkeling lasten in het voortgezet onderwijs in miljoenen



Tabel 4.29: Ontwikkeling lasten in het voortgezet onderwijs in miljoenen

	2017	2018	2019	2020	2021
Personeel	6.720,3	6.857,4	7.041,2	7.268,2	7.624,9
Afschrijving	276,5	298,4	291,4	293,0	307,9
Huisvesting	507,2	546,3	552,4	553,3	564,5
Overige lasten	923,7	961,2	1.014,7	890,0	966,1

4.3.4

Balans en staat van baten en lasten in miljoenen voortgezet onderwijs

Tabel 4.30: Baten en lasten in miljoenen in het voortgezet onderwijs

	2017	2018	2019	2020	2021	Vershil 21-20
Rijksbijdragen	7.965	8.182	8.507	8.512	9.513	1.001
Overige overheidsbijdragen	134	150	138	141	145	4
Coll., cursus etc. geld	9	9	10	10	10	0
Baten werk in opdracht	5	4	3	1	1	0
Overige baten	392	425	436	338	356	18
Totaal van baten	8.505	8.770	9.094	9.001	10.025	1.024
Personeelslasten	6.720	6.857	7.041	7.268	7.625	357
Afschrijvingen	277	298	291	293	308	15
Huisvestingslasten	507	546	552	553	564	11
Overige lasten	924	961	1.015	890	966	76
Doorbet. schoolbesturen	7	6	0	-1	6	7
Totaal van lasten	8.435	8.669	8.900	9.003	9.469	466
Saldo baten en lasten	70	101	194	-2	555	557
Gerealiseerde herwaardering	0	0	0	0	-1	-1
Financiële baten	7	6	7	4	0	-4
Financiële lasten	14	16	15	18	0	-18
Financiële baten en lasten	-6	-10	-8	-14	0	14
Resultaat	64	91	186	-16	539	555
Belastingen	0	0	0	0	0	0
Resultaat uit deelnemingen	0	0	0	0	0	0
Resultaat na belastingen	64	91	185	-16	539	555
Aantal besturen	287	284	282	277	264	-13

Tabel 4.31: Balans in miljoenen in het voortgezet onderwijs

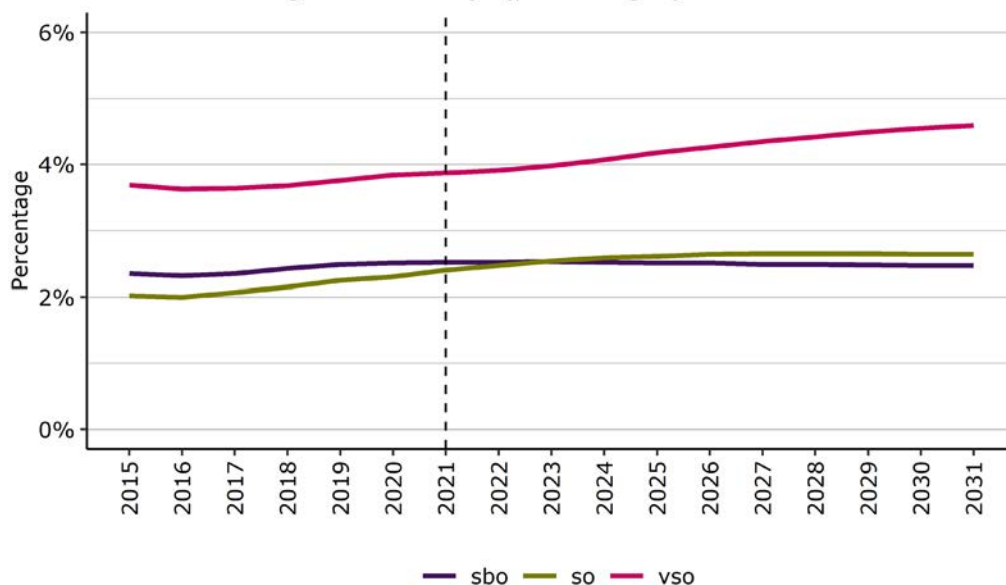
	2017	2018	2019	2020	2021	Vershil 21-20
Immateriele vaste activa	1	1	1	1	1	0
Gebouwen terreinen	1.384	1.434	1.467	1.570	1.610	40
Inventaris resterende	788	774	839	873	963	90
Materiele vaste activa	2.172	2.207	2.306	2.443	2.572	129
Financiele vaste activa	263	269	269	286	284	-2
Totaal van vaste activa	2.436	2.477	2.576	2.729	2.857	128
Voorraden	2	2	2	2	8	6
Vorderingen	318	322	358	321	332	11
Liquide middelen	1.732	1.962	2.292	2.394	2.981	587
Totaal van vlottende activa	2.066	2.304	2.669	2.737	3.341	604
Totaal van activa	4.502	4.781	5.245	5.466	6.198	732
Eigen vermogen	2.116	2.204	2.408	2.369	2.960	591
Voorzieningen	688	751	807	876	940	64
Langlopende schulden	498	555	692	734	772	38
Kortlopende schulden	1.200	1.271	1.339	1.488	1.524	36
Totaal van passiva	4.502	4.781	5.245	5.466	6.196	730

4.4 Samenwerkingsverbanden passend onderwijs

4.4.1 Referentieramingen

Jaarlijks publiceert OCW referentieramingen van aantallen leerlingen in de verschillende onderwijssectoren. Voor de samenwerkingsverbanden (swv) is het relevant om inzichtelijk te maken in welke mate de leerlingaantallen in het sbao, so, en vso veranderen t.o.v. de reguliere onderwijssectoren. In figuur 4.27 is voor het sbao, so en vso weergegeven in welke mate de leerlingaantallen veranderen ten opzichte van de reguliere sectoren. Zo zien we dat het aantal leerlingen in het sbo volgens de referentieramingen relatief stabiel zal blijven ten opzichte van het aantal leerlingen in het regulier basisonderwijs en het speciaal basisonderwijs samen (rond de 2,5%). Ook het aantal leerlingen in het so zal volgens de referentieramingen relatief stabiel blijven t.o.v. het aantal leerlingen in het regulier basisonderwijs en het so samen (ook rond de 2,5%, al is dit aandeel vanaf 2015 gestegen). Het aantal leerlingen in het vso zal volgens de referentieramingen echter stijgen ten opzichte van het aantal leerlingen in het regulier voortgezet onderwijs en het vso samen (van 3,9% in 2015 tot 4,6% in 2031).

Figuur 4.27: Ontwikkeling van het aantal leerlingen in het sbo, so en vso t.o.v. regulier onderwijs (percentages)



Tabel 4.32: Ontwikkeling van het aantal leerlingen in het sbo, so en vso t.o.v. regulier onderwijs (percentages)

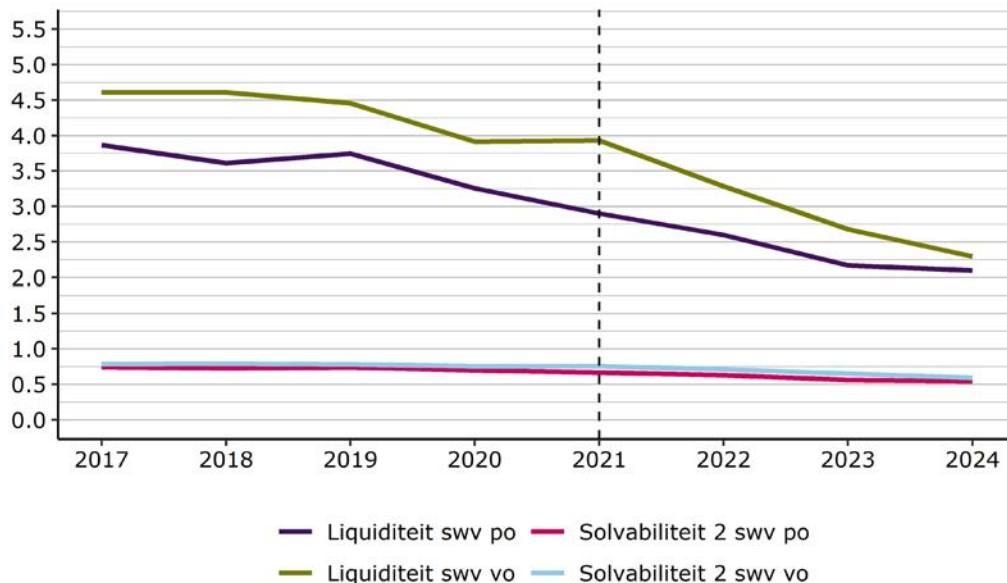
Jaar	sbo	so	vso
2015	2,4	2,0	3,7
2016	2,3	2,0	3,6
2017	2,4	2,1	3,6
2018	2,4	2,1	3,7
2019	2,5	2,2	3,8
2020	2,5	2,3	3,8
2021	2,5	2,4	3,9
2022	2,5	2,5	3,9
2023	2,5	2,5	4,0
2024	2,5	2,6	4,1
2025	2,5	2,6	4,2
2026	2,5	2,6	4,3
2027	2,5	2,6	4,3
2028	2,5	2,6	4,4
2029	2,5	2,6	4,5
2030	2,5	2,6	4,5
2031	2,5	2,6	4,6

4.4.2 Kengetallen

Figuur 4.28 laat de liquiditeit en solvabiliteit van de samenwerkingsverbanden zien. Rentabiliteit staat binnen deze paragraaf in een apart overzicht.

De kengetallen zijn uitgesplitst naar swv'en in het po en vo. Er zijn in 2021 76 po swv'en en 75 vo swv'en. De ontwikkeling van de kengetallen laat beperkte verschillen zien tussen po en vo. In zowel de liquiditeit als in de solvabiliteit is voor beide sectoren een dalende trend zichtbaar, waarbij de prognoses voor de solvabiliteit dalen richting 0,54 voor swv po en 0,59 voor swv vo in 2024. Dit levert niet direct een risico op vanwege de formele positie van de swv'en. De continuïteit van de samenwerkingsverbanden is feitelijk geborgd door de aangesloten besturen. De sterk dalende trends die zichtbaar zijn in de liquiditeit en solvabiliteit zijn waarschijnlijk een gevolg van de invulling die de besturen van de samenwerkingsverbanden geven aan de verplichting die ze inmiddels hebben om de mogelijk bovenmatige vermogens af te bouwen.

Figuur 4.28: Liquiditeit en solvabiliteit samenwerkingsverbanden po en vo



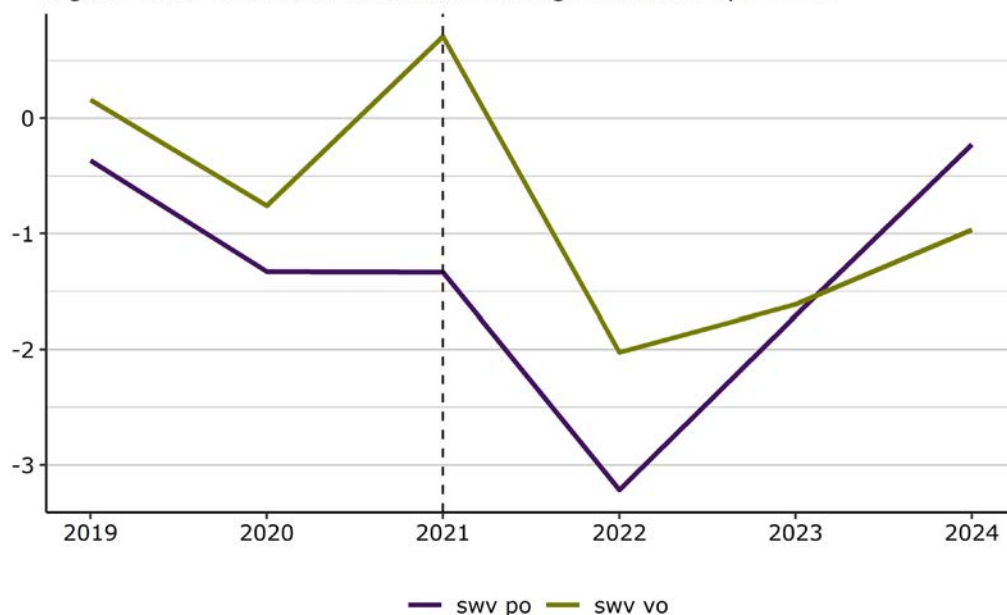
Tabel 4.33: Liquiditeit en solvabiliteit samenwerkingsverbanden po en vo

	swv_se ctor	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Solvabiliteit 2	swv po	0,74	0,73	0,74	0,70	0,66	0,63	0,56	0,54
	swv vo	0,79	0,79	0,78	0,75	0,76	0,71	0,65	0,59
Liquiditeit	swv po	3,86	3,61	3,74	3,25	2,90	2,60	2,17	2,09
	swv vo	4,61	4,61	4,46	3,91	3,93	3,28	2,68	2,29
Aantal besturen	swv po	77	76	76	76	76	76	76	76
	swv vo	75	76	76	75	75	74	74	74

Figuur 4.29 geeft de rentabiliteit weer van de samenwerkingsverbanden. De rentabiliteit in dit figuur kwam tot stand volgens de formule: resultaat gedeeld door de (bruto) totale baten plus de financiële baten.

In 2019 boekten de swv'en voor het eerst een negatief resultaat, en in 2021 heeft deze trend doorgezet. Het draagt op die manier bij aan een vermindering van de reserves, die bij de samenwerkingsverbanden gemiddeld genomen hoog zijn. De prognoses voor de komende jaren gaan eveneens uit van negatieve resultaten in de nabije toekomst. De verwachting is wel dat deze richting 2023 weer een stijgende trend inzet, alhoewel het niet boven de 0 uitkomt.

Figuur 4.29: Rentabiliteit samenwerkingsverbanden po en vo



Tabel 4.34: Rentabiliteit samenwerkingsverbanden po en vo

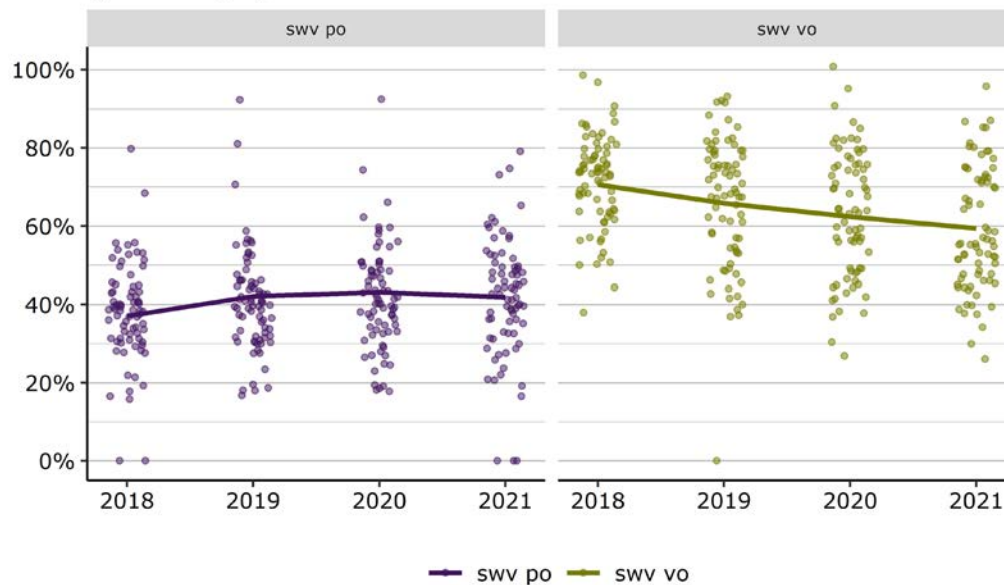
	kengetal	2019	2020	2021	2022	2023	2024
swv po	Rentabiliteit	-0,37	-1,33	-1,34	-3,22	-1,71	-0,23
swv vo	Rentabiliteit	0,16	-0,76	0,71	-2,03	-1,61	-0,97

4.4.3 Primaire afdrachten

De mate waarin de middelen van de swv'en worden overgedragen aan scholen verschilt tussen de samenwerkingsverbanden. De overdracht gebeurt in 2 stappen: direct via OCW; en vervolgens de verdeling van de netto totale baten door het swv zelf.

Eerst zijn er de afdrachten die OCW direct inhoudt op de rijksbijdragen en rechtstreeks overmaakt aan het so. Deze afdracht is gebaseerd op het aantal geplaatste leerlingen op scholen vanuit de aangesloten samenwerkingsverbanden. Figuur 4.30 laat zien hoe groot die afdrachten gemiddeld zijn ten opzichte van de rijksbijdragen die de swv'en ontvangen. In dit figuur zijn de individuele afdrachten van swv-besturen weergegeven als punten. Hieruit valt op te maken dat er grote verschillen bestaan tussen de samenwerkingsverbanden.

Figuur 4.30: Verplichte afdrachten t.o.v. rijksbijdragen (percentages)



Tabel 4.35: Verplichte afdrachten t.o.v. rijksbijdragen (percentages)

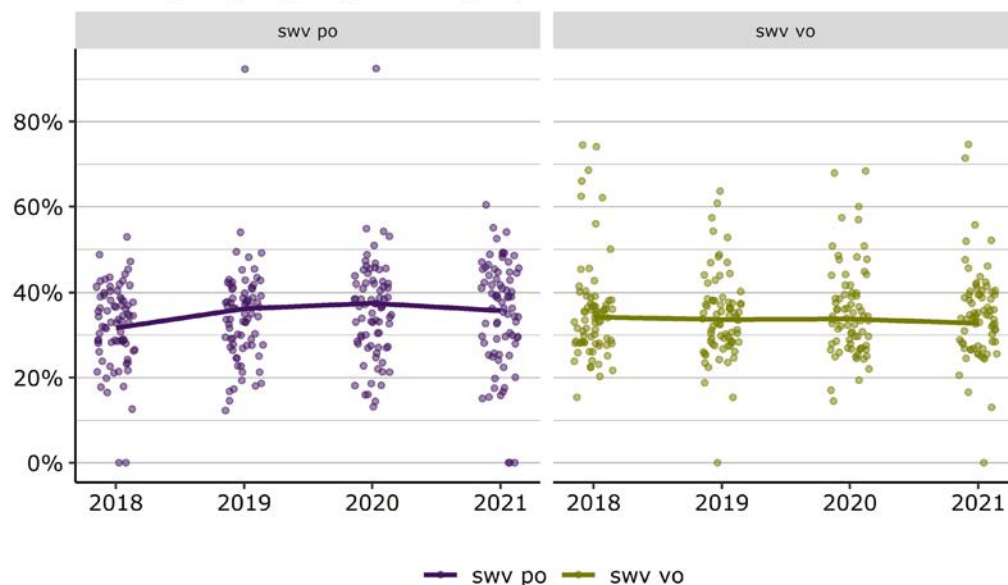
	2018	2019	2020	2021
swv po	37,1	42,2	43,1	41,9
swv vo	70,6	65,9	62,4	59,4
Totaal	57,5	56,5	54,7	52,4

Tabel 4.35: Verplichte afdrachten t.o.v. rijksbijdragen (percentages)

	type	2018	2019	2020	2021
swv po	minimum	0,0	16,7	17,8	0,0
	maximum	79,8	92,3	92,5	79,1
swv vo	minimum	38,0	0,0	26,9	26,0
	maximum	98,6	93,2	100,8	95,8

Vervolgens is gekeken naar de verplichte afdrachten uit te voeren door OCW voor (v)so in relatie tot de rijksbijdragen. Figuur 4.32 laat zien dat de afdracht in de sector swv-po in 2021 (35,8%) is gedaald met bijna 2% ten opzichte van 2020. Bij de sector swv-vo zijn de afdrachten ongeveer gelijk gebleven, daar zijn de afdrachten 33% van de rijksbijdragen.

Figuur 4.32: Verplichte afdrachten uit te voeren door OCW voor (v)so t.o.v. rijksbijdragen (percentages)



Tabel 4.37: Verplichte afdrachten uit te voeren door OCW voor (v)so t.o.v. rijksbijdragen (percentages)

	2018	2019	2020	2021
swv po	31,7	36,2	37,5	35,8
swv vo	34,2	33,7	33,8	33,4
Totaal	33,2	34,7	35,3	34,3

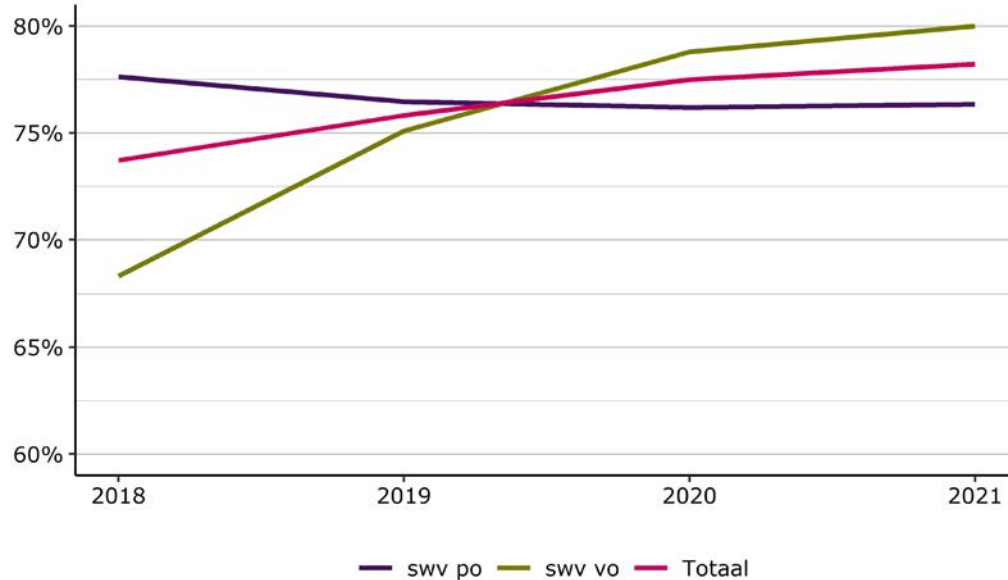
4.4.4 *Secundaire afdrachten*

Wat na de verplichte afdrachten overblijft zijn de netto totale baten van het swv. Hiermee geeft het swv direct lokaal beleid, dat voortvloeit uit het ondersteuningsplan, vorm. Daarin kan bepaald zijn dat het geld volgens vaste verdeelsleutels (vaak gebaseerd op leerlingenaantallen bij de aangesloten schoolbesturen) aan deelnemende scholen worden toegewezen.

In 2021 is de tweede afdracht bij swv po en vo relatief vrijwel gelijk. Waar ze in 2020 nog verschilden van elkaar, is in 2021 meer een convergentie te zien (figuur 4.31).

Binnen de samenwerkingsverbanden zijn er grote verschillen qua secundaire afdrachten (tabel 3.30). Soms is de overdracht aan de schoolbesturen 0 en wordt al het resterende geld besteed aan activiteiten door het swv zelf. In enkele gevallen is de overdracht hoger dan 100%, bijvoorbeeld wanneer swv'en te hoog opgelopen reserves verdelen.

Figuur 4.31: Overdracht aan besturen na verplichte afdrachten (percentages)



Tabel 4.36: Overdracht aan besturen na verplichte afdrachten (percentages)

	2018	2019	2020	2021
swv po	77,6	76,5	76,2	76,3
swv vo	68,3	75,1	78,8	80,0
Totaal	73,7	75,8	77,5	78,2

Tabel 4.36: Overdracht aan besturen na verplichte afdrachten (percentages)

	type	2018	2019	2020	2021
swv po	minimum	10,9	0,0	0,0	0,0
	maximum	102,3	101,3	113,7	107,7
swv vo	minimum	0,0	0,0	0,0	0,0
	maximum	118,8	109,3	119,7	122,5

4.4.5

Balans en staat van baten en lasten in miljoenen samenwerkingsverbanden primair onderwijs

Tabel 4.38: Baten en lasten in miljoenen samenwerkingsverbanden primair onderwijs

	2017	2018	2019	2020	2021	Vershil 21-20
Rijksbijdragen	793	839	857	890	905	15
Overige overheidsbijdragen	7	7	7	6	6	0
Coll., cursus etc. geld	0	0	0	0	0	0
Baten werk in opdracht	0	0	0	0	0	0
Overige baten	10	11	12	13	13	0
Totaal van baten	810	857	876	910	924	14
Personeelslasten	87	93	93	101	103	2
Afschrijvingen	1	1	1	1	1	0
Huisvestingslasten	2	2	3	3	3	0
Overige lasten	33	34	43	47	48	1
Doorbet. schoolbesturen	677	721	740	770	781	11
Totaal van lasten	800	851	880	922	936	14
Saldo baten en lasten	10	6	-3	-12	-12	0
Gerealiseerde herwaardering	0	0	0	0	0	0
Financieel baten	0	0	0	0	0	0
Financieel lasten	0	0	0	0	0	0
Financieel baten en lasten	0	0	0	0	0	0
Resultaat	10	6	-3	-12	-12	0
Belastingen	0	0	0	0	0	0
Resultaat uit deelnemingen	0	0	0	0	0	0
Resultaat na belastingen	10	6	-3	-12	-12	0
Aantal besturen	77	76	76	76	76	0

Tabel 4.39: Balans in miljoenen samenwerkingsverbanden primair onderwijs

	2017	2018	2019	2020	2021	Verschil 21-20
Immateriele vaste activa	0	0	0	0	0	0
Materiele vaste activa	2	2	3	3	4	1
Financiele vaste activa	0	0	0	0	0	0
Totaal van vaste activa	2	3	3	4	4	0
Voorraden	0	0	0	0	0	0
Vorderingen	9	12	12	13	16	3
Liquide middelen	139	149	142	132	119	-13
Totaal van vlottende activa	148	161	154	145	135	-10
Totaal van activa	150	164	157	148	139	-9
Eigen vermogen	111	118	115	103	91	-12
Voorzieningen	1	1	1	1	2	1
Langlopende schulden	0	0	0	0	0	0
Kortlopende schulden	38	45	41	45	47	2
Totaal van passiva	150	164	157	148	139	-9

4.4.6

Balans en staat van baten en lasten in miljoenen samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs

Tabel 4.40: Baten en lasten in miljoenen samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs

	2017	2018	2019	2020	2021	Vershil 21-20
Rijksbijdragen	1.237	1.298	1.312	1.350	1.379	29
Overige overheidsbijdragen	10	9	10	10	10	0
Coll., cursus etc. geld	0	0	0	0	0	0
Baten werk in opdracht	2	2	1	1	0	-1
Overige baten	18	21	21	18	18	0
Totaal van baten	1.267	1.330	1.344	1.379	1.407	28
Personeelslasten	82	87	90	92	95	3
Afschrijvingen	1	1	1	1	1	0
Huisvestingslasten	4	5	5	5	5	0
Overige lasten	47	47	46	49	54	5
Doorbet. schoolbesturen	1.112	1.177	1.200	1.242	1.267	25
Totaal van lasten	1.246	1.317	1.342	1.390	1.421	31
Saldo baten en lasten	21	13	2	-10	-14	-4
Gerealiseerde herwaardering	0	0	0	0	0	0
Financieel baten	0	0	0	0	0	0
Financieel lasten	0	0	0	0	0	0
Financieel baten en lasten	0	0	0	0	0	0
Resultaat	21	13	2	-10	-15	-5
Belastingen	0	0	0	0	0	0
Resultaat uit deelnemingen	0	0	0	0	0	0
Resultaat na belastingen	21	13	2	-10	-15	-5
Aantal besturen	75	76	76	75	75	0

Tabel 4.41: Balans in miljoenen samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs

	2017	2018	2019	2020	2021	Vershil 21-20
Immateriele vaste activa	0	0	0	0	0	0
Materiele vaste activa	4	6	7	6	6	0
Financiele vaste activa	1	1	1	1	0	-1
Totaal van vaste activa	5	8	7	7	7	0
Voorraden	0	0	0	0	0	0
Vorderingen	16	13	16	18	16	-2
Liquide middelen	142	161	164	156	139	-17
Totaal van vlottende activa	158	175	180	174	155	-19
Totaal van activa	164	182	187	181	162	-19
Eigen vermogen	127	142	144	133	119	-14
Voorzieningen	2	2	3	3	4	1
Langlopende schulden	0	0	0	0	0	0
Kortlopende schulden	34	38	40	44	40	-4
Totaal van passiva	164	182	187	181	162	-19

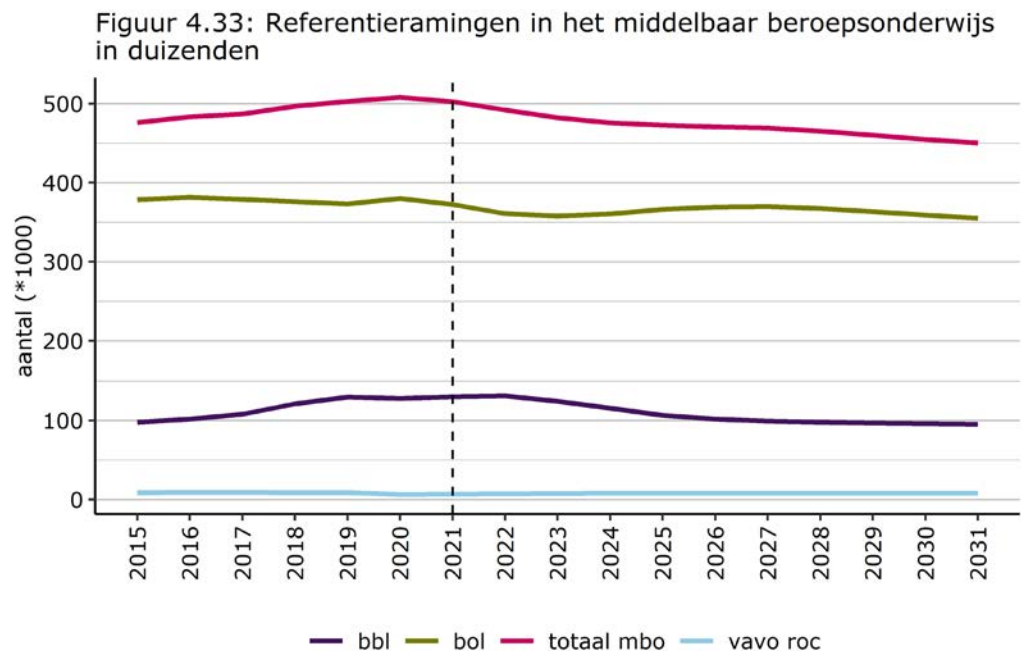
4.5 Middelbaar beroepsonderwijs

4.5.1 Referentieramingen

Het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) biedt onderwijs op verschillende niveaus en voor verschillende doelgroepen, zoals entreeopleidingen voor jongeren zonder diploma en beroepsopleidingen op meerdere niveaus.

De meeste opleidingen zijn via een beroepsopleidende leerweg (bol) of een beroepsbegeleidende leerweg (bbl) te volgen. In de bol volgen de studenten onderwijs op de instelling met daarnaast een aantal stages. In een bbl werkt de student bij een bedrijf en volgt vaak 1 dag in de week onderwijs op de instelling. Bijna driekwart (2021: 73,9%) van de mbo-studenten volgt een bol-opleiding en een kwart (2021: 25,8%) volgt een bbl-opleiding.

In 2021 waren er ongeveer 503 duizend mbo studenten (figuur 4.33). Na een jarenlange stijging tot 2020 is de prognose echter dat dit aantal over 2022 weer zal dalen, en dat deze daling zal doorzetten als gevolg van de bevolkingskrimp en het afnemend aantal leerlingen dat zich inschrijft op het vmbo en waarvoor het mbo een logische vervolgopleiding is. Naar verwachting zullen er in 2031 nog 450 duizend mbo-studenten zijn.

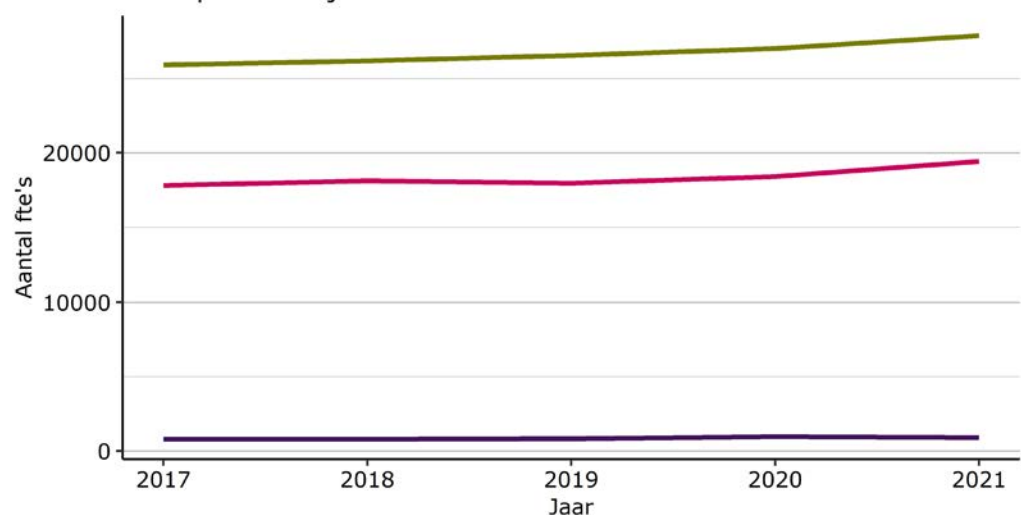


Tabel 4.42: Referentieramingen in het middelbaar beroepsonderwijs in duizenden

Jaar	vavo roc	bol	bbl	totaal mbo
2015	9	378	98	476
2016	9	382	102	483
2017	9	379	108	487
2018	9	376	121	497
2019	8	373	130	503
2020	6	380	128	508
2021	7	372	130	503
2022	7	361	131	492
2023	8	358	124	482
2024	8	360	115	476
2025	8	366	106	473
2026	8	369	102	471
2027	8	370	99	469
2028	8	368	98	465
2029	8	363	97	460
2030	8	359	96	455
2031	8	355	95	450

Het middelbaar beroepsonderwijs wordt verzorgd door ruim 27 duizend fte onderwijzend personeel (leraren), ruim 19 duizend fte aan onderwijsondersteunend personeel, en ongeveer 900 fte directie (figuur 4.34). Binnen alle categorieën, behalve het aantal fte directie, is een lichte stijging te zien ten opzichte van enkele jaren geleden. Er zijn in 2021 850 meer FTE's onderwijsgevend en 1000 FTE's meer onderwijs ondersteunende medewerkers werkzaam binnen het mbo dan in 2020.

Figuur 4.34: Ontwikkeling van het aantal fte's in het middelbaar beroepsonderwijs



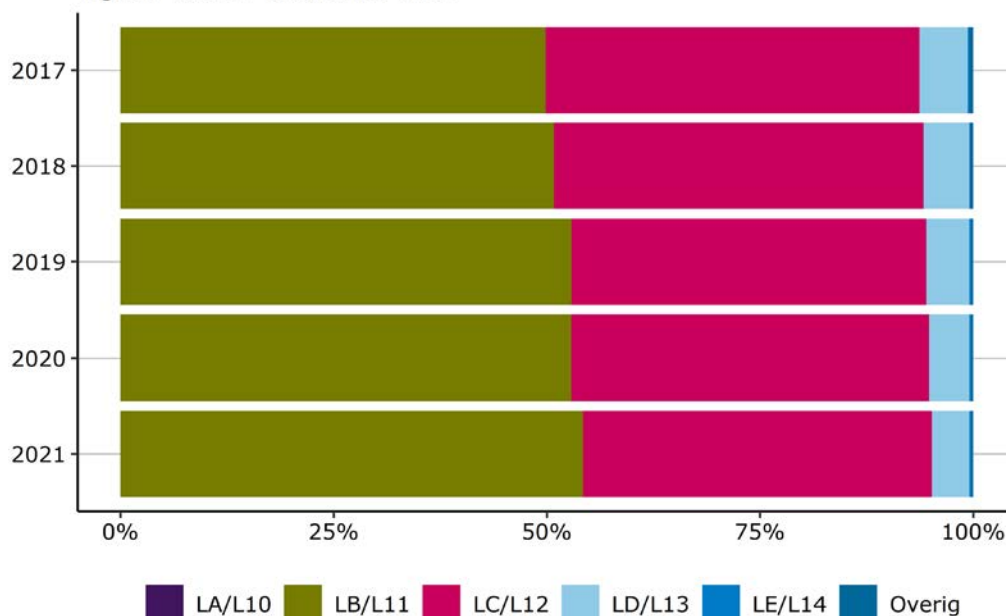
— Directie — Onderwijsgevend personeel — Onderwijsondersteunend personeel (OC)

Tabel 4.43: Ontwikkeling van het aantal fte's in het middelbaar beroepsonderwijs

	functiegroep	2017	2018	2019	2020	2021
mbo	Directie	791	789	826	955	905
	Onderwijsgevend personeel	25.907	26.187	26.552	27.022	27.873
	Onderwijsondersteunend personeel (OOP/OBP)	17.802	18.120	17.957	18.412	19.422

In het volgende figuur is de ontwikkeling van de verdeling van functieschalen te zien in het middelbaar beroepsonderwijs. Binnen het mbo zien we dat in de laatste 5 jaar het aantal laagst ingeschaalden met 4,4% is toegenomen (figuur 4.35).

Figuur 4.35: Functiemix mbo

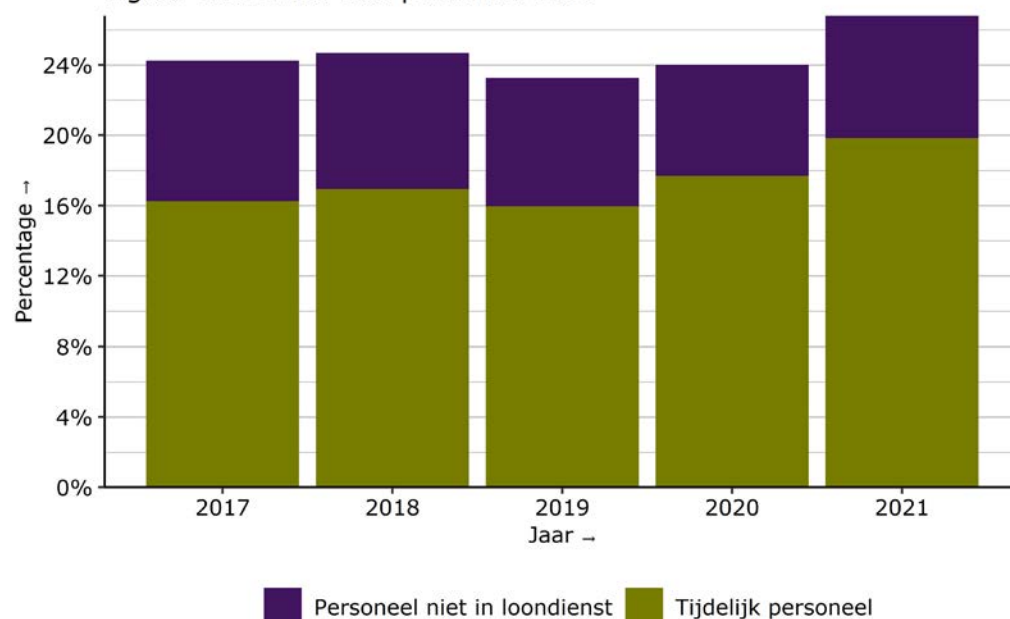


Tabel 4.44: Functiemix mbo

	2017	2018	2019	2020	2021
LA/L10	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
LB/L11	49,8	50,8	52,9	52,9	54,2
LC/L12	43,9	43,3	41,6	41,9	41,0
LD/L13	5,7	5,4	5,0	4,7	4,3
LE/L14	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2
Overig	0,5	0,4	0,2	0,2	0,2

In het volgende figuur is de ontwikkeling van de niet-vast personeel te zien in het middelbaar beroepsonderwijs. Het aandeel niet-vast personeel is stabiel gebleven rond 7%. Het aandeel tijdelijk personeel is toegenomen, van 16,2% in 2017 naar 19,8% in 2021.

Figuur 4.36: Niet-vast personeel mbo



Tabel 4.45: Niet-vast personeel mbo

niet-vast personeel		2017	2018	2019	2020	2021
mbo	Tijdelijk personeel	16,2	16,9	15,9	17,7	19,8
	Personeel niet in loondienst	8,0	7,7	7,3	6,3	7,0

4.5.2 Kengetallen

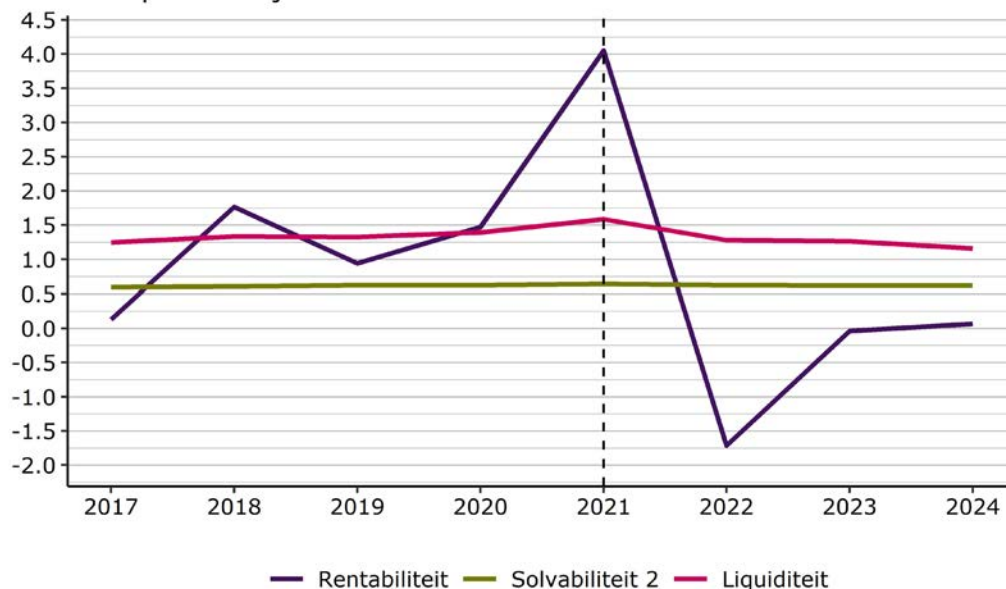
De sector ontving in 2021 als geheel bijna 5,6 miljard euro aan rijksbijdragen. Ook hier geldt dat dit bedrag voor een klein deel bestemd is voor andere sectoren die deel uitmaken van de mbo-besturen. Dit zijn bijvoorbeeld vo-scholen die onder een mbo besturen vallen. Ten opzichte van 2020 is de rijksbijdrage met 503 miljoen euro gestegen. De stijging is voornamelijk dankzij de ontvangen NP-Onderwijsmiddelen.

Figuur 4.37 toont de kengetallen van het mbo. De afgelopen jaren hebben de mbo besturen steeds een positief resultaat geboekt. In 2020 was de rentabiliteit 1,47% en in 2021 is dit toegenomen tot 4,05% waar een negatieve rentabiliteit was voorzien van -1,06. Het hogere resultaat is grotendeels te danken aan de ontvangen NP-Onderwijsmiddelen. Volgens de prognoses van de mbo besturen verwachten ze in 2022 en 2023 echter wel een negatieve rentabiliteit.

De gerealiseerde exploitatieresultaten zijn terug te zien in de ontwikkeling van de gemiddelde solvabiliteit. De solvabiliteit in het mbo is al enige jaren stabiel, rond een waarde van 0,62. Daarmee bevindt deze zich ruim boven de signaleringswaarde van 0,3.

De liquiditeit in het mbo was in 1,58 in 2021, hoger dan het in 2020 was (1,39). Volgens de prognose zal de liquiditeit geleidelijk afnemen naar 1,16 in 2024.

Figuur 4.37: Ontwikkeling kengetallen in het middelbaar beroepsonderwijs



Tabel 4.46: Ontwikkeling kengetallen in het middelbaar beroepsonderwijs

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Rentabiliteit	0,13	1,76	0,94	1,47	4,05	-1,71	-0,04	0,07
Solvabiliteit 2	0,59	0,61	0,62	0,62	0,64	0,62	0,62	0,62
Liquiditeit	1,24	1,33	1,33	1,39	1,58	1,28	1,26	1,16
Aantal besturen	64	62	61	60	58	57	57	57

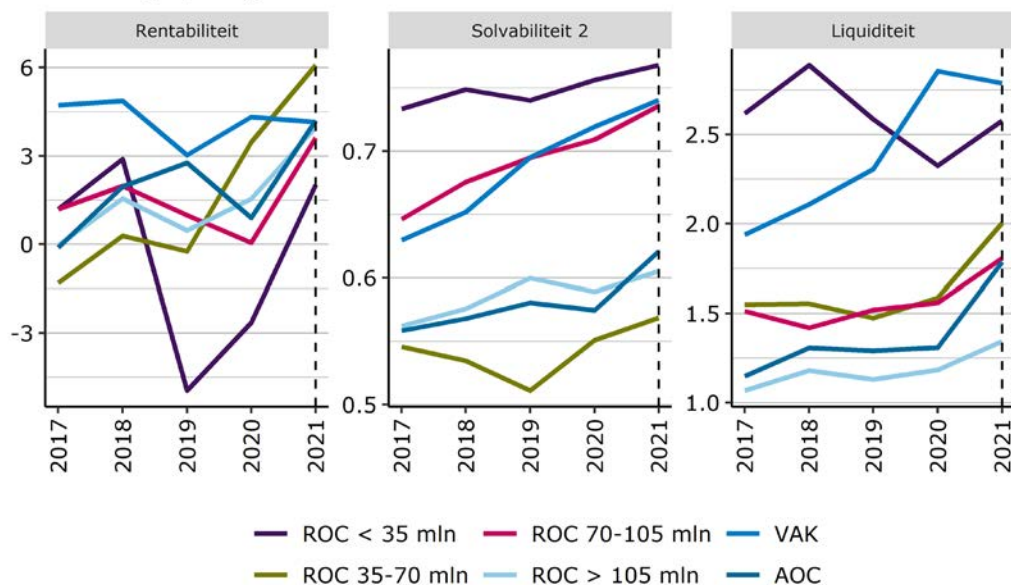
Vanwege de verschillen tussen de soorten mbo instellingen is het wederom zinvol om de kengetallen ook uit te splitsen. In figuur 4.38 worden de roc's opgedeeld op basis van de totale baten. Daarnaast worden de vak instellingen en de aoc's apart weergegeven.

Wat opvalt is dat de vakinstellingen vrij stabiel een hoge rentabiliteit realiseren. Hoger dan de verschillende typen roc's, maar lager dan de aoc's die een flinke toename zien in 2021. Met name de roc's realiseren een doorgaans lagere rentabiliteit. In 2021 hebben de groepen als geheel een positieve rentabiliteit.

Wanneer we kijken naar de solvabiliteit dan valt op dat de vakinstellingen en de kleine roc's (baten < 35 miljoen) en de middelgrote roc's (baten tussen de 70-105 miljoen) een hoge solvabiliteit hebben vergeleken met de andere groepen in het mbo. De roc's met baten tussen de 35 en 70 miljoen hebben een vrij lage solvabiliteit (een waarde van 0,57 in 2021).

Wanneer we naar de liquiditeit kijken dan vallen wederom de vakinstellingen en de kleine roc's op. Deze hebben als groep een liquiditeitsratio die zich al enkele jaren boven de 2 bevindt. Bij alle groepen is overigens een stijging te zien in de liquiditeitsratio in 2021.

Figuur 4.38: Ontwikkeling kengetallen in het middelbaar beroeps onderwijs per type



Tabel 4.47: Ontwikkeling kengetallen in het middelbaar beroepsonderwijs per type

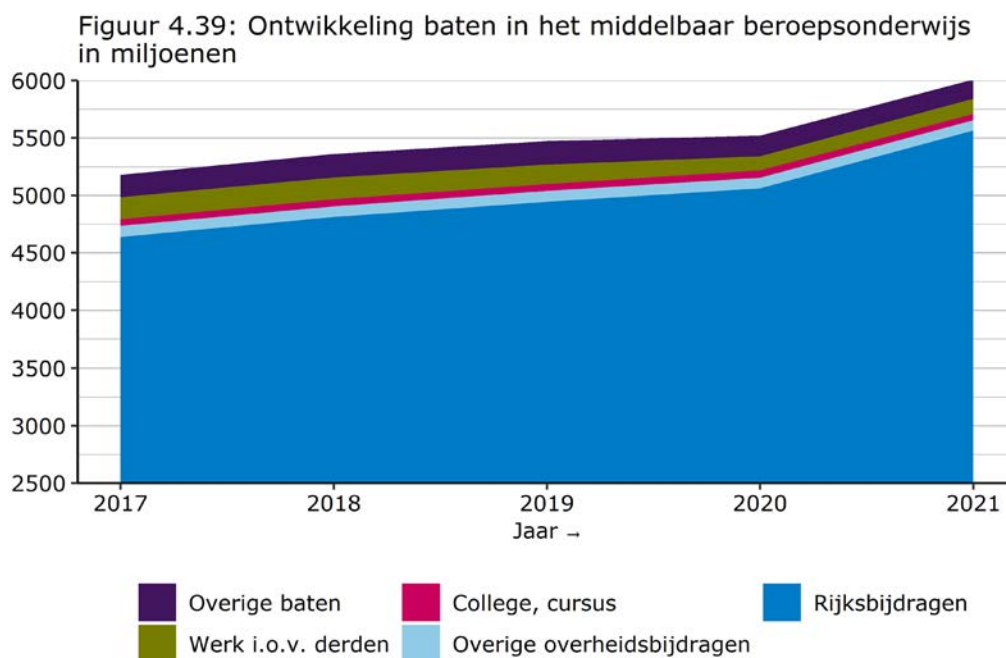
	categorie_baten_mbo	2017	2018	2019	2020	2021
Rentabiliteit	ROC < 35 mln	1,18	2,89	-4,96	-2,65	2,01
	ROC 35-70 mln	-1,31	0,28	-0,25	3,46	6,08
	ROC 70-105 mln	1,18	1,97	0,98	0,05	3,61
	ROC > 105 mln	-0,04	1,55	0,46	1,53	3,97
	VAK	4,72	4,86	3,02	4,32	4,14
	AOC	-0,12	1,95	2,77	0,89	4,21
Solvabiliteit 2	ROC < 35 mln	0,73	0,75	0,74	0,76	0,77
	ROC 35-70 mln	0,55	0,53	0,51	0,55	0,57
	ROC 70-105 mln	0,65	0,68	0,69	0,71	0,74
	ROC > 105 mln	0,56	0,58	0,60	0,59	0,61
	VAK	0,63	0,65	0,69	0,72	0,74
	AOC	0,56	0,57	0,58	0,57	0,62
Liquiditeit	ROC < 35 mln	2,62	2,89	2,58	2,32	2,58
	ROC 35-70 mln	1,55	1,55	1,47	1,59	2,00
	ROC 70-105 mln	1,51	1,42	1,52	1,56	1,81
	ROC > 105 mln	1,07	1,18	1,13	1,18	1,34
	VAK	1,94	2,11	2,30	2,85	2,79
	AOC	1,15	1,31	1,29	1,31	1,79
Aantal besturen	ROC < 35 mln	2	2	2	2	2
	ROC 35-70 mln	7	7	7	7	7
	ROC 70-105 mln	10	10	10	10	10
	ROC > 105 mln	22	22	22	22	22
	VAK	11	11	11	11	11
	AOC	6	6	6	6	6

4.5.3

Baten en lasten

De rijksbijdragen stegen in 2021 met 503 miljoen tot een omvang van 5,6 miljard euro (figuur 4.39). De rijksbijdragen vormen ongeveer 93% van de totale baten in het mbo. Na een stijging in 2020 dalen de baten uit college- en cursusgelden weer in 2021 (tot 55 miljoen, een daling van 10 miljoen). In 2021 stegen de baten door

werk in opdracht echter met 10 miljoen. Dit betreft inkomsten als gevolg van bijvoorbeeld maatwerktrajecten en andere vormen van scholing voor bedrijven. De stijging in deze inkomstenbron is mogelijk een gevolg van het opengaan van de samenleving na de COVID-19 pandemie en daarmee ook de mbo-instellingen. De overige baten daalden met 13 miljoen.

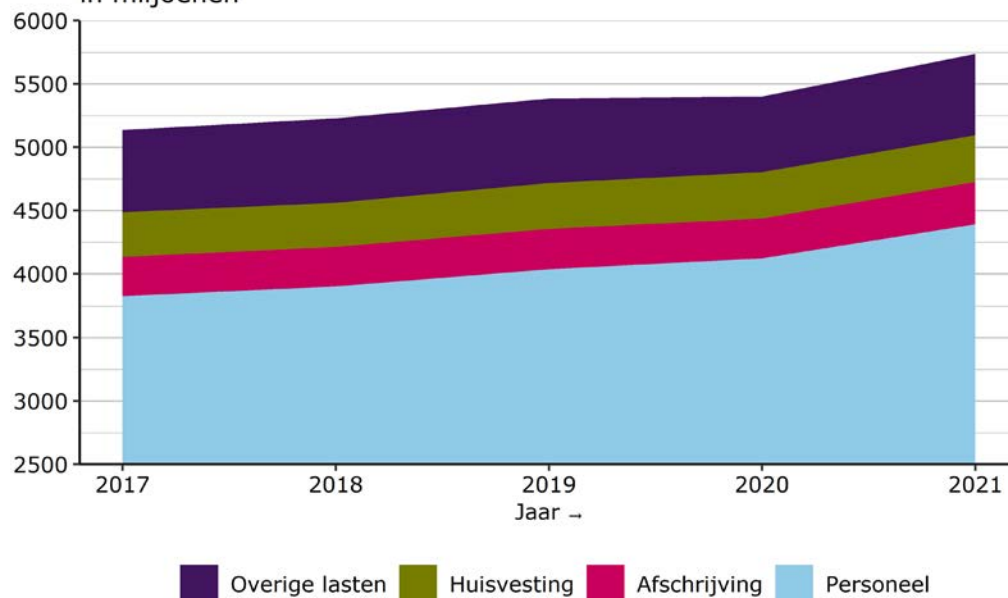


Tabel 4.48: Ontwikkeling baten in het middelbaar beroepsonderwijs in miljoenen

	2017	2018	2019	2020	2021
Werk i.o.v. derden	191,6	187,3	169,1	121,8	132,3
Rijksbijdragen	4.638,1	4.813,2	4.943,8	5.062,8	5.566,3
Overige overheidsbijdragen	97,0	92,6	95,5	92,1	89,6
College, cursus	58,7	62,9	61,4	64,6	54,9
Overige baten	194,9	204,5	204,6	179,8	166,7

Als we kijken naar de uitgaven (figuur 4.40) dan zien we dat ook in het mbo kosten voor personeel de grootste deel van de totale lasten vormen (76%). De personele lasten van de mbo-instellingen hebben in 2021 een omvang van bijna 4,4 miljard euro. Dit was in 2020 271 miljoen euro lager. Daartegenover staat dat de overige lasten stegen met 46 miljoen euro. In lijn met de gestegen rentabiliteit zien we dat het resultaat over 2021 162 miljoen euro hoger was dan in 2020.

Figuur 4.40: Ontwikkeling lasten in het middelbaar beroepsonderwijs in miljoenen



Tabel 4.49: Ontwikkeling lasten in het middelbaar beroepsonderwijs in miljoenen

	2017	2018	2019	2020	2021
Personeel	3.824,0	3.900,2	4.036,0	4.121,5	4.392,7
Afschrijving	310,0	312,4	319,5	316,5	332,8
Huisvesting	352,6	348,2	361,0	364,8	369,8
Overige lasten	649,6	667,2	669,3	597,4	643,3

4.5.4

*Balans en staat van baten en lasten in miljoenen Middelbaar Beroeps Onderwijs***Tabel 4.50: Baten en lasten in miljoenen in het middelbaar beroepsonderwijs**

	2017	2018	2019	2020	2021	Vershil 21-20
Rijksbijdragen	4.638	4.813	4.944	5.063	5.566	503
Overige overheidsbijdragen	97	93	95	92	90	-2
Coll., cursus etc. geld	59	63	61	65	55	-10
Baten werk in opdracht	192	187	169	122	132	10
Overige baten	195	205	205	180	167	-13
Totaal van baten	5.180	5.361	5.474	5.521	6.010	489
Personeelslasten	3.824	3.900	4.036	4.122	4.393	271
Afschrijvingen	310	312	320	316	333	17
Huisvestingslasten	353	348	361	365	370	5
Overige lasten	650	667	669	597	643	46
Doorbet. schoolbesturen	0	0	0	0	0	0
Totaal van lasten	5.136	5.228	5.386	5.400	5.739	339
Saldo baten en lasten	44	132	89	121	271	150
Gerealiseerde herwaardering	1	1	1	1	1	0
Financiële baten	2	2	2	2	0	-2
Financiële lasten	41	41	40	42	0	-42
Financiële baten en lasten	-39	-39	-38	-40	0	40
Resultaat	7	95	52	81	243	162
Belastingen	0	0	0	0	0	0
Resultaat uit deelnemingen	0	1	0	0	0	0
Resultaat na belastingen	7	96	51	81	243	162
Aantal besturen	64	62	61	60	58	-2

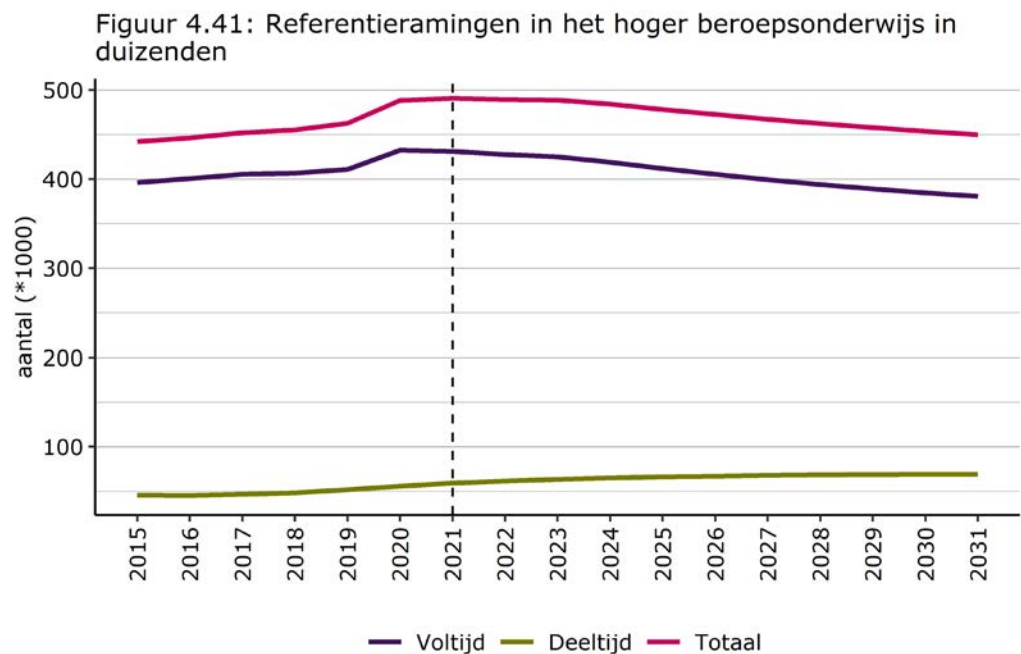
Tabel 4.51: Balans in miljoenen in het middelbaar beroepsonderwijs

	2017	2018	2019	2020	2021	Vershil 21-20
Immateriele vaste activa	12	11	10	10	10	0
Gebouwen terreinen	3.064	3.076	3.056	3.053	3.042	-11
Inventaris resterende	611	579	585	612	619	7
Materiele vaste activa	3.675	3.655	3.641	3.665	3.661	-4
Financiële vaste activa	62	66	79	69	65	-4
Totaal van vaste activa	3.750	3.732	3.730	3.743	3.736	-7
Voorraden	4	4	4	3	3	0
Vorderingen	182	180	196	167	180	13
Liquide middelen	1.005	1.120	1.095	1.257	1.474	217
Totaal van vlottende activa	1.203	1.314	1.306	1.433	1.662	229
Totaal van activa	4.953	5.046	5.037	5.177	5.398	221
Eigen vermogen	2.615	2.711	2.772	2.855	3.087	232
Voorzieningen	314	345	361	364	351	-13
Langlopende schulden	1.057	1.004	919	928	907	-21
Kortlopende schulden	966	985	984	1.029	1.049	20
Totaal van passiva	4.953	5.046	5.037	5.177	5.398	221

4.6 Hoger beroepsonderwijs

4.6.1 Referentieramingen

Per 1 oktober 2021 staan er in het hoger beroepsonderwijs (hbo) ongeveer 490 duizend studenten ingeschreven (figuur 4.41). Dat is 0,4% meer dan in 2020, toen er nog ongeveer 488 duizend hbo-studenten stonden ingeschreven. Sinds 2015 steeg het aantal hbo-studenten ieder jaar licht. Volgens de referentieraming van OCW neemt het aantal hbo-studenten in de periode 2021-2024 af tot ongeveer 484 duizend, en neemt het vervolgens jaarlijks af tot naar verwachting 450 duizend in 2031. Het zijn voornamelijk voltijd studenten waarbij afname zichtbaar is, er komen naar verwachting meer deeltijd studenten bij.



Tabel 4.52: Referentieramingen in het hoger beroepsonderwijs in duizenden

Jaar	Voltijd	Deeltijd	Totaal
2015	396	46	98
2016	401	46	102
2017	406	47	108
2018	407	48	121
2019	411	52	130
2020	432	56	128
2021	431	59	130
2022	428	62	131
2023	425	64	124
2024	419	65	115
2025	412	66	106
2026	405	67	102
2027	399	68	99
2028	394	68	98
2029	389	69	97
2030	384	69	96
2031	380	69	95

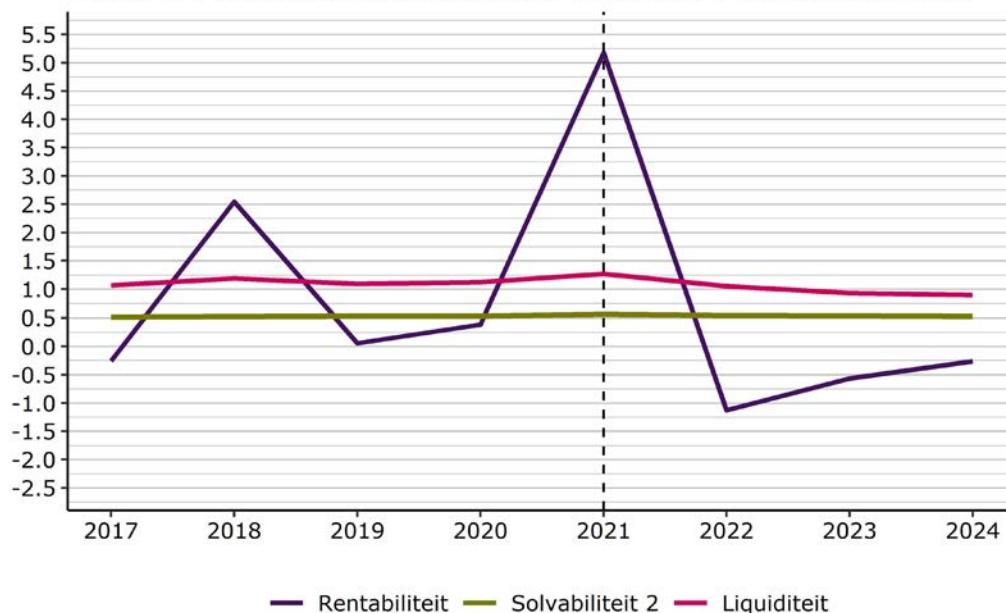
4.6.2 Kengetallen

Figuur 4.42 toont de kengetallen voor de sector als geheel. In de periode 2017 tot 2021 steeg de rentabiliteit van -0,26 naar 5,17% waar de instellingen vorig jaar nog verwachtten dat deze over 2021 -1,44 zou zijn. De gerealiseerde rentabiliteit in 2021 is flink toegenomen ten opzichte van 2020. De hbo-besturen verwachten in 2022 en verder weer een negatieve rentabiliteit.

De solvabiliteit is al enkele jaren vrijwel stabiel. Uit de meerjarenbegrotingen blijkt dat de hogescholen voor de periode 2021–2023 verwachten dat de solvabiliteit 2 gemiddeld rond de 0,5 blijft. Dat is ruim boven onze signaleringswaarde van 0,3.

De liquiditeit van de hbo-instellingen varieert al enkele jaren tussen de 1,07 en 1,27 (met een waarde van 1,27 in 2021) en is daarmee stabiel te noemen. De hbo besturen voorspellen de komende jaren een dalende trend richting 0,89 in 2024.

Figuur 4.42: Ontwikkeling kengetallen in het hoger beroepsonderwijs



Tabel 4.53: Ontwikkeling kengetallen in het hoger beroepsonderwijs

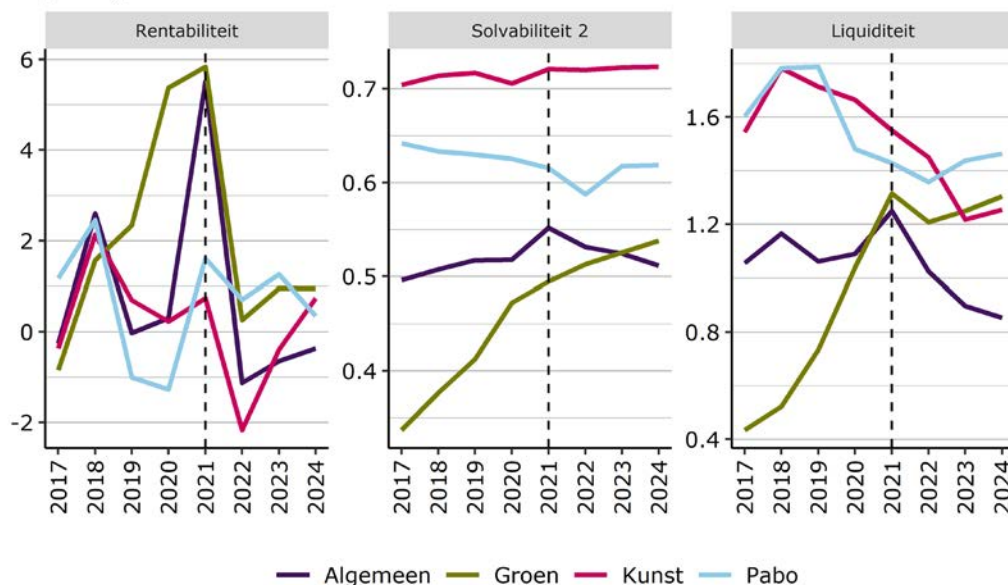
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Rentabiliteit	-0,26	2,54	0,05	0,39	5,17	-1,12	-0,56	-0,26
Solvabiliteit 2	0,51	0,52	0,53	0,53	0,56	0,54	0,54	0,53
Liquiditeit	1,07	1,19	1,09	1,12	1,27	1,05	0,93	0,89
Aantal besturen	36	35	35	35	35	35	35	35

Wanneer we kijken naar de verschillende soorten hbo-instellingen dan zien we enkele verschillen (figuur 4.43). Voor de algemene (brede) HBO instellingen is de rentabiliteit fors gestegen in 2021, van 0,3% in 2020 naar 5,5% in 2022. Ook de pabo's, de groene hogescholen en kunstvak scholen laten een stijging zien in de rentabiliteit in 2021 ten opzichte van 2020. Ook in de sector HBO zijn NP-Onderwijsmiddelen uitgekeerd, dit heeft ook invloed op het resultaat en daarmee de rentabiliteit. Volgens de meerjarenbegrotingen zullen deze waarden zich voor de verschillende soorten hbo's in de komende jaren weer stabiliseren op waarden tussen de -0,36 (algemene hogescholen) en 0,95 (groene hogescholen) in 2024.

Net als voorgaande jaren ligt de gemiddelde solvabiliteit van kunsthogescholen en pabo's hoger dan bij de algemene en groene hogescholen. Wel valt op dat de solvabiliteit van de groene hogescholen de afgelopen jaren sterk gestegen is, en dat deze stijging zich ook nog, in lichtere mate, de komende jaren zal voortzetten.

De gemiddelde liquiditeit van alle hogescholen steeg in 2021 van 1,12 naar 1,27. De liquiditeit van alle kunstinstellingen en de pabo's ligt in 2021 met gemiddelden van 1,55% en 1,43% boven die van de algemene (1,25) en groene instellingen (1,31). Volgens de meerjarenbegrotingen zal de liquiditeit van de algemene hogescholen echter dalen, tot aan waarde van 0,85 in 2024, terwijl de verwachte liquiditeit van de groene opleidingen een gestage stijging laat zien tot een waarde van 1,30 in 2024.

Figuur 4.43: Ontwikkeling kengetallen in het hoger beroepsonderwijs per type



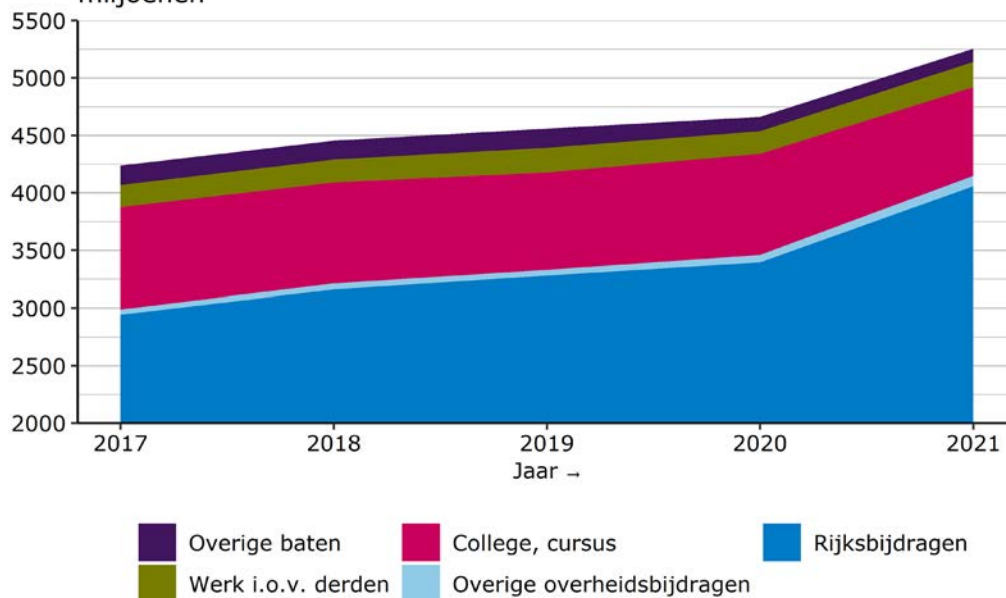
Tabel 4.54: Ontwikkeling kengetallen in het hoger beroepsonderwijs per type

	categorie_hbo	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Rentabiliteit	Algemeen	-0,27	2,60	-0,03	0,30	5,50	-1,12	-0,63	-0,36
	Groen	-0,85	1,57	2,34	5,37	5,84	0,26	0,96	0,95
	Kunst	-0,37	2,13	0,70	0,23	0,74	-2,17	-0,39	0,74
	Pabo	1,17	2,46	-1,01	-1,27	1,60	0,70	1,26	0,35
Solvabiliteit 2	Algemeen	0,50	0,51	0,52	0,52	0,55	0,53	0,52	0,51
	Groen	0,34	0,38	0,41	0,47	0,49	0,51	0,53	0,54
	Kunst	0,70	0,71	0,72	0,71	0,72	0,72	0,72	0,72
	Pabo	0,64	0,63	0,63	0,63	0,62	0,59	0,62	0,62
Liquiditeit	Algemeen	1,06	1,16	1,06	1,09	1,25	1,02	0,90	0,85
	Groen	0,43	0,52	0,73	1,04	1,31	1,21	1,25	1,30
	Kunst	1,54	1,78	1,71	1,66	1,55	1,45	1,22	1,25
	Pabo	1,60	1,78	1,79	1,48	1,43	1,36	1,44	1,46
Aantal besturen	Algemeen	21	20	20	20	20	20	20	20
	Groen	2	2	2	2	2	2	2	2
	Kunst	6	6	6	6	6	6	6	6
	Pabo	7	7	7	7	7	7	7	7

4.6.3 Baten en lasten

De rijksbijdragen bedroegen 4,07 miljard euro en vormden daarmee bijna 77% van de totale baten. Dit betreft een stijging van 677 miljoen ten opzichte van 2020 (figuur 4.44). De stijging heeft gedeeltelijk te maken met de uitgekeerde NP-Onderwijsmiddelen die hbo-instellingen in 2021 hebben ontvangen. De tweede belangrijke batenpost bestaat uit de collegegelden die de studenten aan de instelling betalen. De baten uit collegegeld daalden echter in 2021 ten opzichte van 2020 met 104 miljoen. De baten uit werk in opdracht van derden stegen licht (met 21 miljoen) naar een niveau vergelijkbaar met dat van 2019. De post overige baten daalde met 8 miljoen.

Figuur 4.44: Ontwikkeling baten in het hoger beroepsonderwijs in miljoenen

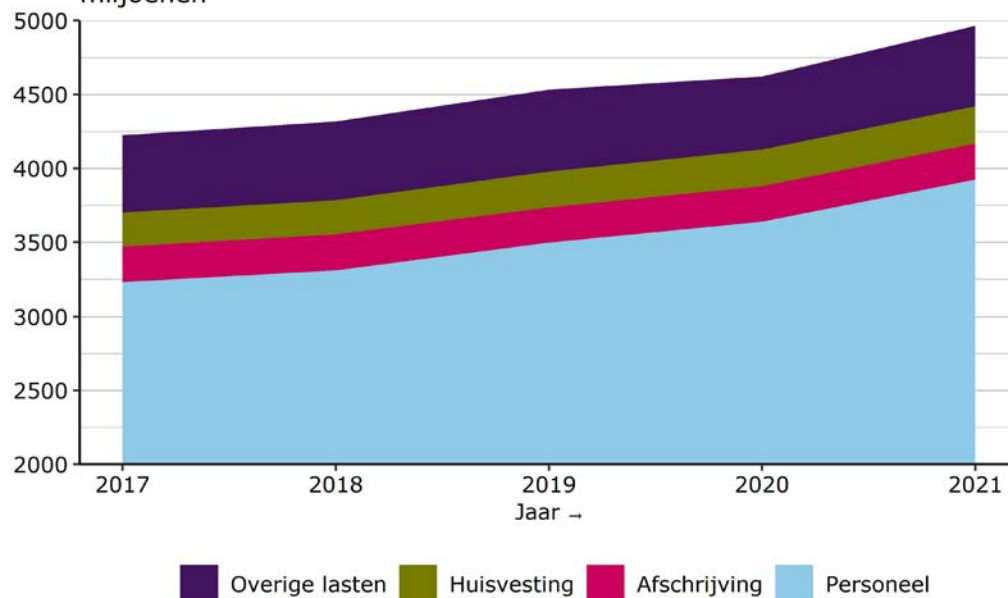


Tabel 4.55: Ontwikkeling baten in het hoger beroepsonderwijs in miljoenen

	2017	2018	2019	2020	2021
Werk i.o.v. derden	193,6	198,9	215,2	197,3	218,4
Rijksbijdragen	2.942,3	3.160,2	3.280,1	3.395,9	4.073,1
Overige overheidsbijdragen	46,0	53,3	50,0	63,9	90,7
College, cursus	887,0	877,9	848,4	880,2	776,0
Overige baten	170,1	165,6	165,7	123,9	116,0

Van de lasten vormen de personeelslasten, net als in de andere onderwijssectoren, de grootste post (figuur 4.45). De totale personele lasten namen in 2021 toe met 297 miljoen euro. De relatieve omvang van personele lasten, ten opzichte van de totale lasten bedraagt 79%. De post overige lasten is gestegen met 54 miljoen t.o.v. 2020.

Figuur 4.45: Ontwikkeling lasten in het hoger beroepsonderwijs in miljoenen



Tabel 4.56: Ontwikkeling lasten in het hoger beroepsonderwijs in miljoenen

	2017	2018	2019	2020	2021
Personeel	3.229,4	3.308,6	3.497,8	3.639,1	3.936,3
Afschrijving	240,0	245,8	238,2	241,2	245,3
Huisvesting	231,7	230,5	243,2	247,6	253,2
Overige lasten	523,1	532,8	553,3	494,2	548,3

4.6.4

Balans en staat van baten en lasten in miljoenen hoger beroepsonderwijs

Tabel 4.57: Baten en lasten in miljoenen in het hoger beroepsonderwijs

	2017	2018	2019	2020	2021	Vershil 21-20
Rijksbijdragen	2.942	3.160	3.280	3.396	4.073	677
Overige overheidsbijdragen	46	53	50	64	91	27
Coll., cursus etc. geld	887	878	848	880	776	-104
Baten werk in opdracht	194	199	215	197	218	21
Overige baten	170	166	166	124	116	-8
Totaal van baten	4.239	4.456	4.559	4.661	5.274	613
Personeelslasten	3.229	3.309	3.498	3.639	3.936	297
Afschrijvingen	240	246	238	241	245	4
Huisvestingslasten	232	230	243	248	253	5
Overige lasten	523	533	553	494	548	54
Doorbet. schoolbesturen	0	0	0	0	0	0
Totaal van lasten	4.224	4.318	4.532	4.622	4.983	361
Saldo baten en lasten	15	138	27	39	291	252
Gerealiseerde herwaardering	0	0	0	0	0	0
Financiele baten	1	1	1	1	0	-1
Financiele lasten	27	26	26	22	0	-22
Financiele baten en lasten	-26	-25	-24	-21	0	21
Resultaat	-11	113	2	18	273	255
Belastingen	1	1	1	1	1	0
Resultaat uit deelnemingen	0	0	3	0	1	1
Resultaat na belastingen	-12	112	5	18	273	255
Aantal besturen	36	35	35	35	35	0

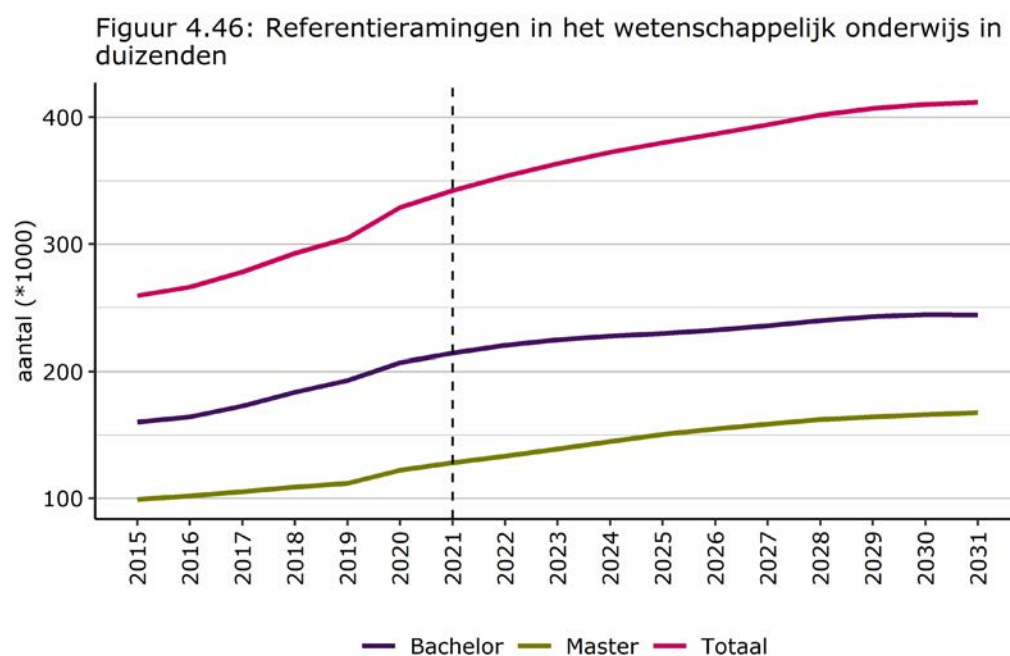
Tabel 4.58: Balans in miljoenen in het hoger beroepsonderwijs

	2017	2018	2019	2020	2021	Verschil 21-20
Immateriele vaste activa	10	8	7	6	8	2
Gebouwen terreinen	2.139	2.145	2.195	2.177	2.112	-65
Inventaris resterende	362	392	417	449	586	137
Materiele vaste activa	2.501	2.537	2.612	2.625	2.698	73
Financiele vaste activa	24	38	31	33	31	-2
Totaal van vaste activa	2.535	2.583	2.650	2.664	2.737	73
Voorraden	2	2	1	1	2	1
Vorderingen	152	153	178	174	177	3
Liquide middelen	965	1.128	1.045	1.143	1.341	198
Totaal van vlottende activa	1.119	1.283	1.225	1.322	1.523	201
Totaal van activa	3.654	3.866	3.875	3.986	4.260	274
Eigen vermogen	1.622	1.744	1.753	1.795	2.083	288
Voorzieningen	243	272	303	323	305	-18
Langlopende schulden	741	769	699	688	665	-23
Kortlopende schulden	1.047	1.081	1.119	1.179	1.204	25
Totaal van passiva	3.654	3.866	3.875	3.986	4.260	274

4.7 Wetenschappelijk onderwijs

4.7.1 Referentieramingen

Op 1 oktober 2021 stonden in het wetenschappelijk onderwijs (wo) ongeveer 342 duizend studenten ingeschreven bij een bachelor- of een masteropleiding (figuur 3.37). Dit is een stijging van ongeveer 13 duizend studenten ten opzichte van 2020 (een stijging van 4%). Deze stijging is daarmee bijna de helft lager dan in 2020, toen het aantal studenten met 7,9% steeg. Volgens de huidige referentieraming stijgt het aantal wo-studenten tot ongeveer 412 duizend studenten in 2031. Van alle wo studenten in 2021 volgt 63% een bacheloropleiding en 37% een masteropleiding.



Tabel 4.59: Referentieramingen in het wetenschappelijk onderwijs in duizenden

Jaar	Bachelor	Master	Totaal
2015	160	99	259
2016	164	102	266
2017	173	105	278
2018	184	109	293
2019	193	112	305
2020	207	122	329
2021	214	128	342
2022	220	133	354
2023	224	139	364
2024	228	145	372
2025	230	150	380
2026	232	155	387
2027	236	159	394
2028	240	162	402
2029	243	164	407
2030	244	166	410
2031	244	168	412

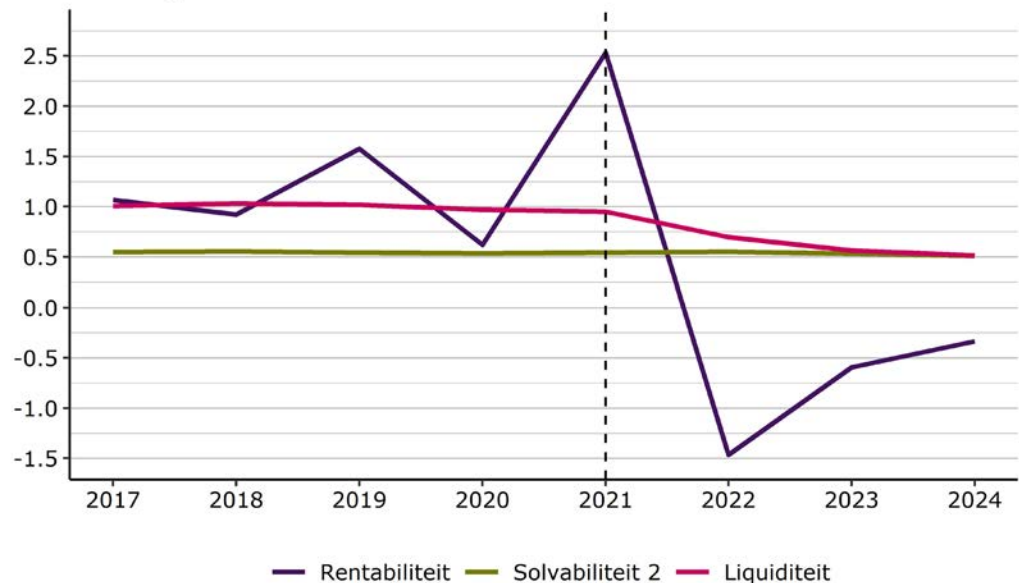
4.7.2 Kengetallen

Figuur 4.47 toont de kengetallen voor de sector. De rentabiliteit in 2021 (2,53) is hoger dan in 2020 (0,62) en flink hoger dan werd voorspeld voor 2021 (-2,01). Voor 2022 voorspellen de universiteiten echter weer een negatieve rentabiliteit (een waarde van -1,46), en waarden van -0,59 in 2023 en -0,33 voor 2024.

De solvabiliteit ligt al enkele jaren stabiel rond een waarde tussen de 0,53 en 0,55, al verwachten de universiteiten een lichte daling, richting een waarde van 0,51 in 2024. Daarmee ligt de solvabiliteit nog ruim boven de signaleringswaarde van 0,3.

De liquiditeit lag tussen 2017 en 2020 tussen de 1,01 en 0,97. In 2021 daalt deze enigszins en komt uit op een waarde van 0,95. Volgens de meerjarenbegrotingen zal de liquiditeit de komende jaren verder dalen, tot een waarde van 0,52 in 2024.

Figuur 4.47: Ontwikkeling kengetallen in het wetenschappelijk onderwijs



Tabel 4.60: Ontwikkeling kengetallen in het wetenschappelijk onderwijs

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Rentabiliteit	1,07	0,92	1,58	0,62	2,53	-1,46	-0,59	-0,33
Solvabiliteit 2	0,55	0,55	0,54	0,53	0,54	0,55	0,53	0,51
Liquiditeit	1,01	1,03	1,02	0,97	0,95	0,70	0,56	0,52
Aantal besturen	18	18	18	18	18	16	16	16

In het wo kijken we vervolgens ook naar deze kengetallen op basis van de uitsplitsing naar algemene, technische en levensbeschouwelijke (figuur 4.48)

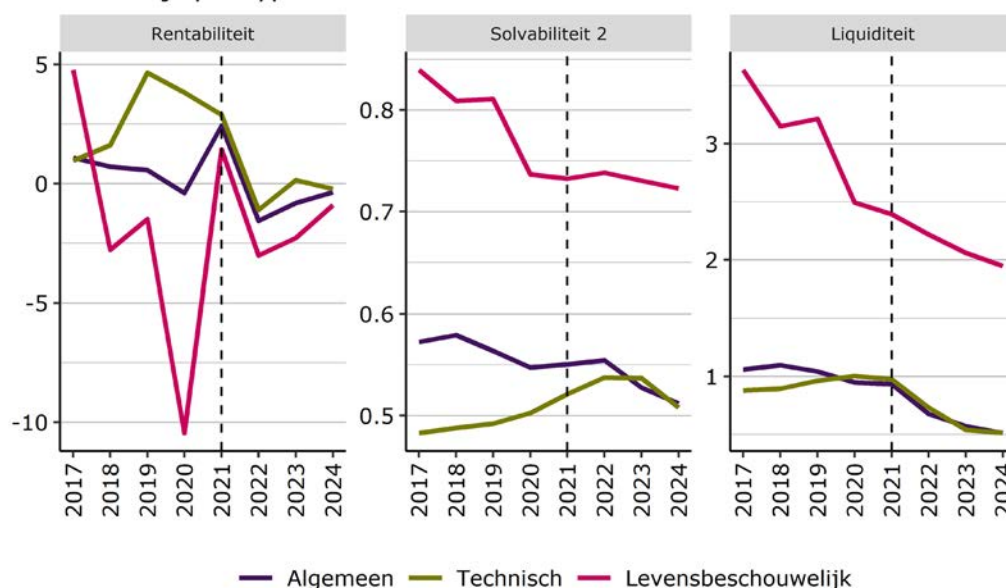
Hoewel de rentabiliteit van de sector als geheel uit kwam op een waarde van 2,53 in 2021 valt op dat de rentabiliteit van de levensbeschouwelijke universiteiten met een waarde van 1,43 relatief laag lag. Volgens de meerjarenbegrotingen zal dit kengetal dalen naar een waarde van -3,02 in 2022, en richting een waarde van -0,91 in 2024. De rentabiliteit van met name de technische universiteiten en algemene

universiteiten was, met een waarde van respectievelijk 2,88 en 2,42 in 2021 relatief hoog.

Wanneer we kijken naar de solvabiliteit dan zien we dat deze juist bij de levensbeschouwelijke universiteiten de afgelopen jaren relatief hoog lag, met een waarde tussen 0,7 en 0,8. Dit zal de komende jaren stabiliseren naar 0,72 in 2024. Daarmee bevindt de solvabiliteit van de levensbeschouwelijke universiteiten in 2021 zich nog steeds ruim boven die van de technische (0,52) en de algemene universiteiten (0,55).

Ook de liquiditeit van de levensbeschouwelijke universiteiten is al jaren hoger dan die van de algemene en technische universiteiten. Dit komt mogelijk door hun historische achtergrond, bijdragen van kerkgenootschappen en particulieren of bewust beleid in het kader van risicobeheer vanwege hun kleinere omvang. In 2021 is de liquiditeit van de levensbeschouwelijke universiteiten wel gedaald, naar een waarde van 2,39. Volgens de meerjarenbegrotingen zal deze iets blijven dalen richting een waarde van 1,94 in 2024. Ook bij de algemene en technische universiteiten wordt een daling in de liquiditeit voorspeld, richting een waarde van 0,51 in 2024.

Figuur 4.48: Ontwikkeling kengetallen in het wetenschappelijk onderwijs per type



Tabel 4.61: Ontwikkeling kengetallen in het wetenschappelijk onderwijs per type

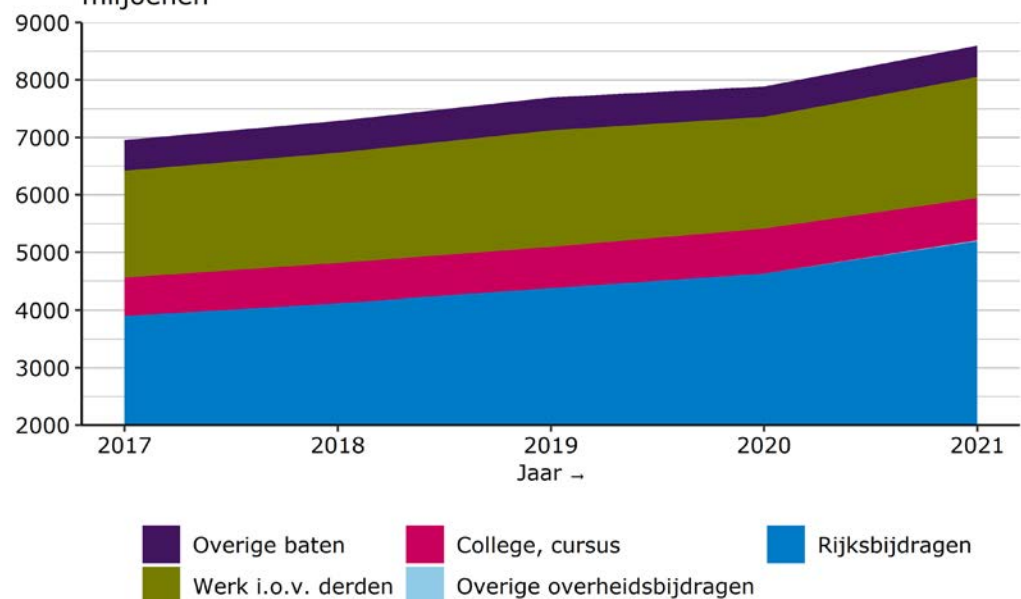
	categorie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Rentabiliteit	Algemeen	1,08	0,71	0,57	-0,40	2,42	-1,57	-0,82	-0,36
	Technisch	0,96	1,61	4,65	3,82	2,88	-1,11	0,14	-0,23
	Levensbeschouwend	4,77	-2,79	-1,50	-10,46	1,43	-3,02	-2,29	-0,91
Solvabiliteit 2	Algemeen	0,57	0,58	0,56	0,55	0,55	0,55	0,53	0,51
	Technisch	0,48	0,49	0,49	0,50	0,52	0,54	0,54	0,51
	Levensbeschouwend	0,84	0,81	0,81	0,74	0,73	0,74	0,73	0,72
Liquiditeit	Algemeen	1,06	1,10	1,04	0,95	0,93	0,67	0,57	0,51
	Technisch	0,88	0,89	0,96	1,00	0,98	0,73	0,54	0,51
	Levensbeschouwend	3,64	3,15	3,22	2,49	2,39	2,22	2,06	1,94
	Algemeen	10	10	10	10	10	9	9	9

	categorie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal besturen	Technisch	4	4	4	4	4	3	3	3
	Levensbeschouwend	4	4	4	4	4	4	4	4

4.7.3 Baten en lasten

De totale baten van het wo bedroegen in 2021 in totaal ongeveer 8,6 miljard euro (figuur 4.49). Dit is een stijging van 715 miljoen euro in vergelijking met 2020. De baten zijn voor 60,3% afkomstig uit rijksbijdragen (5,2 miljard). Naast de rijksbijdragen is werk in opdracht van derden nog steeds de grootste baten post. Deze heeft een omvang van ruim 2,1 miljard euro, wat een stijging betreft van ongeveer 8,5% ten opzichte van 2020. Het relatieve aandeel van deze baten is in 2021 daarmee 24,5% van het totaal. Het gaat hierbij voor een belangrijk deel over baten voor activiteiten die gefinancierd worden via de Koninklijke Academie van Wetenschappen en de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek. Dit wordt ook wel de tweede geldstroom genoemd. Dit geld komt indirect van het Rijk en wordt op aanvraag verdeeld voor wetenschappelijk onderzoek. Net als in het hbo daalden de opbrengsten uit college- en cursusgeld in 2021 met 44 miljoen euro tot een waarde van 739 miljoen euro. De overige baten stegen echter met 18 miljoen, tot een waarde van 544 miljoen euro.

Figuur 4.49: Ontwikkeling baten in het wetenschappelijk onderwijs in miljoenen



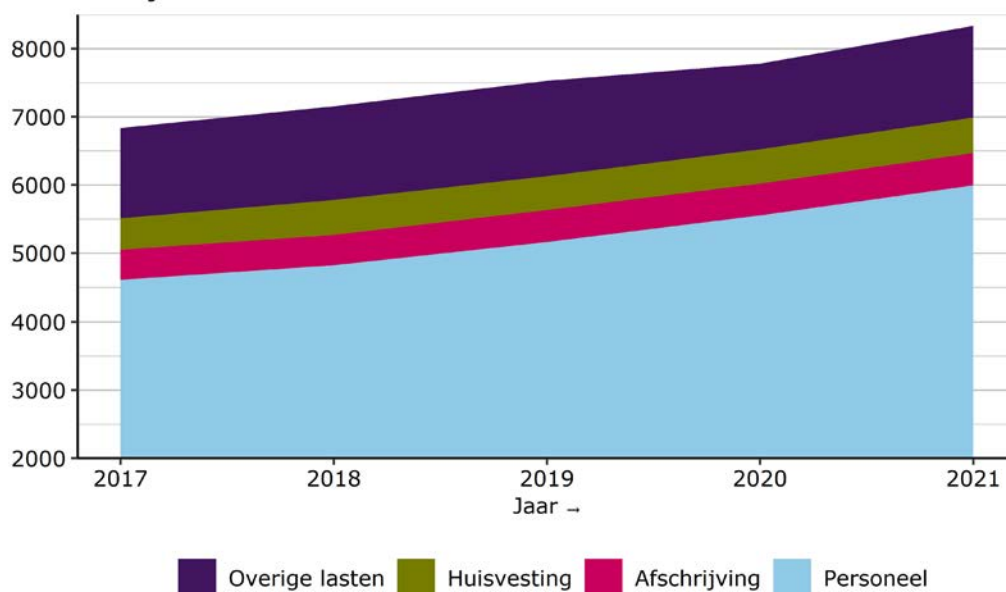
Tabel 4.62: Ontwikkeling baten in het wetenschappelijk onderwijs in miljoenen

	2017	2018	2019	2020	2021
Werk i.o.v. derden	1.865,0	1.924,8	2.026,3	1.944,9	2.110,7
Rijksbijdragen	3.900,9	4.121,0	4.374,4	4.631,5	5.194,8
Overige overheidsbijdragen	0,8	0,7	1,5	1,1	13,0
College, cursus	656,7	691,1	720,5	783,1	739,0
Overige baten	533,5	550,1	577,9	526,4	544,1

De totale lasten stegen in 2021 met 552 miljoen, tot een waarde 8,4 miljard euro (figuur 4.50). Net als in de andere sectoren is personeel de grootste kostenpost. De

personeelslasten bedroegen in 2021 ongeveer 6 miljard euro. Dat is, in vergelijking met 2020, een stijging van 442 miljoen euro. De stijging van de personeelslasten volgt daarmee een stabiele meerjaarlijkse trend. Personeelslasten zijn tussen 2017 en 2021 met 1,39 miljoen euro gestegen. Dat is een stijging van bijna 30%. Opvallend is verder dat de post overige lasten in 2021 is gestegen met 85 miljoen, tot een waarde van 1,34 miljard. De afschrijvingen en huisvestingslasten hadden in 2021 een waarde van respectievelijk 478 miljoen en 521 miljoen euro, en bleven daarmee op een grotendeels vergelijkbaar niveau als in 2020.

Figuur 4.50: Ontwikkeling lasten in het wetenschappelijk onderwijs in miljoenen



Tabel 4.63: Ontwikkeling lasten in het wetenschappelijk onderwijs in miljoenen

	2017	2018	2019	2020	2021
Personeel	4.610,2	4.824,9	5.163,9	5.553,3	5.994,9
Afschrijving	439,6	444,6	472,2	470,1	477,8
Huisvesting	462,5	511,4	495,2	501,7	520,7
Overige lasten	1.324,6	1.373,2	1.397,9	1.256,0	1.341,4

4.7.4

*Balans en staat van baten en lasten in miljoenen wetenschappelijk onderwijs***Tabel 4.64: Baten en lasten in miljoenen in het Wetenschappelijk Onderwijs**

	2017	2018	2019	2020	2021	Verschil 21-20
Rijksbijdragen	3.901	4.121	4.374	4.631	5.195	564
Overige overheidsbijdragen	1	1	1	1	13	12
Coll., cursus etc. geld	657	691	720	783	739	-44
Baten werk in opdracht	1.865	1.925	2.026	1.945	2.111	166
Overige baten	533	550	578	526	544	18
Totaal van baten	6.957	7.288	7.701	7.887	8.602	715
Personeelslasten	4.610	4.825	5.164	5.553	5.995	442
Afschrijvingen	440	445	472	470	478	8
Huisvestingslasten	463	511	495	502	521	19
Overige lasten	1.325	1.373	1.398	1.256	1.341	85
Doorbet. schoolbesturen	0	0	0	0	0	0
Totaal van lasten	6.864	7.190	7.556	7.817	8.369	552
Saldo baten en lasten	93	97	144	70	233	163
Gerealiseerde herwaardering	0	0	0	0	0	0
Financieel baten	9	0	7	3	0	-3
Financieel lasten	27	30	30	23	0	-23
Financieel baten en lasten	-19	-30	-23	-21	0	21
Resultaat	74	67	121	49	218	169
Belastingen	1	1	1	-3	0	3
Resultaat uit deelnemingen	5	5	1	5	-11	-16
Resultaat na belastingen	78	71	121	57	207	150
Aandeel derden in resultaat	14	15	18	4	3	-1
Nettoresultaat na belastingen	92	86	139	61	210	149
Aantal besturen	18	18	18	18	18	0

Tabel 4.65: Balans in miljoenen in het wetenschappelijk onderwijs

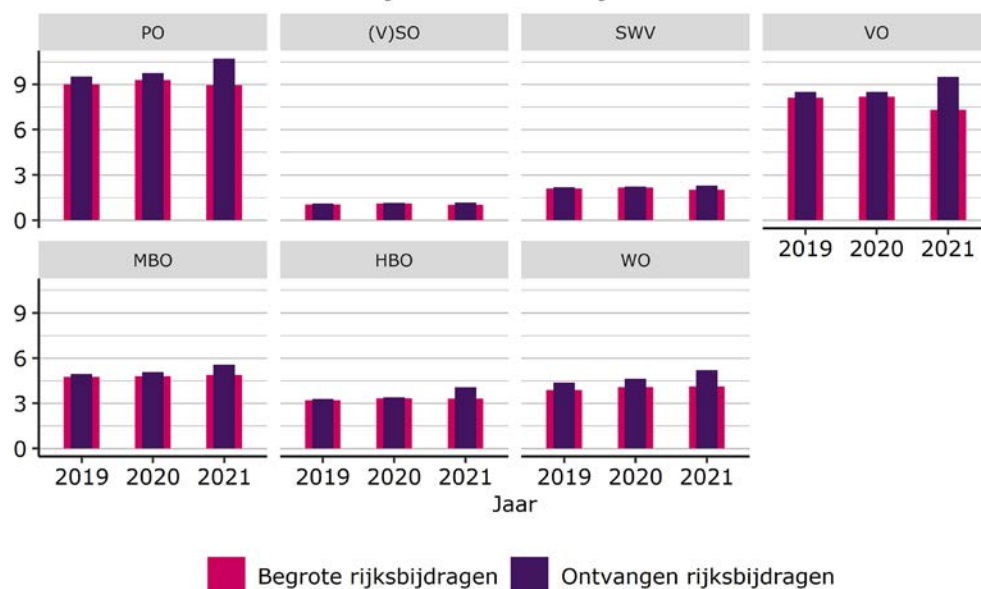
	2017	2018	2019	2020	2021	Verschil 21-20
Immateriele vaste activa	51	49	46	64	68	4
Gebouwen terreinen	3.915	3.994	3.972	4.097	4.163	66
Inventaris resterende	781	735	799	866	1.097	231
Materiele vaste activa	4.696	4.730	4.770	4.964	5.260	296
Financiele vaste activa	144	143	149	151	157	6
Totaal van vaste activa	4.891	4.921	4.966	5.178	5.484	306
Voorraden	9	8	7	8	8	0
Vorderingen	902	835	805	781	782	1
Liquide middelen	1.685	1.860	2.049	2.113	2.123	10
Totaal van vlottende activa	2.636	2.737	2.890	2.936	2.927	-9
Totaal van activa	7.528	7.658	7.856	8.114	8.411	297
Eigen vermogen	3.699	3.759	3.788	3.847	4.035	188
Voorzieningen	433	485	481	487	523	36
Langlopende schulden	773	762	749	747	770	23
Kortlopende schulden	2.619	2.650	2.835	3.030	3.080	50
Totaal van passiva	7.528	7.658	7.856	8.114	8.411	297

5 Financieel beleid van de instellingen

5.1 Verschillen tussen begroting en resultaat

Zoals zichtbaar in figuur 5.1 ontvingen de po besturen in 2021 10,7 miljard euro aan rijksbijdragen. De (v)so besturen ontvingen 1,2 miljard euro. De samenwerkingsverbanden ontvingen 2,28 miljard euro. De vo besturen ontvingen 9,5 miljard euro. De mbo besturen ontvingen 5,6 miljard euro. De hbo besturen ontvingen 4,1 miljard euro en wo besturen ontvingen 5,2 miljard euro aan rijksbijdragen. Hierbij valt op dat de rijksbijdragen voor alle sectoren structureel hoger uitvallen dan wat door de besturen was begroot.

Figuur 5.1: Vergelijking tussen begrote en ontvangen rijksbijdragen voor verschillende onderwijssectoren in miljarden



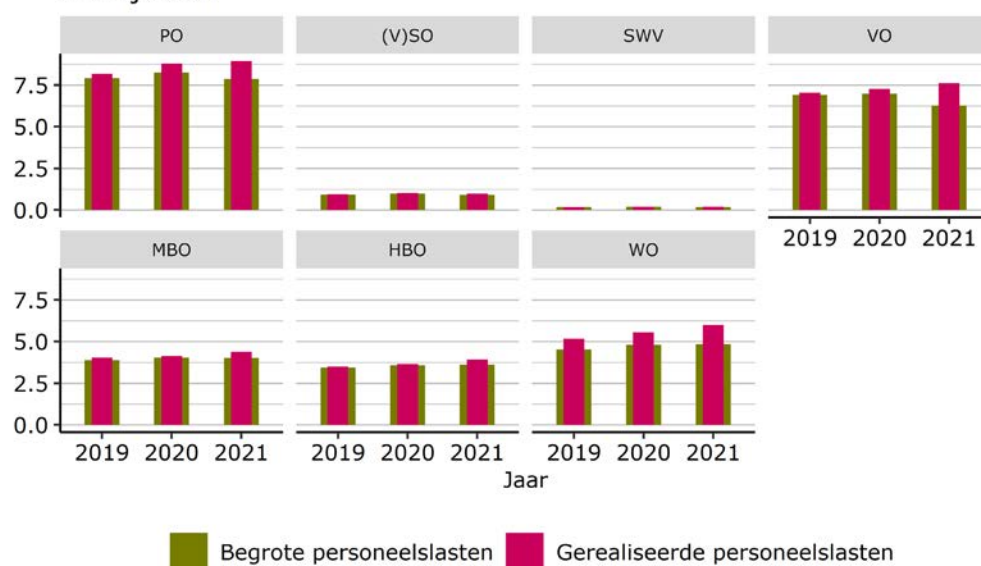
Tabel 5.1: Vergelijking tussen begrote en ontvangen rijksbijdragen voor verschillende onderwijssectoren in miljarden

	Rijksbijdragen	2019	2020	2021
PO	Begrote rijksbijdragen	9,01	9,29	8,95
	Ontvangen rijksbijdragen	9,52	9,76	10,71
(V)SO	Begrote rijksbijdragen	1,04	1,09	1,02
	Ontvangen rijksbijdragen	1,09	1,15	1,17
SWV	Begrote rijksbijdragen	2,10	2,16	2,01
	Ontvangen rijksbijdragen	2,17	2,24	2,28
VO	Begrote rijksbijdragen	8,12	8,19	7,31
	Ontvangen rijksbijdragen	8,51	8,51	9,51
MBO	Begrote rijksbijdragen	4,75	4,80	4,88
	Ontvangen rijksbijdragen	4,94	5,06	5,57
HBO	Begrote rijksbijdragen	3,21	3,32	3,29
	Ontvangen rijksbijdragen	3,28	3,40	4,06
WO	Begrote rijksbijdragen	3,88	4,08	4,11
	Ontvangen rijksbijdragen	4,37	4,63	5,19

Zoals eerder benoemd gaat in het onderwijs het grootste deel van de uitgaven naar het personeel. Zoals zichtbaar in figuur 5.2 bedroegen die kosten voor de

gezamenlijke po besturen in 2021 8,9 miljard euro. De personeelslasten bedroegen voor de (v)so 1 miljard euro, voor de vo besturen 7,6 miljard euro, voor de mbo besturen 4,4 miljard euro, voor de hbo besturen personeelslasten 3,9 miljard euro en voor de wo besturen 6 miljard euro. Ook hierbij zien we bij alle sectoren dat de personeelslasten structureel hoger uitvallen dan vooraf begroot.

Figuur 5.2: Vergelijking tussen begrote en gerealiseerde personeelslasten voor verschillende onderwijssectoren in miljarden



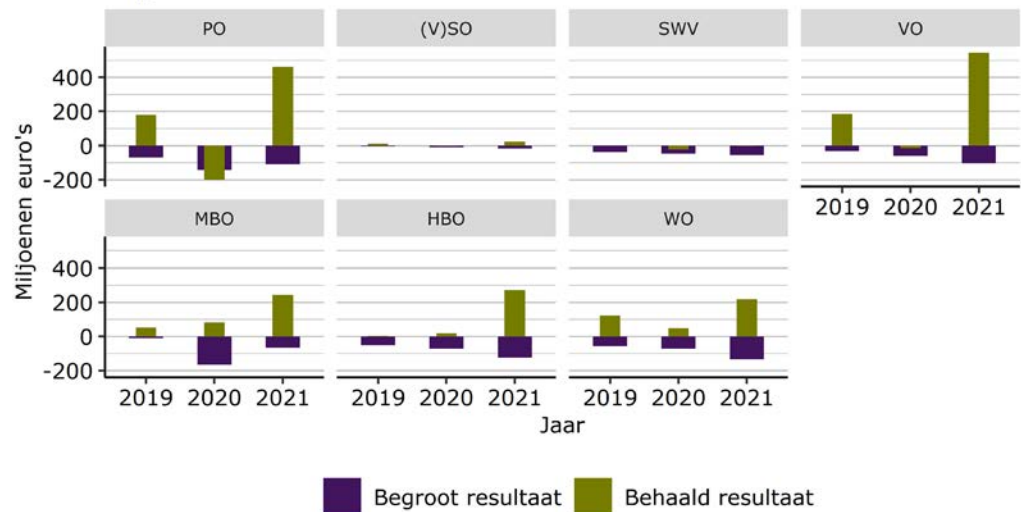
Tabel 5.2: Vergelijking tussen begrote en gerealiseerde personeelslasten voor verschillende onderwijssectoren in miljarden

	Personeelslasten	2019	2020	2021
PO	Begrote personeelslasten	7,92	8,26	7,87
	Gerealiseerde personeelslasten	8,16	8,79	8,94
(V)SO	Begrote personeelslasten	0,93	0,98	0,90
	Gerealiseerde personeelslasten	0,95	1,02	0,99
SWV	Begrote personeelslasten	0,18	0,19	0,18
	Gerealiseerde personeelslasten	0,18	0,19	0,20
VO	Begrote personeelslasten	6,89	6,98	6,27
	Gerealiseerde personeelslasten	7,04	7,27	7,62
MBO	Begrote personeelslasten	3,88	4,04	4,01
	Gerealiseerde personeelslasten	4,04	4,12	4,39
HBO	Begrote personeelslasten	3,45	3,58	3,62
	Gerealiseerde personeelslasten	3,50	3,64	3,94
WO	Begrote personeelslasten	4,52	4,80	4,82
	Gerealiseerde personeelslasten	5,16	5,55	5,99

Het totale resultaat dat door de onderwijsbesturen is gerealiseerd is dit jaar voor alle sectoren, behalve samenwerkingsverbanden, positief (figuur 5.3). De positieve resultaten in deze sectoren hebben voor een groot deel te maken met de NP-Onderwijsmiddelen die in 2021 zijn uitgekeerd aan schoolbesturen. In de Financiële Staat van het Onderwijs 2019 werd gerapporteerd over het verschijnsel van pessimistisch begroten, waarbij de rentabiliteit in de begroting negatiever wordt voorspeld dan de daadwerkelijke realisatie. Deze trend was te zien over meerdere

jaren. De inspectie verrichtte een onderzoek naar de mechanismen achter dit verschijnsel en publiceert de resultaten hiervan in 2023.

Figuur 5.3: Vergelijking tussen begroot resultaat en behaald resultaat voor verschillende onderwijssectoren in miljoenen



* Eind 2019 kregen verscheidene sectoren extra gelden. Primair en voortgezet onderwijs elk 150 mln, wetenschappelijk onderwijs 96 mln.

Tabel 5.3: Vergelijking tussen begroot resultaat en behaald resultaat voor verschillende onderwijssectoren in miljoenen (resultaat na belasting)

	Resultaat	2019	2020	2021
PO	Begroot resultaat	-69,14	-143,38	-109,60
	Behaald resultaat	178,83	-202,74	461,26
(V)SO	Begroot resultaat	-3,74	-11,24	-17,88
	Behaald resultaat	10,39	-2,79	23,19
SWV	Begroot resultaat	-37,25	-48,11	-56,25
	Behaald resultaat	-1,08	-22,55	-27,07
VO	Begroot resultaat	-32,50	-61,40	-103,24
	Behaald resultaat	185,54	-16,38	539,35
MBO	Begroot resultaat	-11,17	-167,21	-65,70
	Behaald resultaat	50,81	81,29	243,43
HBO	Begroot resultaat	-51,22	-72,72	-76,61
	Behaald resultaat	4,52	17,98	272,97
WO	Begroot resultaat	-61,80	-78,66	-152,40
	Behaald resultaat	121,33	56,83	206,74

5.2 Onderzoek reserves

In deze paragraaf voeren we enkele analyses uit rondom mogelijk bovenmatig eigen vermogen (MBEV). Dit vermogen is het aandeel van het eigen vermogen dat boven een bepaald grens ligt, de zogeheten signaleringswaarde. We brengen de omvang van het MBEV in kaart voor de verschillende sectoren.

Allereerst maken we een overzicht van het aantal besturen waarbij sprake is van mogelijk bovenmatig eigen vermogen, en wat het totale bedrag van het bovenmatig eigen vermogen is per sector. Hierbij maken we ook een onderscheid tussen de samenwerkingsverbanden po en vo. In Tabel 5.4 valt te zien dat in 2021 het grootste aandeel van de mogelijk bovenmatige vermogens bij po ligt, gevolgd door vo. De samenwerkingsverbanden lijken bovendien sterk oververtegenwoordigd, in 2021 had 82% van de besturen mogelijk bovenmatig eigen vermogen. Dit is wel afgenomen in ten opzichte van 2020, toen 85,5% van de besturen mogelijk bovenmatig vermogen had. In de sectoren po, vo, vso en mbo is in 2021, in tegenstelling tot de dalende trend van de jaren 2017-2020, het totaal aan bovenmatig eigen vermogen in absolute zin toegenomen. Dit komt onder andere door de NP-Onderwijsmiddelen die in 2021 zijn uitgekeerd en nog niet volledig zijn uitgegeven in dat jaar.

Tabel 5.4: Besturen met mogelijk bovenmatig vermogen per sector

	kenmerk	2017	2018	2019	2020	2021	Vershil 21-20
PO	Aantal besturen	930	899	877	852	830	-22
	n besturen met MBEV	568	534	539	456	521	65
	% besturen met MBEV	61,1	59,4	61,5	53,5	62,8	9,2
	MBEV (mln.)	756,9	689,1	741,2	532,2	775,6	243,5
(V)SO	Aantal besturen	66	66	62	59	55	-4
	n besturen met MBEV	51	48	50	47	47	0
	% besturen met MBEV	77,3	72,7	80,6	79,7	85,5	5,8
	MBEV (mln.)	155,2	161,8	164,4	148,6	155,9	7,2
SWV	Aantal besturen	152	152	152	151	151	0
	n besturen met MBEV	129	133	137	129	124	-5
	% besturen met MBEV	84,9	87,5	90,1	85,4	82,1	-3,3
	MBEV (mln.)	162,7	179,0	183,9	159,9	132,9	-27,0
VO	Aantal besturen	287	284	282	277	264	-13
	n besturen met MBEV	129	132	145	120	154	34
	% besturen met MBEV	44,9	46,5	51,4	43,3	58,3	15,0
	MBEV (mln.)	232,4	243,8	288,4	236,4	369,3	132,9
MBO	Aantal besturen	64	62	61	60	58	-2
	n besturen met MBEV	10	7	6	6	5	-1
	% besturen met MBEV	15,6	11,3	9,8	10,0	8,6	-1,4
	MBEV (mln.)	52,6	59,7	63,8	63,5	69,5	6,0
HBO	Aantal besturen	36	35	35	35	35	0
	n besturen met MBEV	5	3	3	2	3	1
	% besturen met MBEV	13,9	8,6	8,6	5,7	8,6	2,9

	kenmerk	2017	2018	2019	2020	2021	Vershil 21-20
	MBEV (mln.)	8,1	10,2	8,8	4,5	4,4	-0,1
WO	Aantal besturen	18	18	18	18	18	0
	n besturen met MBEV	2	2	2	1	1	0
	% besturen met MBEV	11,1	11,1	11,1	5,6	5,6	0,0
	MBEV (mln.)	3,6	3,1	2,5	0,8	0,5	-0,3

Om de sectoren relatief te vergelijken kijken we specifiek naar het percentage besturen met MBEV, en de ontwikkeling ervan in de tijd (figuur 5.4). Zoals eerder werd gemeld zijn in 2021 NP-Onderwijsmiddelen uitgekeerd aan schoolbesturen. Een gedeelte van het bovenmatige eigen vermogen kan bestaan uit het gedeelte van de NP-Onderwijsmiddelentranche 2021 dat pas in 2022 wordt uitgegeven. We zien dat in het po, het (v)so, de samenwerkingsverbanden en het vo relatief veel besturen MBEV hebben. Als we naar de absolute omvang van het mogelijk bovenmatig vermogen kijken dan zien we dat er in 2021 een forse toename is in met name po en vo en een lichtere toename bij (v)so. Bij de samenwerkingsverbanden is het vermogen daarentegen met ongeveer 20% afgenomen. Voor het mbo en ho zijn er weinig verschuivingen zichtbaar en ligt zowel het percentage besturen met een MBEV als het nominale bedrag daarvan relatief laag.

Figuur 5.4: Ontwikkeling percentage besturen met mogelijk bovenmatig eigen vermogen per sector



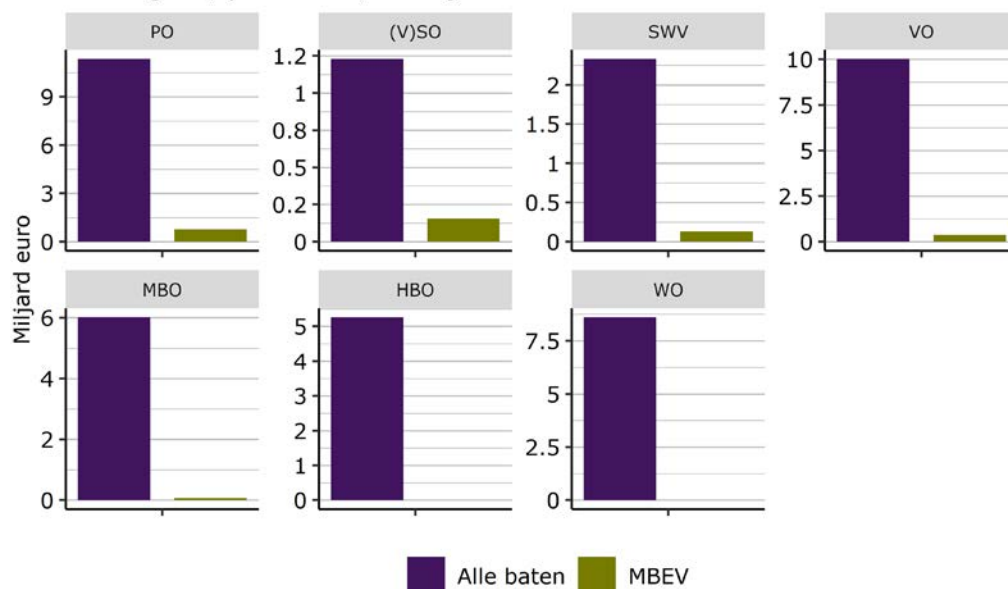
5.2.1 De omvang van het MBEV in de verschillende onderwijssectoren

Om in te kunnen schatten of het MBEV groot of klein is relateren we het aan andere bedragen. Dat doen we op 2 manieren: het MBEV ten opzichte van totale baten, en MBEV ten opzichte van alle bezittingen.

5.2.1.1 De omvang van het MBEV in 2021

De eerste benadering bestaat erin dat we ons afvragen hoe groot het – door de jaren heen gereserveerde – mogelijk bovenmatig vermogen is in verhouding tot de baten die de besturen ontvangen. We vergelijken MBEV daarom met alle baten die een bestuur krijgt in een jaar.

Figuur 5.5: Som van totale baten en van mogelijk bovenmatig eigen vermogens, per sector, in miljard euro



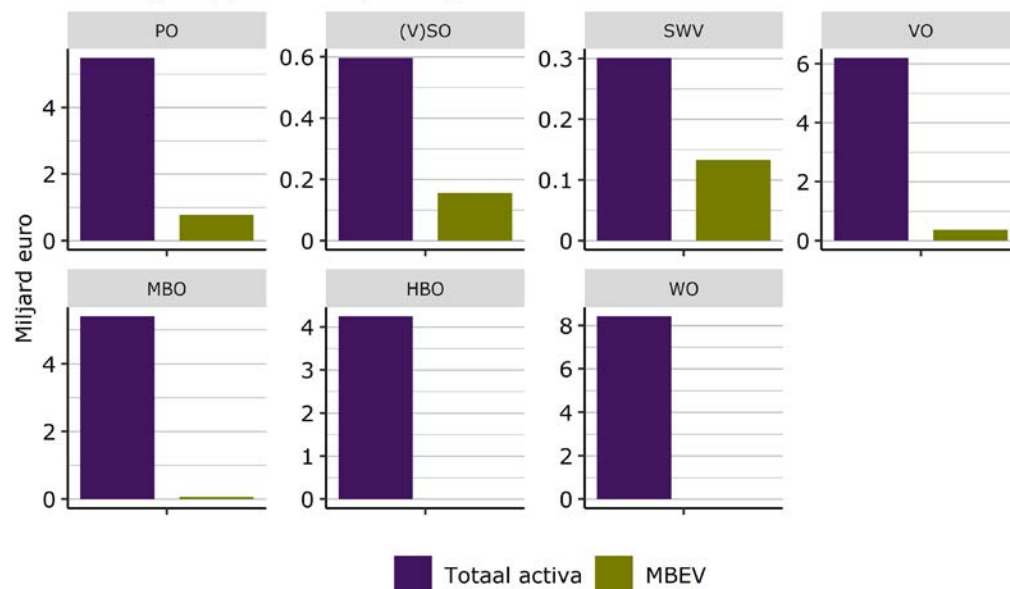
Tabel 5.5: Som van totale baten en van mogelijk bovenmatig eigen vermogens, per sector, in miljard euro

	Alle baten	MBEV	(MBEV/Alle baten)*100
PO	11,4 mld.	774,8 mln.	6,8
(V)SO	1,2 mld.	155,9 mln.	12,7
SWV	2,3 mld.	133,0 mln.	5,7
VO	10,0 mld.	369,2 mln.	3,7
MBO	6,0 mld.	69,5 mln.	1,2
HBO	5,3 mld.	4,4 mln.	0,1
WO	8,6 mld.	0,5 mln.	0,0

In het po is in 2021 het MBEV ongeveer 6,8% van de baten, in het (v)so ongeveer 12,7%, in het vo ongeveer 3,7%, en voor de samenwerkingsverbanden 5,7%. Bij de overige sectoren is het MBEV 1,2% van alle baten (mbo) of minder.

Een tweede benadering is om het MBEV ten opzichte van de totale activa weer te geven. Daarmee drukken we het mogelijk bovenmatige bedrag uit in relatie tot de som van de bezittingen.

Figuur 5.6: Som van activa en van mogelijk bovenmatig eigen vermogens, per sector, in miljard euro



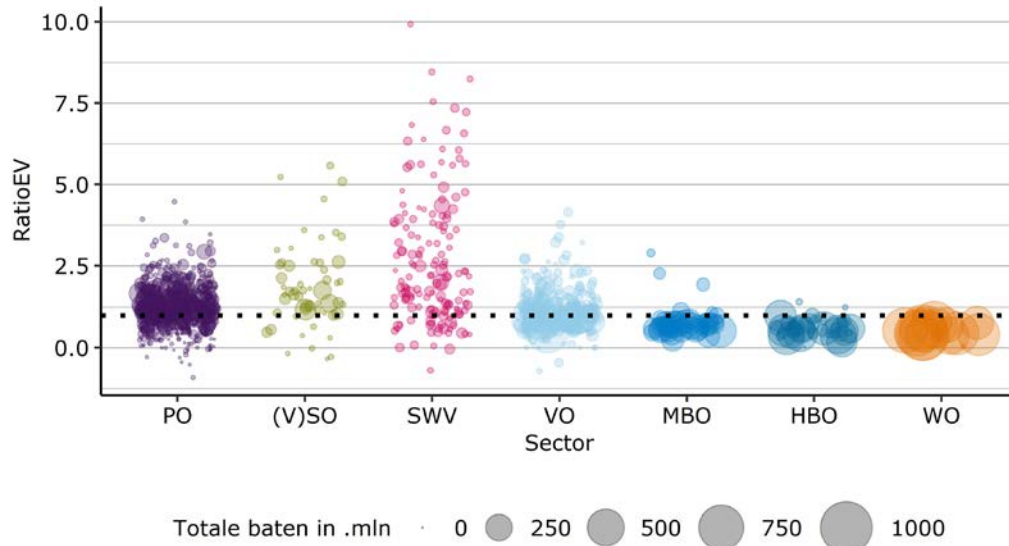
Tabel 5.6: Som van activa en van mogelijk bovenmatig eigen vermogens per sector

	Totaal activa	MBEV	(MBEV/Totaal activa)*100
PO	5,5 mld.	774,8 mln.	14,1
(V)SO	0,6 mld.	155,9 mln.	26,1
SWV	0,3 mld.	133,0 mln.	44,2
VO	6,2 mld.	369,2 mln.	6,0
MBO	5,4 mld.	69,5 mln.	1,3
HBO	4,2 mld.	4,4 mln.	0,1
WO	8,4 mld.	0,5 mln.	0,0

Opnieuw springen het (speciaal) basisonderwijs, de samenwerkingsverbanden en het (voortgezet) speciaal onderwijs eruit, waarvoor het MBEV respectievelijk 14,1, 44,2 en 26,1% bedragen van de totale activa. In het vo is het slechts 6%.

Als we het (publiek) eigen vermogen delen door de signaleringswaarde, krijgen we de ratio eigen vermogen (ratioEV). Deze ratio geeft aan hoeveel keer zo groot het eigen vermogen is in verhouding tot de signaleringswaarde. De onderstaande figuur geeft per sector een indruk van hoever besturen bij een ratioEV van 1 vandaan zitten. De omvang van de cirkels geeft de omvang van de baten van het bestuur weer. Wat opvalt is ook de grote spreiding bij de samenwerkingsverbanden boven de 1. Bij het hbo en wo is een dergelijke spreiding niet te zien.

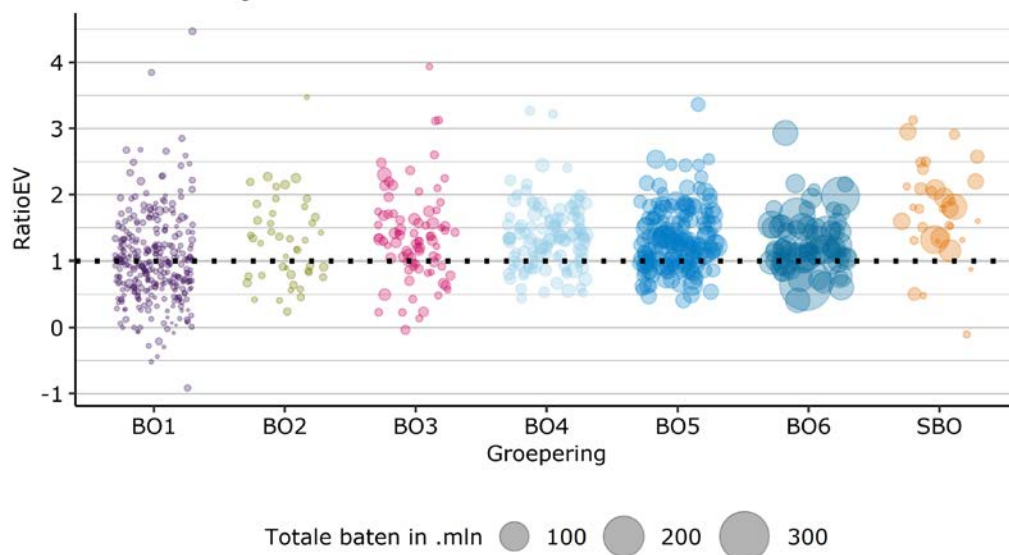
Figuur 5.7: De verdeling van mogelijk bovenmatig vermogen per sector



* Besturen met ratio-EV kleiner dan -1 zijn niet weergegeven. Dit betreft 1 wo bestuur

In het po en vo heeft meer dan de helft van de besturen een ratio EV groter dan 1, bij mbo, hbo en wo zien we dat de meeste besturen een ratio EV hebben onder de 1. Hieronder doen we hetzelfde voor verschillende typen scholen in het po, onderverdeeld naar BO1 t/m BO6.

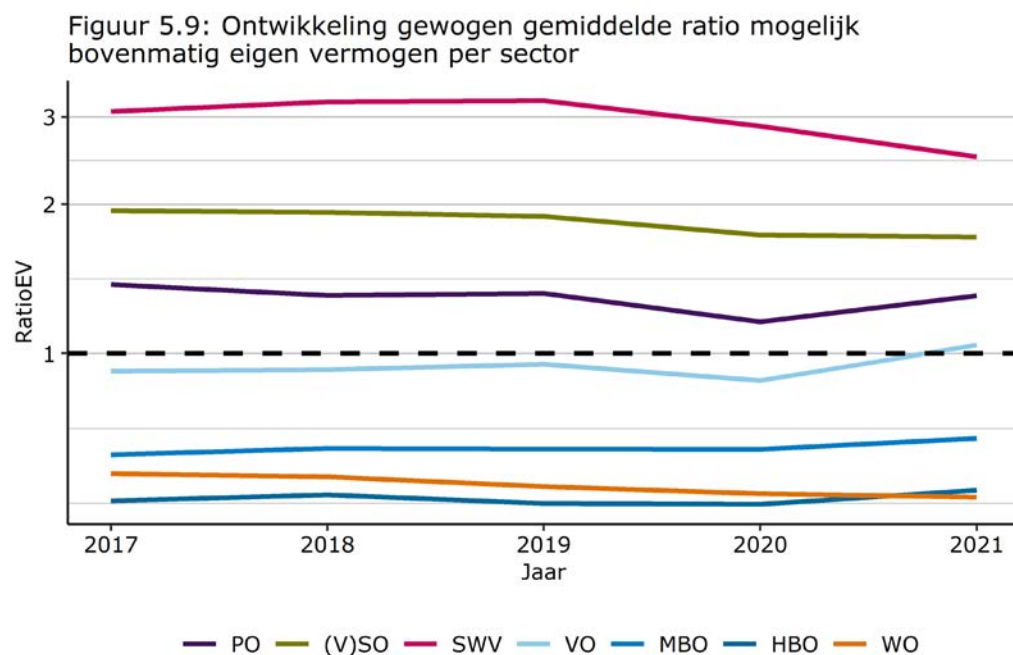
Figuur 5.8: De verdeling van mogelijk bovenmatig vermogen per type instelling binnen het regulier en speciaal basisonderwijs



Hieruit komt naar voren dat hoe groter/complexer het bestuur, hoe kleiner de spreiding is van de ratio eigen vermogen ten opzichte van andere besturen.

5.2.1.2 De ontwikkeling van het MBEV in de afgelopen 5 jaar

We geven hieronder weer het gewogen gemiddelde (naar de totale baten) van de ratio per sector, door de tijd heen. Hierdoor raken de verschillen tussen de besturen uit het zicht, maar komt wel de trend per sector naar voren. De stippellijn geeft een ratio eigen vermogen van 1 aan.

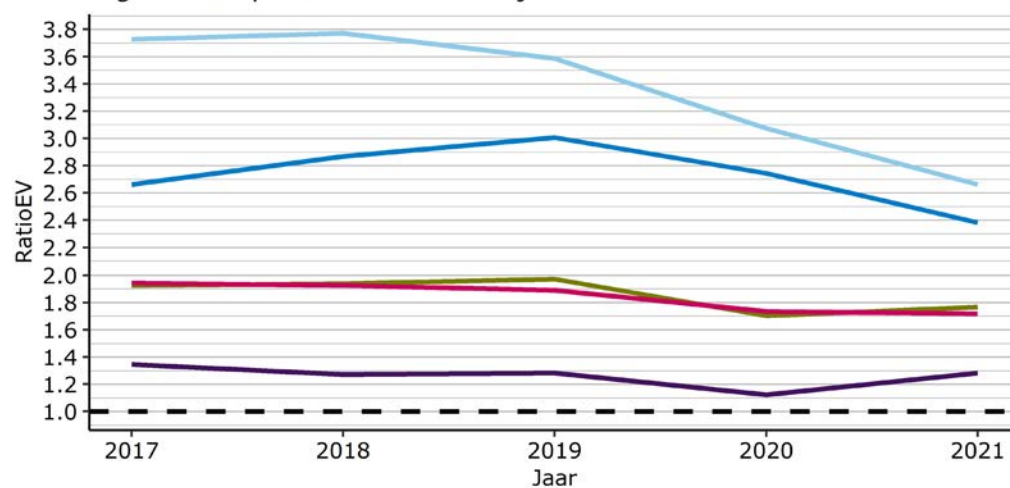


Tabel 5.7: Ontwikkeling gewogen gemiddelde ratio mogelijk bovenmatig eigen vermogen per sector

	2017	2018	2019	2020	2021
PO	1,40	1,30	1,30	1,20	1,30
(V)SO	1,90	1,90	1,90	1,70	1,70
SWV	3,10	3,20	3,20	2,90	2,50
VO	0,90	0,90	1,00	0,90	1,00
MBO	0,60	0,60	0,60	0,60	0,70
HBO	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50
WO	0,60	0,60	0,50	0,50	0,50

Als we vervolgens inzoomen op de ontwikkeling van de ratioEV binnen het bao en het (v)so, dan zien we dat het sbao gemiddeld hogere mogelijk bovenmatige reserves aanhoudt dan het bao. De ratioEV van het sbao komt meer overeen met dat van het (v)so.

Figuur 5.10: Ontwikkeling gewogen gemiddelde ratio mogelijk bovenmatig eigen vermogen per groepering in het regulier en speciaal basisonderwijs



Speciaal basisonderwijs — (Voortgezet) speciaal onderwijs — Samenwerkingsverband PO

Tabel 5.8: Ontwikkeling gewogen gemiddelde ratio mogelijk bovenmatig eigen vermogen per groepering in het regulier en speciaal basisonderwijs

	naam	2017	2018	2019	2020	2021
BO	ratio_ev	1,30	1,30	1,30	1,10	1,30
SBO	ratio_ev	1,90	1,90	2,00	1,70	1,80
SPEC	ratio_ev	1,90	1,90	1,90	1,70	1,70
SWV-PO	ratio_ev	3,70	3,80	3,60	3,10	2,70
SWV-VO	ratio_ev	2,70	2,90	3,00	2,70	2,40

6 VOG's en financiële herstelopdrachten

6.1 Verklaring omtrent gedrag (VOG)

Iedereen die in het onderwijs werkt (in het primair, voortgezet, speciaal en middelbaar beroepsonderwijs), moet bij indiensttreding een actuele VOG (geen kopie en niet ouder dan 6 maanden) overleggen. Bij 889 besturen is voor 2 achtereenvolgende jaren (zowel in 2020 als in 2021) door de accountant gerapporteerd dat voor één of meer medewerkers de VOG niet tijdig aanwezig was. Daarnaast waren er in 2021 115 besturen waar voor één of meer medewerkers de VOG geheel ontbrak.

Tabel 6.1: Aantal niet tijdige of ontbrekende VOG's in 2020 en 2021

Sector	Aantal besturen met niet tijdige vog's	Aantal niet tijdige vog's	Aantal besturen met ontbrekende vog's	Aantal ontbrekende vog's
po	650	5.067	63	117
vo	193	2.537	36	103
mbo	46	1.264	16	91
Totaal	889	8.868	115	311

6.2 Financiële herstelopdrachten en stimuleringspunten

De inspectie heeft de in 2022 gepubliceerde rapporten van de vierjaarlijkse onderzoeken bekeken op gegeven herstelopdrachten. Daarnaast zijn voor 2 onderwerpen, waarop geen herstelopdrachten worden gegeven, de stimulerende opmerkingen opgeteld. Dat zijn de beleidsrijkheid van de (meerjaren)begroting en de verantwoording over de inzet en effecten van de middelen voor passend onderwijs. De inspectie heeft 214 gepubliceerde rapporten bekeken. Het doel van deze inventarisatie is om te kijken waar de verantwoording goed verloopt en welke onderwerpen meer aandacht verdienen van de besturen en het interne toezicht. Onderstaande tabel geeft het overzicht van de aantallen gegeven herstelopdrachten naar onderwerp en de aantallen stimulerende opmerkingen op de 2 genoemde onderwerpen. Bij deze tabel gelden de volgende kanttekeningen:

- de herstelopdracht kan betrekking hebben op het gehele onderwerp of een deel daarvan.
- in plaats van de herstelopdrachten kan ook een stimulerende opmerking worden gemaakt. Deze stimulerende opmerkingen zijn niet geturfd (behoudens de 2 genoemde onderwerpen).
- in de tabel is geen onderscheid gemaakt tussen herstelopdrachten met vervolgtoezicht of herstelopdrachten met vertrouwen.
- een deel van de rapporten heeft betrekking op besturen met onderwijs in meerdere sectoren. De herstelopdrachten en stimuleringspunten zijn meegeteld bij de leidende sector.

Tabel 6.2: Herstelopdrachten voor sectoren PO, VO, SO, SWV en MBO.

	totaal	PO	VO	SO	SWV	MBO
Aantal rapporten	214	135	31	11	28	9
Herstelopdrachten						
1. Aanwezigheid en werking risicobeheersingssysteem	104	69	14	6	14	1
2. Risico's en passende beheersmaatregelen	41	31	6	2	1	1
3. Verslag intern toezichthouder (resultaten, ondersteuning/advisering)	105	67	11	6	18	3
4. Intern toezicht op doelmatige besteding van middelen	134	84	18	6	22	4
5. Toelichting op hoogte mogelijk bovenmatige reserves	11	9	0	2	0	0
6. Meerjarenprognoses leerlingen en FTE	4	2	2	0	0	0
7. Toelichting op bijzonderheden bij meerjarenprognoses leerlingen en FTE	2	1	1	0	0	0
8. Aanwezigheid meerjarenbegroting op het niveau van de jaarrekening.	8	3	3	0	2	0
9. De kwaliteit van de opgenomen meerjarenbegroting en bijbehorende toelichtingen.	16	13	2	1	0	0
Stimuleringspunten						
10. Inzet en effecten middelen passend onderwijs	117	93	19	nvt	nvt	nvt
11. Beleidsrijkheid (meerjaren)begroting	114	76	14	6	13	5

Deze tabel laat zien dat op een aantal onderwerpen weinig herstelopdrachten zijn gegeven, namelijk de onderwerpen 5 tot en met 9. Dit betekent dat de verantwoording van de besturen op die punten veelal op orde is. Daarnaast zijn er enkele onderwerpen waarop relatief veel herstelopdrachten (of stimulerende opmerkingen) zijn gegeven. Op basis van bovenstaande tabel heeft de inspectie 4 aandachtsgebieden geformuleerd:

- **Risicobeheersing (onderwerpen 1 en 2).** Op de aanwezigheid en werking van het risicobeheersingssysteem kreeg 49% van de besturen een herstelopdracht. Dit ziet vaak op de evaluatie van het systeem: heeft het goed gewerkt afgelopen jaar en zijn er nog risico's bijgekomen of verdwenen? Daarnaast zien we dat besturen veel risico's benoemen en dat de beheersmaatregelen geregeld een focus hebben op het aanhouden van voldoende vermogen. De beheersmaatregelen kunnen ook andersoortig zijn. Op dit punt kreeg 19% van de besturen een herstelopdracht.

- **Intern toezicht (onderwerpen 3 en 4).** Het interne toezicht kan op aantal onderdelen zijn rol versterken. Het is belangrijk dat het interne toezicht bewust reflecteert op de resultaten van het toezicht, en daarover verantwoording aflegt. Daarbij kan het bijvoorbeeld gaan om zaken waar is bijgestuurd of onderwerpen die zijn geagendeerd. Van de besturen kreeg 49% hiervoor een herstelopdracht. Daarnaast kreeg 63% van de besturen een herstelopdracht voor het toezicht op de doelmatige besteding van middelen. Vaak geeft het interne toezicht aan te kijken naar de doelmatigheid van de besteding van de middelen, maar is niet toegelicht hoe dit gebeurt. Het is belangrijk dat het interne toezicht aangeeft hoe het dit toezicht invult en daarover in het jaarverslag verantwoording aflegt.
- **Effecten middelen passend onderwijs (onderwerp 10).** Het is belangrijk dat besturen zich verantwoorden over de inzet van de middelen voor het passend onderwijs en de effecten die daarmee bereikt werden Deze verantwoording kan vaak beter, met name voor wat betreft de bereikte effecten. De inspectie maakt bij 69% van de PO-besturen en 61% van de VO-besturen hierover een stimulerende opmerking om hier meer aandacht aan te geven.
- **Beleidsrijkheid (meerjaren)begroting (onderwerp 11).** In een beleidsrijke meerjarenbegroting worden aan de strategische doelen expliciet middelen gekoppeld. In de praktijk zijn de meerjarenbegrotingen vaak nog financieel-technisch van aard. Dat betekent dat vooral ontwikkelingen in de bekostiging, de cao, het meerjarenonderhoudsplan, etc. in de meerjarenbegroting verwerkt en toegelicht worden. Geregeld worden ook strategische doelen in de meerjarenbegroting opgenomen, maar wat besturen minder doen is het leggen van een koppeling tussen deze doelen en de inzet van middelen. Daarvoor kreeg 53% van de besturen een stimulerende opmerking om hier meer aandacht aan te geven. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om het koppelen van middelen aan de doelen op het gebied van basisvaardigheden.